Rapport over arbeidsbemiddeling, vrijwilligerswerk en dwangarbeid in de gemeente Amsterdam

Een verslag van ervaringen met de 'stille revolutie' in de tweede helft van 2012 en in 2013

30-9-2013

Actiecomité Dwangarbeidnee. http://www.dwangarbeidnee.nl. Email: info@dwangarbeidnee.nl.
Telefonisch bereikbaar onder de nummers 020-6898806/5856174/6370158

Spreekuren

Bijstandsbond
spreekuur dinsdag en donderdag 11.00-16.00 uur

Da Costakade 162, 1053 XD Amsterdam
Telefoon 020 5856174

FNV Bondgenoten
Belangenbehartiging uitkeringsgerechtigden

Maaike Zorgman, telefoon 020 5856174
e-mail m.zorgman@bg.fnv.nl

SP Huldienst Amsterdam
Laurierstraat 165

Spreekuur dinsdag en woensdag van 13.00-16.00 uur en donderdag van 11.00-16.00 uur
Telefoon 020 6370158
e-mail: hulpdienstamsterdam@sp.nl

Inhoudsopgave

Inleiding

Dit rapport gaat over arbeidsbemiddeling, re-integratie en werken met behoud van uitkering in Amsterdam. Voor het rapport zijn diverse bronnen geraadpleegd. In de eerste plaats de ervaringen van individuele werkzoekenden, meestal bijstandsgerechtigden, die tijdens acties van het comité dwangarbeid nee en op het spreekuur van de Bijstandsbond naar voren kwamen. Om er geen aaneenschakeling van incidenten van te maken en te laten zien dat het bij de meeste voorbeelden om structurele problemen gaat zijn deze ervaringen verbonden met ander onderzoek, zoals een verslag van een bijeenkomst waar 50 mensen aanwezig waren en die tijdens de discussie hun verhalen naar voren brachten, een enquête op de Laarderhoogtweg, waar het praktijkcentrum van het DWI en Herstelling Werk en Uitvoering (HWU) gevestigd zijn en bezoeken aan het Amsterdamse Bos in 2012 en 2013 waar verschillende deelnemers aan het traject werden geïnterviewd. Bovendien is het rapport voorzien van allerlei bronnen, zoals notulen van bijeenkomsten en verslagen van gesprekken met verschillende sleutelfiguren. Daarnaast zijn de conclusies verbonden met de gegevens uit diverse rapporten die bevestigen dat het in verschillende aangehaalde voorbeelden gaat om structurele problemen en een interview met een wetenschappelijk onderzoeker die promoveert op het fenomeen werken met behoud van uitkering en die verschillende analyses van dit fenomeen op basis van zijn onderzoek met ons deelde.

Het comité 'Dwangarbeid Nee'

De voorgeschiedenis van dit rapport

Het is af en toe in het nieuws: uitkeringsgerechtigden, meestal mensen met bijstand, die door gemeentebesturen gedwongen worden in allerlei werkprojecten met behoud van uitkering arbeid te verrichten. En dat soms tot in lengte van dagen, zonder perspectief op een regulier arbeidscontract of reguliere arbeid voor een loon elders. Mensen moeten onder een bijstandsregiem vaak ver beneden hun opleidingsniveau zeer eenvoudige werkzaamheden verrichten zonder perspectief op verbetering. En soms komt in het nieuws dat iemand bepaalde werkzaamheden op basis van betaling van loon deed, maar door de overheidsbezuinigingen werkloos werd en daarna dezelfde werkzaamheden moest verrichten met behoud van bijstandsuitkering waarvoor hij eerst een loon kreeg.

Op de spreekuren van belangenorganisaties en vakbonden komen schrijnende verhalen binnen over misstanden die heersen in de dwangarbeidsprojecten. Slechte werkomstandigheden, intimidatie, vernederingen, dreigen met stopzetting van de uitkering als je niet constant naar de pijpen van de werkmeesters danst, en vaak zelfs daadwerkelijke kortingen of stopzettingen van de uitkering voor de meest futiele 'overtredingen' van de zeer strenge regels. Schrijnend is, dat je in dergelijke projecten vaak niets leert en dat ze op geen enkele manier bijdragen aan je kansen op de arbeidsmarkt.

Veel gemeenten hebben de bedoeling deze dwangarbeid aanzienlijk uit te breiden: ze staan financieel met de rug tegen de muur, beweren ze, en daarom worden bijvoorbeeld in de thuiszorg duizenden betaalde krachten ontslagen waarna bijstandsgerechtigden dit werk moeten gaan doen met behoud van uitkering.

En het leven onder een bijstandsregiem is in ieder geval al geen pretje. Een zeer laag inkomen, alles wat je aan andere inkomsten hebt wordt meteen verrekend met de uitkering, je bent onderhevig aan strenge controles als huiszoekingen en het inleveren van je halve administratie om te bewijzen dat je niet fraudeert, er is een partnertoets (als je samenwoont met een partner die inkomen of vermogen heeft heb je geen recht op een bijstandsuitkering of slechts een gedeeltelijke). En bijvoorbeeld in Amsterdam is een wachttijd van vier weken alvorens je bijstand krijgt. Veel uitkeringsgerechtigden voelen zich overgeleverd aan de willekeur van een klantmanager die kan beslissen over je toekomst en die je kan maken en breken zonder dat je er iets tegenin kunt brengen.

Vele individuen en belangenorganisaties komen de laatste tijd in opstand tegen de onrechtvaardige dwangarbeid die uitkeringsgerechtigden wordt opgelegd. In Amsterdam organiseerden op 14 december 2012 de SP, FNV Bondgenoten, Doorbraak en de Bijstandsbond in Amsterdam in het stadhuis een hoorzitting 'werkzoekenden in de uitverkoop'. Doel van de hoorzitting was om de verhalen te horen van mensen die gedwongen met behoud van uitkering aan het werk gezet zijn. Misstanden werden in kaart gebracht en er werd gediscussieerd over de vraag, hoe we deze dwangarbeid afgeschaft kunnen krijgen. De aanwezigen hebben daarvoor een actiecomité opgericht. De ASB, de ABVA/KABO, OostAlarm en de IS hebben zich ook bij het comité aangesloten. Daarna zijn er al verschillende acties geweest. Daarbij kwam al spoedig het begrip 'dwangarbeid' in zwang als aanduiding van de praktijken in sommige gemeenten. Het comité 'Dwangarbeid Nee' voerde o.a. actie bij het Praktijkcentrum Amsterdam aan de Laardenhoogtweg. Het praktijkcentrum in Amsterdam is het centrale meet- en regelcentrum, om deze dwangarbeid te organiseren. De

Stichting Herstelling Werk en Uitvoering aan de Laarderhoogteweg is een disciplineringsproject, waar mensen door klantmanagers naartoe gestuurd worden die uit een ander reintegratietraject gevallen zijn. Op de Laarderhoogtweg en in de projecten elders werken veel mensen met behoud van uitkering. Vaak onder slechte voorwaarden en zonder perspectief op betaald werk. Ook worden hier uitkeringsgerechtigden geselecteerd om met behoud van uitkering te gaan werken.

Het actiecomité noemde dit in de pamfletten die verspreid werden dwangarbeid. Je moet er gedwongen aan mee doen. Als je dat niet doet, wordt je uitkering gekort, of zelfs stopgezet. Door met behoud van uitkering te werken, verdwijnen er banen waar wel loon tegenover staat. Dan wordt het voor bijstandsgerechtigden nog moeilijker om een betaalde baan te vinden. Dit moet stoppen! Bijstandsgerechtigden verdienen geen armoede, maar fatsoenlijke behandeling en gewoon goed werk met loon voor wie dat wil en kan. In de loop van 2013 zijn verschillende acties gevoerd, heeft het comité contact gelegd met mensen die met behoud van uitkering werken en werden hun verhalen genoteerd in individuele gesprekken, middels een enquête en op vergaderingen. Dit rapport is een gedeeltelijke weerslag van die ervaringen

Het comité ‘Dwangarbeid Nee’

Samenvatting

Iedereen heeft tegenwoordig de mond vol over de 'participatiesamenleving'. Dit is niet een initiatief van de staat of van de regering. Burgers zijn al vanaf 2005 bezig in toenemende mate vorm te geven aan projecten in zelfbeheer die een antwoord moeten zijn op de doorgeschoten marktwerking waarbij de toegankelijkheid, prijs en kwaliteit van voorzieningen in gevaar komt. Dit gebeurde al voor de economische crisis. Het beleid van de overheid lijkt er eerder een reactie op om de activiteiten van burgers onder controle te krijgen omdat de voorziening van arbeidskrachten voor het bedrijfsleven moet worden gewaarborgd. Dit gebeurt op verschillende manieren. Een van die manieren is de opzet van disciplineringstrajecten voor bijstandsgerechtigden en de beperking van de toegang tot de bijstand en strenge regels voor bijstandsgerechtigden. Bijstandsgerechtigden moeten worden gedisciplineerd en streng gecontroleerd om zich als arbeidskracht voor de kapitalistische markt beschikbaar te stellen. Dit ook als voorbeeld voor anderen. O jee, alles liever dan de bijstand. De eigen keuzemogelijkheden van de bijstandsgerechtigde worden daarbij sterk ingeperkt of zijn er niet. Uit dit rapport blijkt, dat het krampachtig streven van de overheid naar disciplinering van werklozen en bijstandsgerechtigden leidt tot een oogkleppenpolitiek, waarbij een aantal dingen opvallen.

De beleidsfilosofie van wethouden Van Es en de beleidmakers bij het DWI is er in feite op gericht, bijstandsgerechtigden streng te behandelen. Uitkeringen worden bij het minste of geringste stopgezet, er zijn strenge controles met huisbezoeken en administratieve controles, een grote afdeling handhaving, 4 weken wachttijd voor je een uitkering kunt aanvragen en disciplineringsprojecten waar met behoud van uitkering wordt gewerkt op verschillende plaatsen, zoals in de Herstelling Werk en Uitvoering, op participatieplaatsen en in andere trajecten. De bedoeling is, dat er een cultuuromslag plaatsvindt bij de klanten en het personeel, die de bijstand moeten zien als een tijdelijke opvang. Betaald werk boven alles en je doet je best de bijstand zo snel mogelijk weer te verlaten. Er wordt in dat opzicht grote druk uitgeoefend en die druk wordt geleidelijk aan door steeds nieuwe maatregelen steeds verder opgevoerd. Deze werkwijze wordt gemotiveerd met het argument, dat betaald werk voor bijstandsgerechtigden het beste voor henzelf is. Daarbij moeten beleidsmaatregelen genomen worden waarbij die bijstandsgerechtigden kunnen concurreren met anderen om de schaarse arbeidsplaatsen in tijden van massawerkloosheid. Van Es spreekt liever niet over 'verdringing' van mensen uit bestaand betaald werk, maar over 'terugdringing' om aan te geven, dat er op de arbeidsmarkt ook voor de mensen die wat minder kansen hebben een plaats moet zijn en dat de maatregelen erop gericht zijn, dat zij tussen de andere concurrenten om de schaarse plaatsen ook een kans hebben. Dat is de kant van de werkgevers, de kant van het werk. Die moeten ertoe worden aangezet niet te discrimineren in het personeelsbeleid, ook door bijvoorbeeld social return contracten langdurig werklozen of gedeeltelijk gehandicapten aan te nemen en een sociaal diversiteitsbeleid te voeren.

In de praktijk zijn de werkgevers echter volkomen autonoom in de bedrijfsvoering en personeelsbeleid, en zoeken zij goedkope arbeidskrachten die hun positie van winstgevendheid kunnen versterken. De overheid in het algemeen en de lokale overheid in het bijzonder beschikt niet of nauwelijks over een beleidsinstrumentarium om de werkgevers in hun beleid te beïnvloeden. Alles moet komen van subsidies, lobbywerk en paaien met een beroep op hun sociale gevoel. En in de praktijk leidt deze situatie tot schrijnende misstanden, zowel aan de kant van de disciplinering met het doel zoveel mogelijk mensen uit de uitkering te krijgen waardoor mensen zich op de

arbeidsmarkt aanbieden zonder voorwaarden aan het werk te stellen of te kunnen stellen als aan de kant van het werk, bij de werkgevers, waarvan sommigen in de praktijk in feite geen cent willen uitgeven aan de integratie van migranten, langdurig werklozen en gehandicapten en die van deze dwangpositie van de aanbieders van arbeidskrachten maar al te graag gebruik maken om goedkoop aan personeel te komen.

Door haar oogkleppenpolitiek is de Amsterdamse overheid zich nauwelijks bewust van de sociale gevolgen van haar beleid in de huidige situatie. Management informatie ontbreekt of wordt door de uitvoerende organisatie het DWI niet gedeeld met de politici in de gemeenteraad die een controlefunctie hebben. Juichend worden de uitstroomcijfers die het DWI produceert geciteerd, zonder dat men zich afvraagt wat in werkelijkheid de sociale gevolgen zijn of zonder dat men daar iets van weet. De boekhouding klopt. Enerzijds is er wel informatie aanwezig maar wordt er weinig mee gedaan. Eigenlijk zou dit rapport niet nodig moeten zijn. Het is bekend, dat er misstanden zijn in het Praktijkcentrum van de Dienst Werk en inkomen op de Laarderhoogtweg en bij de projecten van de stichting De Herstelling. Het regent bezwaarschriften van mensen die daar een afstemming aan hun broek hebben gekregen. Ook het aantal klachten is groot. Alleen al het eerste kwartaal van dit jaar zouden bij de Dienst Werk en Inkomen (DWI) in Amsterdam 311 klachten over de onbetaalde werkzaamheden zijn binnengekomen. Daarvan hadden er 40 betrekking op de HWU. Men weet om welke klantmanagers het gaat en wat die doen als ze over de schreef gaan. Maar er wordt nauwelijks ingegrepen. Vorig jaar waren er in het eerste kwartaal 200 klachten en 900 over het hele jaar. De informatie uit die klachten wordt, voor zover wij weten, niet uitgewerkt naar informatie voor de gemeenteraad.

Anderzijds is veel informatie ook niet bekend en men doet er geen onderzoek naar. Bij de discussie over de invoering van de 4 weken wachttijd in de landelijke politiek werd juichend gedaan over de Amsterdamse uitstroomcijfers. Maar wat precies de gevolgen zijn van de politiek weet men niet. Zo wees een onderzoek van FNV Jong uit, dat landelijk gezien door de 4 weken wachttijd 37% van de jongeren die een uitkering aanvroegen van een aanvraag afzag, omdat men werk had gevonden of verder ging studeren. Van 63% weet men het dus niet. Hetzelfde onderzoek van FNV Jong wees uit, dat een groot gedeelte van die 63% in een uitzichtloze positie komt.

En de gemeente Amsterdam kan geen cijfers produceren waaruit blijkt, hoeveel uitkeringen nu precies zijn stopgezet op basis van het verwijt, dat men onvoldoende heeft gedaan om aan het werk te komen. Ook de sociale gevolgen voor mensen die onder druk staan om dan maar ieder baantje te accepteren zijn qua omvang en ernst onbekend. Onder wat voor sociale en werk gerelateerde omstandigheden en voorwaarden gaan die mensen werken? Het is onbekend. In dit rapport worden voorbeelden gegeven van misstanden in disciplineringsprojecten en bij de uitvoering van participatieplaatsen. “Ik ben in een gevangenis,” verklaarde een van hen: “Als je ziek wordt zeggen ze: je komt morgen maar, anders gaan we je 30 procent korten.”

Strafkortingen worden in strijd met de gemeentelijke verordening onaangekondigd doorgevoerd. Mensen ontdekken dat er minder of in het geheel geen geld op hun rekening wordt gestort. Hen wordt vaak niet verteld dat ze daartegen nog iets kunnen ondernemen door binnen zes weken bezwaar aan te tekenen. “Als je niet op tijd in bezwaar gaat wordt het zo zeker als onterecht een korting wordt opgelegd en is het wel heel moeilijk om je recht te halen!”

Vaak moeten mensen geld bijleggen om aan de reintegratietrajecten deel te kunnen nemen. Reiskostenvergoedingen zijn vaak niet toereikend. Alleenstaande moeders met kinderen moeten de kosten van de kinderopvang zelf betalen. Ze krijgen 20 of 30 euro per kind per maand, terwijl de kosten van de opvang per kind minstens 90 euro bedragen. Ze dreigen onmiddellijk met kortingen van 30 procent en meer."

Pogingen van uitkeringsgerechtigden hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten worden volgens sommigen soms zelfs tegengewerkt. Iemand die naast de schoonmaakcursus van de Laarderhoogtweg op eigen kosten een andere cursus wilde volgen, kreeg te horen, dat hij dat maar in het weekeinde moest doen. Anderen klagen dat ze tijdens de onbetaalde werkzaamheden geen kans krijgen om elders een betaalde baan te vinden. "Ze hebben niets, geen faciliteiten, laat staan dat je er gebruik van kunt maken. Internet is er niet, wordt je niet aangeboden. Je moet aanwezig zijn en dat is het.

De betrokken dwangarbeiders ervaren de projecten aan de Laarderhoogtweg als een aaneenschakeling van vernederingen, perspectiefloosheid, niet nakomen van beloftes, en sommigen moeten maandenlang, ja soms meer dan een jaar in de projecten werken waarbij ze aan het lijntje worden gehouden. 'Ja, als je drie maanden je best doet, dan krijg je een opleiding'. Het werk in de projecten is vaak zinloos en geestdodend. Zo moeten sommigen maandenlang 8 uur per dag 5 dagen of 4 dagen in de week blaadjes van dossiers tellen. Alleen tellen. Dat getal moeten ze dan in de computer invoeren. Hup volgende dossier. Een, twee, drie….

In dit rapport staat in het eerste hoofdstuk een beschouwing over de participatiemaatschappij. In het tweede hoofdstuk gaan we in op vrijwilligerswerk en werken met behoud van uitkering in Amsterdam. Daarbij blijkt dat werken met behoud van uitkering onder dwang en vrijwillig door elkaar lopen. Een onoverzichtelijke lappendeken van projecten en financieringsstromen, niemand weet wat de omvang van werken met behoud van uitkering precies is, en wat de gevolgen zijn voor de concurrentiepositie van ondernemingen en het circuit van de betaalde arbeid, qua verdringing.

In een volgend hoofdstuk gaan we in op de participatieplaatsen. Het blijkt dat er zeer vage afspraken op papier staan over de arbeidsomstandigheden en voorwaarden. Zo zijn de werktijden 'overeenkomstig het gebruik in de branche' en we noemen een voorbeeld waaruit blijkt, dat zich soms wreekt dat de betrokken werknemer die met behoud van uitkering werkt, soms een jaar lang bij een bepaalde werkgever, niet verzekerd is voor de sociale verzekeringswetten zoals de ziektewet. Er deed zich een bedrijfsongeluk voor waarbij iemand eenvoudigweg werd ontslagen en als gelukkig slechts tijdelijk arbeidsongeschikte niet verzekerd was en terugviel in de bijstand. Wanneer zich een bedrijfsongeluk voordoet en iemand permanent arbeidsongeschikt raakt, is hij/zij voor de rest van zijn of haar leven aangewezen op bijstand. Officieel zijn er voorwaarden aan de participatieplaatsen verbonden, zoals additionaliteit, de duur van de partcipatieplaats en dat het geen betaalde arbeid mag verdringen. In de praktijk komt het voor, dat aan de voorwaarden niet wordt voldaan.

Het daarop volgende hoofdstuk gaat over het kansenproject. Een onderdeel daarvan is het kansen café. De aanwezigen moeten een oefening doen, een 1 op 1 gesprek met een andere deelnemer. Er wordt verteld dat men elkaar moest vragen naar momenten waarop ze gelukkig waren. Na afloop werd medegedeeld dat de deelnemers 1 voor 1 aan de groep moesten vertellen wat ze allemaal over de ander te weten waren gekomen. Daarbij ontstaan soms spanningen in de groep omdat mensen niet zomaar hun privé situatie en privégesprekken in een groep willen bespreken. Dat dit de

bedoeling is wordt niet van te voren besproken. De begeleiders zijn totaal niet op de hoogte van de situatie van de cursusdeelnemers en doen in de groep dan aan iemand voorstellen, die de betrokkene al diverse malen zonder succes heeft geprobeerd. Er is een soort rigide stappenschema om jezelf verder te ontwikkelen. Dit rigide stappenschema wordt aan iedereen opgelegd, hoewel verschillende deelnemers bijvoorbeeld allang vrijwilligerswerk doen en dus in hun ogen niet hoeven toe te werken naar stap zoveel, 'vrijwilligerswerk zoeken'. Sommige deelnemers vallen uit omdat ze de frustraties die ze bij het kans café oplopen en de druk en dwang niet aankunnen.

In het volgende hoofdstuk gaan we in op de projecten van Herstelling Werk en Uitvoering (HWU) en het praktijkcentrum van het DWI. Het gaat daarbij om disciplineringsprojecten. De projecten van HWU worden door klantmanagers elders in de organisatie van de DWI gebruikt als dreigement en methode om werkzoekenden te disciplineren. 'Als je dit niet doet, stuur ik je naar de HWU'. De disciplinering houdt o.a. in, dat je zonder te protesteren opdrachten vervuld, waar verder geen uitleg bij wordt gegeven. Zo werd tegen een werkzoekende gezegd: 'om te laten zien dat je gemotiveerd bent, moet je eerst 6 weken papier prikken'.

We gaan nader in op de volgende projecten: facilitair en zorg, de timmerwerkplaats, kantooromgeving, de inmiddels opgeheven formulierenbrigade en het Amsterdamse Bos. Samenvattend zijn er de volgende grieven: • Het voelt als een gevangenis • Er is misbruik van macht door de klantmanagers • Er wordt voortdurend gedreigd met straf en die leggen ze ook op, zonder iets te zeggen of te schrijven. • Je wordt voortdurend gewantrouwd. Ze gaan ervan uit dat je liegt totdat het tegendeel bewezen is, waarbij je privacy wordt geschonden. • Je wordt erg klein gemaakt. Een van de aanwezigen: 'ik moet voortdurend huilen'. Een ander: je wordt daar ziek ik ben paranoïde geworden. Ik liep in de supermarkt en dacht: 'o God, straks staat er iemand van het DWI'. Je raakt je zelfvertrouwen kwijt. Je verliest het contact met je sociale omgeving. Als je geen geld hebt, kunnen je vrienden eerst nog wel zeggen: 'wij betalen het wel'. Maar dat houdt op een gegeven moment op, dan wil je dat ook niet meer. • Je komt in de schulden. Je werkt niet alleen gratis, het kost je geld. Je moet er geld op toeleggen. • Er worden beloftes gegeven die nooit worden waargemaakt • Ze helpen je niet om je kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Je wordt daarbij eigenlijk tegengewerkt. Je moet aanwezig zijn. • Als je ziek bent geloven ze je niet. Ze denken als we de mensen maar genoeg pesten, zoeken ze wel een baan en zien ze af van de uitkering. Maar die banen zijn er niet.

In het volgende hoofdstuk gaan we in op de malafide ondernemers en op de gevolgen van de social return contracten. Bij dit laatste blijkt, dat bij Cordaan de arbeidsmarkt voor huishoudelijk medewerker voor niet-bijstandsgerechtigden volledig op slot is gegooid. We hebben niet onderzocht in hoeverre dit over de gehele linie het geval is. Cordaan neemt voor die functie uitsluitend nog mensen met een uitkering aan. Anderen, zoals herintredende vrouwen die Niet Uitkerings Gerechtigde (NUGGER) zijn, bijvoorbeeld omdat ze een man hebben die een inkomen heeft, vallen systematisch buiten de boot. Na aandacht te besteden aan andere gevolgen voor de Amsterdamse arbeidsmarkt wordt het project van het DWI controleren van mensen die in deeltijd werken behandeld. Handhavers posten bij bedrijven waar mensen werken om de werktijden te controleren. Dit om zwart werk op te sporen. Maar bijstandsgerechtigden worden ook onder druk gezet meer te gaan werken, ook als ze gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn, zodat ze uit de uitkering zijn. Sommige arbeidskrachten komen op die manier in een onoplosbare spagaat terecht. Enerzijds staat de aanvullende bijstandsuitkering onder druk, terwijl ze door gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid niet

meer kunnen werken, aan de andere kant wil of kan de werkgever ook niet meer uren betalen. Het DWI dreigt dan soms dat zo iemand maar ander werk moet zoeken.

In de uitleiding geven we een gesprek weer dat we hadden met Alex Corra, wetenschappelijk medewerker van de Vrije Universiteit waarin de criteria ter sprake komen bij de definitie van dwangarbeid. Tenslotte geven we de opvattingen van wethouder Van Es weer, die zij heeft uitgesproken tijdens een debat in de Rode Hoe en waaruit haar beleidsfilosofie blijkt.

De stille revolutie

In mei 2013 verscheen het duo jaarboek van het Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken, het werd op 16 en 17 mei in de Jaarbeurs in Utrecht gepresenteerd. Citaat uit de aankondiging: ‘Er is een stille revolutie aan de gang. In zorg, arbeidsre-integratie, veiligheid, sport, jeugdhulpverlening, kinderopvang, buurthuizen en bibliotheken – overal moeten we minder van de overheid verwachten en meer van elkaar. De overheid beoogt affectief burgerschap: zorgzame burgers die door affectieve banden in beweging komen. Die positieve gevoelens koesteren voor elkaar en hun omgeving en door die gevoelens betrouwbare vervangers van betaalde krachten zullen zijn. Willen we dat wel? Is iedereen die roept dat mantelzorgers en vrijwilligers meer kunnen doen, zelf ook bereid dit te doen of denkt hij impliciet aan zijn vrouw, zuster of buurvrouw? Waarom zou informele zorg beter zijn dan formele’? [1] Maar is die participatiemaatschappij eigenlijk wel het initiatief van de overheid of komt het van onderop, van de burgers die hun zaakjes zelf willen reguleren? En een andere vraag: als we het dan toch zelf moeten doen, in hoeverre willen we dan, dat de staat zich daarmee gaat bemoeien en ons gedrag probeert te controleren en te reguleren?

En in het verlengde daarvan de vraag in dit rapport: wat betekent de participatiemaatschappij, het streven naar affectief burgerschap en het activeringscompromis op basis waarvan de voorzieningen in de verzorgingsstaat wordt afgebroken, zoals uit het laatste hoofdstuk zal blijken, voor de leefwereld van werklozen en bijstandsgerechtigden, die door de overheid onder druk gezet worden met behoud van uitkering te werken op daartoe door de staat aangewezen plaatsen?

Wat onder onbetaalde arbeid verstaan wordt, is niet eenduidig. Momenteel gaat het bij onbetaalde arbeid om zaken als:

het werk van veel meewerkende partners in bedrijven;

het regulier vrijwilligerswerk;

de zorg die door familieleden, buren, vrienden en aan elkaar gegeven wordt in geval van ziekte of hulpbehoevendheid, de zgn. mantelzorg;

Doe-het-zelf activiteiten zoals klussen en het maken van kleding;

de fysieke en emotionele verzorging en opvoeding van kinderen, de fysieke en emotionele verzorging van partners en andere huisgenoten en de verzorging van de woonomgeving.

Het werken met behoud van uitkering.

Dat deze arbeid onbetaald blijft, ligt niet alleen aan de aard van de werkzaamheden. Veel van dezelfde werkzaamheden worden elders in de maatschappij tegen betaling verricht.

We zouden wat meer willen weten over de omvang van de formele en informele arbeid en de ontwikkelingen daarin in de loop van de tijd. Maar dat is niet eenvoudig. Bronnen ontbreken veelal.

---

[1] Als meedoen pijn doet. Affectief burgerschap in de wijk, redactie: Evelien Tonkens & Mandy de Wilde
De affectieve burger. Hoe de overheid verleidt en verplicht tot zorgzaamheid, redactie: Thomas Kampen, Imrat Verhoeven & Loes Verplanke.

Op grond van gegevens uit het Tijdsbestedingsonderzoek (TBO) van het CBS [2] bedraagt het jaarvolume van formele en informele arbeid tezamen in 1988 ruim 15,4 miljoen arbeidsjaren. Volgens de schattingen bedraagt het jaarvolume informele arbeid bijna 9,2 miljoen arbeidsjaren, terwijl de omvang van de formele arbeid 6,2 miljoen arbeidsjaren omvat. Het informele arbeidsvolume is dus bijna 1,5 maal zo groot als het formele arbeidsvolume [3].

De informele arbeid heeft in 1988 voor ruim 90% betrekking op werk voor het eigen huishouden; de zogenaamde huishoudelijke productie. Het huishoudelijke werk beslaat bijna zestig procent van het totale informele arbeidsvolume, terwijl boodschappen doen en "klussen" samen ruim een kwart van het aantal arbeidsjaren vergen. De rest wordt grotendeels gratis verricht voor een ander huishouden of voor een organisatie. Hiervan bestaat meer dan de helft uit vrijwilligerswerk. Slechts 0,5% van het totale informele arbeidsvolume wordt verricht tegen een geldelijke beloning of een beloning in natura. Bron: ESB 19-2-1992, Tijdsbestedingsonderzoek.

In absolute zin dragen vrouwen in 1988 iets meer bij aan het totale volume productieve arbeid dan mannen, namelijk vrouwen bijna 8 miljoen arbeidsjaren en mannen 7,5 miljoen. Van een gelijke verdeling van formele en informele arbeid tussen mannen en vrouwen is echter geheel geen sprake: vrouwen nemen 67% van alle informele arbeid voor hun rekening en mannen bijna 71% van alle formele arbeid. De bijdrage aan formele en informele arbeid verschilt niet alleen naar sekse maar is ook afhankelijk van leeftijdscategorie en leefsituatie. Vooral de leeftijdsgroep van 25 tot 34-jarigen verricht zowel een groot deel van het betaalde werk als een groot deel van de onbetaalde arbeid.

Het zou mooi zijn als we sinds 1988 de ontwikkeling van de verhouding tussen formele arbeid en informele arbeid in beeld konden brengen: in hoeverre neemt informele arbeid toe en gaat dit in feite ten koste van het volume aan formele arbeid? Maar daar een beeld van krijgen is niet zo eenvoudig.

Zoals hierboven blijkt, heeft het CBS in 1988 een groot TBO (Tijdbestedingsonderzoek) uitgevoerd, daaruit komen bovenstaande cijfers. Dat is daarna niet meer gebeurd. Wel zijn er zogenoemde mini-TBO's gehouden, conform Europese richtlijnen. Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft dat in 2006 gedaan, en in 2011/2012 is er een gemeenschappelijk CBS/SCP TBO uitgevoerd. Over dit laatste TBO zijn nog geen resultaten gepubliceerd. Wel is er op basis van de Enquête Beroepsbevolking 2001-2009 een schatting gemaakt van het aantal uren vrijwilligerswerk. De resultaten daarvan zijn beschreven in een hoofdstuk in het boek Sociale Samenhang: Participatie, Vertrouwen en Integratie (U kunt dit boek gratis downloaden van de CBS-website).[2]

Maar zoals we hierboven zagen, is vrijwilligerswerk slechts een klein deel van alle informele arbeid. We zouden bijvoorbeeld graag weten, wat het effect is van de overheidsmaatregelen waar het gaat om het tewerkstellen van mensen met behoud van uitkering, wat het effect is van de overheidsmaatregelen bij de verdeling van formele en informele arbeid tussen mannen en vrouwen, hoe de toe- of afname van informele arbeid het volume aan formele arbeid beïnvloedt, etc. Het boek van Te Riele en Schmeets geeft hier geen uitsluitsel over. In het boek wordt participatie in de vorm van sociale contacten met familie, vrienden en buren, informele hulp en mantelzorg, deelname aan verenigingen vrijwilligerswerk en politieke participatie in beeld gebracht, maar totaalcijfers over de ontwikkeling van het gehele volume aan informele arbeid ontbreken. Hier stuiten we op een

[2] Hans Schmeets en Saskia te Riele- Sociale samenhang: participatie, vertrouwen en integratie. CBS website.

merkwaardig fenomeen, dat uit het navolgende ook zal blijken. We zeggen wel steeds- en de overheid suggereert dat ook- dat ze alles van ons weten, en dat alles wordt geregistreerd, en dat er een koppeling is van databanken en opsporingsmethoden om iedere fraudeur, waarbij iedereen wordt gecontroleerd en geregistreerd, op te sporen. Maar als het erop aan komt, en je gaat vragen naar strategische management informatie over dit of dat beleidsonderwerp, blijkt plotseling dat de overheid het niet weet, dat ze niet weet wat de gevolgen zijn van bepaalde beleidsmaatregelen en dat er ook geen onderzoek naar wordt ingesteld. Dat blijkt niet alleen uit het bovenstaande maar bijvoorbeeld ook bij de recente invoering van de maatregel, dat mensen die bijstand aanvragen eerst 4 weken wachttijd krijgen waarin ze naar betaald werk moeten zoeken. Deze maatregel was al ingevoerd voor jongeren tot 27 jaar en wordt nu uitgebreid met het argument, dat bij de jongeren de maatregel een fors instroom beperkend effect had. Zo heeft in Amsterdam een derde van de jongeren die een uitkering aanvroegen de uitkering na 4 weken toch niet aangevraagd. 37% van deze groep zou werk of een opleiding hebben gevonden (Doorstuderen als je toch geen uitkering krijgt). Van de andere 63% is het lot totaal onbekend. Dit is belachelijk, want al in 2010 was er discussie over 60.000 jongeren in Nederland die totaal uit beeld waren verdwenen. Uit onafhankelijk onderzoek van FNV Jong uit 2010 blijkt dat jongeren vooral op eigen houtje zoeken naar een baan. Met niet altijd evenveel succes, tienduizenden zitten werkloos thuis zonder dat instanties hen bereiken. Een derde van de ondervraagde werkloze jongeren zit al meer dan een jaar zonder baan. Een zelfde percentage heeft geen bron van inkomsten. De helft woont nog bij de ouders, sommigen werken zwart. Uit de enquête komt naar voren dat het jongeren ontbreekt aan informatie over werkloosheid, zij weten niet waar zij moeten aankloppen voor hulp. De meesten zoeken via internet, het eigen netwerk of uitzendbureaus naar een baan. Slechts 27 procent heeft zich ingeschreven bij het – publieke – UWV Werkbedrijf, een handjevol meldde zich bij het Jongerenloket. De meesten kennen hun rechten en de maatregelen die de overheid treft niet. Met deze en andere signaleringen heeft de politiek NIETS gedaan. (De jongeren die uit beeld verdwenen waren is in 2010 uitgebreid in de publiciteit geweest en in een discussie in de gemeenteraad werd gesteld, dat een onderzoek zou worden ingesteld). En nu –iedereen is het vergeten- tovert staatssecretaris Klijnsma de als positief gepresenteerde uitstroomresultaten van de gemeente Amsterdam uit de hoge hoed om de wachttijd van 4 weken generiek in te voeren.

mantelzorg

Wel is duidelijk, dat in onze maatschappij een toenemend aantal mensen dubbel belast wordt, met formele en informele arbeid. En dat de overheid eigenlijk dat nog wil uitbreiden op basis van het ‘affectief burgerschap’. Mantelzorg is mooi, maar als het een soort chantagepolitiek wordt in de zin van: wij gaan ons als overheid uit de publieke voorzieningen terugtrekken, en laten je moeder aan haar lot over, maar jij laat je moeder toch niet in de steek he? Dan is er iets grondig mis.

Mantelzorg geeft veel mensen voldoening en kan vaak zonder problemen verleend worden. Ruim anderhalf miljoen mensen in Nederland geven intensief of langdurig mantelzorg. Van deze mantelzorgers voelt 1 op de 7, ongeveer 220 duizend personen, zich tamelijk zwaar belast tot

overbelast. Onder 50- tot 65-jarigen bevinden zich de meeste mantelzorgers, maar de 85-plussers geven met 24 uur per week de meeste mantelzorg. [3]

Sommige categorieën mensen hebben een verhoogd risico:

• centrale mantelzorgers zonder meerdere andere helpers,

• vijfenzeventig plussers die voor een partner zorgen,

• ouders en partners van mensen met psychiatrische aandoeningen,

• werkende mantelzorgers die zorg voor een partner of kind met een chronische ziekte of handicap,

• allochtone mantelzorgers,

• jonge mantelzorgers

Het aantal volwassenen dat geregeld onbetaalde hulp geeft aan zieken en gehandicapten is toegenomen van 12% in 1991 tot 15% in 2007. Deze toename is relatief groot in de oudere leeftijdsgroepen: van 13% naar 20% bij 65-75 jarigen en van 4% naar 11% bij 75 plussers. Dit zal te maken hebben met de bezuinigingen op de ouderenzorg; bejaarde partners kunnen steeds minder een beroep doen op voorzieningen om voor de verzorging van hun partner te zorgen.

Wat wil de staat met de participatiemaatschappij?

De historicus Tine de Moor heeft onderzoek gedaan naar de participatiemaatschappij in historisch perspectief. [4]

Ze lijkt een soort maatschappij voor te staan met een combinatie van een markteconomie en collectieve initiatieven. Zij heeft de opkomst en ondergang van initiatieven voor zelfbeheer en zelfregulering door burgers heeft bestudeerd. Ze noemt dat “instituties voor collectieve actie”. Daarbij blijken er drie grote golven geweest te zijn in de West-Europese geschiedenis waarin mensen zelf het heft in handen namen, los van de staat en gedeeltelijk tegen het marktdenken in, waarbij ze groepsgewijs de productie van goederen en diensten en de regulering van de lokale samenleving vorm gaven.

De eerste golf van initiatieven ligt in de Middeleeuwen. Na ongeveer 1100 ontstonden in Nederland de steden en werden kooplieden steeds belangrijker in de handel. Ook werd de productie van niet-agrarische goederen, dus van ambachtslieden, in die steden geconcentreerd. Vanaf 1200 tot 1300 zien we dan de opkomst van gilden, markgenootschappen in de dorpen met grond van de dorpsbewoners gemeenschappelijk in eigendom en die gezamenlijk bestuurd werden, burenhulpstructuren, en in het noorden van Nederland een grote mate van zelfstandigheid in het besturen van de samenleving in min of meer autonome gebieden, die niet meer onderworpen waren aan de principes van het leenstelsel. Omstreeks 1100 was er wel een rauw soort kapitalisme in

---

[3] Dit blijkt uit de landelijke cijfers van de eerste gezamenlijke Gezondheidsmonitor van GGD’ en, het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). In 2012 hebben ongeveer 400 duizend personen (19 jaar en ouder) meegedaan aan het grootschalige onderzoek.

[4] Tine de Moor. Homo Cooperans. Instituties voor collectieve actie en de solidaire samenleving. Universiteit van Utrecht. Oratie 30 augustus 2013.

opkomst in de groter wordende steden, al bleven veel rurale gebieden sterk op zelfvoorziening buiten de markt gericht. De opkomst van collectieve instituties was een reactie op de doorgeschoten marktwerking.

De tweede golf van initiatieven ligt aan het einde van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw. Toen was er onder leiding van de liberalen een sterk doorgevoerde kapitalistische markteconomie, die veel ellende, armoede, verpaupering en desintegratie met zich meebracht. In de opkomende arbeidersbeweging werden nieuwe collectieve instituties opgericht, de vakbonden, die de rechten van de arbeiders moesten verdedigen. Maar daarnaast was er ook een nieuwe golf van initiatieven om in zelfbeheer de productie van goederen en diensten weer ter hand te nemen buiten de kapitalistische markteconomie om, of om als groep in die markteconomie sterker te staan tegenover puur kapitalistische producenten. Zo kwam de coöperatieve gedachte op. Kleine ondernemers, bijvoorbeeld boeren, richtten coöperaties op om via samenwerking de leverantie van grondstoffen, verzekeringen tegen bedrijfsrisico's en de afzet van producten te organiseren, zodat ze puur kapitalistische ondernemingen beter konden beconcurreren en de opbrengsten van hun bedrijfsvoering aan hen zelf ten goede kwamen en niet verdwenen in de zakken van de rijken. Ook deze tweede golf van initiatieven is dus een reactie op de sterk doorgevoerde, rauwe kapitalistische markteconomie.

Volgens De Moor staan we nu aan het begin van een derde golf. Coöperatieve samenwerkingsverbanden, broodfondsen voor zzp-ers, woon-werk gemeenschappen, collectieven voor de productie van duurzame energie en dergelijke schieten als paddenstoelen uit de grond. Dergelijke initiatieven zijn er bijvoorbeeld ook veel in de zorg. De Moor produceert statistieken waaruit die derde golf blijkt. Bijvoorbeeld de sterke toename van het aantal coöperatieve samenwerkingsverbanden sinds 2005. De Moor ontkent dat dit het gevolg is van de economische crisis. Want de opkomst van de derde golf stamt al van voor die crisis.

Ideologisch offensief

Wat kunnen we nu op grond van deze beweging van drie golven concluderen? Ten eerste lijken de collectieve instituties waartoe mensen in de drie historische golven het initiatief namen, een gevolg te zijn van extreem doorgevoerde marktwerking. Het is dus wel degelijk zo dat mensen daar op reageren, ook nu. In feite is dus ook de derde golf een reactie op het neoliberalisme met zijn dogma van de vrije markteconomie.

Maar dat betekent in het verlengde daarvan ook dat "de participatiemaatschappij" (in de zin van: de burger neemt zelf het heft in handen en regelt de dingen samen met anderen) niet een initiatief is van de staat die dit principe van bovenaf aan de samenleving oplegt. Nee, het is andersom: de mensen hebben met allerlei initiatieven van zelfregulering gereageerd op het neoliberalisme, en het ideologisch offensief van bovenaf door de staat is juist een reactie daarop. Maar een reactie met welk doel? Enerzijds lijkt dit ideologisch offensief aan te sluiten bij de initiatieven van de mensen. De staat lijkt te zeggen: "Goed zo, doen jullie het zelf maar, dan kunnen wij in tijden van economische crisis de begrotingsproblemen oplossen. Slaan we twee vliegen in een klap." Maar is dat werkelijk de bedoeling van de staat?. Het is de staat die reageert op initiatieven van mensen om zich tegen de uitwassen van de kapitalistische markteconomie te beschermen en om de vercommercialisering van het dagelijks leven in te perken.

Als hypothese kan in het licht van de geschiedenis over de functies van de natiestaat worden geconcludeerd dat ook nu de staat erop uit is om met een golf aan wetgeving en maatregelen de collectieve instituties van de burgers die sinds 2005 aan het ontstaan zijn, onder haar controle te brengen. Zo kan de natiestaat haar functie blijven vervullen: het beschermen van de belangen van puur kapitalistische ondernemingen, het garanderen van de beschikbaarheid van arbeidskrachten voor de ondernemingen, en het ontwerpen van regelgeving die arbeidskrachten, consumenten, bejaarden, buurtbewoners en anderen in hun denken en doen onderwerpt aan de tucht van de markt. Nader onderzoek van recente regelgeving in het kader van “de participatiemaatschappij” zou moeten uitwijzen in hoeverre deze hypothese klopt. Het hangt er dan toch weer vanaf in hoeverre in het verlengde van de derde golf een politieke beweging op gang komt waarin burgers de ruimte verdedigen om zichzelf te organiseren en zelf beslissingen te nemen.

De analyse van De Moor laat zien dat het ideologische offensief van “de participatiemaatschappij” eerder een defensieve reactie is van de staat op initiatieven en verdedigingssystemen van burgers van onderop. Daarbij is de staat momenteel zoekende hoe ze die vormen van zelfbestuur en zelfbeheer onder controle kan brengen. Daarbij moeten we niet uitgaan van de analyse dat de mensen allemaal zijn ingedut en alles gelaten over zich heen laten komen. En daarbij moeten we ook gaan inzien dat de staat niet almachtig boven de partijen staat, maar op zijn beurt ook reageert op wat mensen van onderop aan initiatieven ontwikkelen om te overleven in de neoliberale jungle. De staat is druk doende om “de participatiemaatschappij” te kapen en in te kapselen die de burgers met elkaar proberen vorm te geven.

Werken met behoud van uitkering in Amsterdam

Een onderdeel van de problematiek van informele arbeid is het werken met behoud van uitkering. Het werken met behoud van uitkering door uitkeringsgerechtigden met en bijstands, WAO, Wajong of andere uitkering heeft de afgelopen jaren een hoge vlucht genomen. Veel bijstandsgerechtigden op trede 2 (vrijstelling van de sollicitatieplicht) verrichten bijvoorbeeld mantelzorg. Een veel voorkomende situatie in Amsterdam is, dat de ouders van een bijstandsgerechtigde die op leeftijd zijn bij hem of haar in de buurt wonen. De bijstandsgerechtigde doet het huishouden, doet boodschappen, etc. Nu zegt de klantmanager van de Dienst Werk en Inkomen in het verlengde van het beleid dat de gemeente vaststelt soms: ja, ik wil toch kijken of je niet kunt doorstromen van trede 2 naar trede 3, op weg naar de arbeidsmarkt. Het onbegrip bij deze mantelzorgers is groot. ‘Nu verricht ik mantelzorg, ben in deze tijden van massawerkloosheid en door persoonlijke omstandigheden, waardoor mijn kansen op betaald werk nihil zijn, bezig om voor mijn ouders te zorgen en zo de staat kosten op thuiszorg te besparen, mijn ouders hoeven nu nog niet naar een bejaarden- of verzorgingstehuis, en nu moet ik aan allerlei trajecten mee gaan doen en weer betaald werk zoeken dat er niet is, waardoor ik geen tijd meer heb voor de mantelzorg en de thuiszorg moet komen of andere betaalde voorzieningen moeten worden getroffen om mijn ouders te helpen’. Hieruit blijkt dat er voortdurend vanuit de overheid druk wordt uitgeoefend dat mensen zich beschikbaar stellen voor de arbeidsmarkt, ook als voorbeeld voor anderen. Veel bijstandsgerechtigden worden als voorbeeld tewerk gesteld in daartoe door de overheid aangewezen projecten, met behoud van uitkering, maar dan zonder dat ze zelf iets te vertellen hebben. Dwangarbeid dus. Dit is de centrale doelstelling, de disciplinering van arbeidskrachten betaald werkende en onbetaald werkenden in het algemeen om te zorgen dat zij beschikbaar zijn voor de markt met vaak voorbijzien aan de belangen van de betrokkenen.

In dit rapport gaan we vooral in op de situatie in Amsterdam. De gemeente zet via haar nieuwe RBA-Reïntegratiebedrijf Amsterdam, via Pantar en via de stichting Herstelling vele projecten op. Gemeenteraadslid Maureen van der Pligt deed een beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur om een overzicht te krijgen van alle projecten die vanuit de gemeente worden en zijn opgezet. Er werd een lijst opgestuurd van ruim 1200 projecten waar in een gedeelte daarvan mensen met behoud van uitkering werken. In sommige projecten werkt maar een persoon, maar er zijn ook projecten waar vele tientallen met behoud van uitkering werken. Een ander gedeelte werkt in het kader van de WSW op werkervaringsplaatsen. Op de lijst staat een veelheid aan bedrijven en instellingen die een indruk geven van de uitgebreidheid van het werken met behoud van uitkering of van werken op een werkervaringsplaats in het kader van de WSW, waarbij het in feite voor de werkgever ook gaat om gratis arbeidskrachten. In juli 2013 waren er in Amsterdam circa 1150 mensen actief op een participatieplaats via de gemeente bij een werkgever.

Die 1200 projecten die hierboven werden genoemd betreft echter alleen instellingen en bedrijven, waarbij de financieringsstromen via de gemeente Amsterdam lopen. Er is echter een veelvoud van welzijns- en zorginstellingen die met andere financieringsstromen werkprojecten opzetten, bijvoorbeeld vanuit de AWBZ.

Een medewerkster van een grote daklozenorganisatie vertelt dat zij een eigen re-integratie bureau hebben dat wordt gefinancierd uit de CIZ en de AWBZ. Ook klanten van het DWI kunnen daar naartoe. Dit heeft dus niks te maken in principe met de gemeente Amsterdam, ze matchen mensen en

vragen dan de DWI om toestemming. Hebben uitgebreid werken met behoud van uitkering in Groenvoorziening.

Vanuit het welzijnswerk zoals de stichting Omslag en zorginstellingen zoals HVO Querido, Cordaan, Amsta en de Regenbooggroep worden alleen of vanuit verschillende samenwerkingsprojecten allerlei werkprojecten georganiseerd. Bij de mensen die met behoud van uitkering werken wordt niet iedereen onder druk gezet het werk te doen op straffe van kortingen of zelfs stopzetting van de uitkering. En het zijn ook niet allemaal mensen met een bijstandsuitkering, het kunnen bijvoorbeeld ook Wajongers zijn. Bij veel projecten zijn er mengvormen waarbij in het project zowel mensen met en zonder uitkering werken als mensen die wel of niet onder druk worden gezet. Daarom zijn projecten waar alleen middels dwangarbeid gewerkt wordt moeilijk aan te geven. En er zijn ook projecten en instellingen waar alleen op volledig vrijwillige basis gewerkt wordt. Dat echter ook welzijns- en zorginstellingen samenwerken met de Dienst Werk en Inkomen om de druk vorm te geven blijkt uit het volgende voorbeeld.

De Vaart is een harddrugvrije begeleid wonen voorziening voor dak- en thuislozen vanaf 18 jaar die ten gevolge van psychosociale en/of psychiatrische problematiek, veelal gecombineerd met verslavingsproblematiek, ondersteuning behoeven bij het zelfstandig wonen. Er is een nauwe samenwerking met Jellinek Mentrum. De Vaart is onderdeel van HVO-Querido. De Vaart is een complex met 40 woningen en een gemeenschappelijke ruimte. Nog eens 40 cliënten wonen in diverse stadia van zelfstandigheid in woningen in de nabije omgeving. In De Vaart wonen zowel mannen als vrouwen. Iedere bewoner heeft een eigen kamer. Het is de bedoeling dat bewoners een zinvolle dagbesteding vinden, bijvoorbeeld betaald werk, vrijwilligerswerk of meehelpen in de organisatie van de voorziening. HVO-Querido huurt het pensiontehuis De Vaart van een woningbouwvereniging en heeft met de bewoners een pensionovereenkomst afgesloten. Het is de bedoeling dat de bewoners binnen 2 jaar doorstromen naar zelfstandigere huisvesting. Iedereen in De Vaart wordt door Pantar en de DWI onder druk gezet om bijvoorbeeld 16 uur in de week te gaan werken in een van de projecten van Pantar. De mensen worden verplicht een contract te tekenen op straffe van korting op de uitkering. De medewerkers van HVO werken nauw samen met de klantmanagers van de DWI waarbij rapportages over de klanten worden gemaakt en tegenover klanten die klachten hebben verdedigen zij het optreden van de DWI. Terwijl om een van de deelnemers aan het project te citeren, 'zij zouden moeten opkomen voor de cliënten'.

Ook worden bijvoorbeeld in de thuiszorg mensen met behoud van uitkering ingezet in crisisachtige situaties. Als de thuiszorg bijvoorbeeld constateert, dat een huis erg vervuild is, en er een moeilijk houdbare situatie is ontstaan, worden via een project van Pantar, nu RBA, uitkeringsgerechtigden met behoud van uitkering ingezet om de woning op te knappen. Dat blijkt uit het volgende voorbeeld, waaruit ook de absurditeit en tegenstrijdigheid van het huidige beleid blijkt.

Een spreekuurbezoeker van de Bijstandsbond vertelt over zijn voormalige buurman. Naar zijn zeggen was zijn bovenbuurman was niet zo'n slimme man. Hij is erg dom, gedraagt zich vreemd. Deze man had zijn bovenwoning zo'n beetje omgebouwd tot geluidsstudio maar hij woonde er wel. Toen kreeg hij op een gegeven moment huisbezoek. Ze zeiden: je woont hier niet. Hij liet zijn huurcontract zien dat hij daar al jaren woonde. Toen zeiden ze: je hebt een geluidsstudio, daar verdien je geld mee, dat kunnen wij niet controleren. Wij kunnen je recht op een uitkering niet vaststellen. Dus je uitkering wordt stopgezet. Daarop had hij geen geld meer, en betaalde zijn huur niet. Na 3 maanden is hij toen

door de woningbouwvereniging uit zijn woning gezet. Hij was zo kwaad dat hij de hele santemekraam van zijn geluidsstudio door het raam naar buiten gooide. Vervolgens was hij dakloos en heeft hij een daklozenuitkering gekregen. Toen zeiden ze: we gaan je begeleiden naar werk. Hij is toen in een 'pantarachtig' traject gekomen. Daarop moest hij weer naar het flat gebouw waar hij eerst zelf woonde en de woning schilderen van een Griek die beneden woont en die eerst zijn buurman was. Die was overgedragen aan de thuiszorg en die hebben dus dat Pantar project ingeschakeld wanneer de thuiszorg zegt, ja, dit huis moet echt wel schoongemaakt en opgeknapt worden.

De kwekerij in Osdorp, dus een tuinbouwbedrijf, is een ander voorbeeld van een project waar mensen met behoud van uitkering werken. Met een managementteam van 2 personen en zeven vaste medewerkers worden dagelijks 45 tot 65 mensen met behoud van uitkering aan het werk gezet. Er werken mensen in de kassen om gewassen te poten en een andere groep werkt op de verpakkingsafdeling, waar producten verpakt worden. Er zijn nog diverse andere werkzaamheden. De kwekerij is eigendom van een bedrijf genaamd Landzijde dat vele vestigingen heeft over heel Nederland. Een van de deelnemers:

De groepen mensen zijn heel verschillend. Er rijden dagelijks 8 busjes waar 8 personen in kunnen langs de daklozencentra. Daar stappen de daklozen in en worden naar de kwekerij gebracht. De mensen worden 's morgens vroeg opgehaald. Ze komen van het Mentrum, en van de daklozenopvang. Maar behalve daklozen en psychiatrische patiënten zijn er ook gewone werklozen, die ook een bijstandsuitkering hebben. Er lopen ook jongens rond die nog minder dan bijstand hebben, die rond moeten komen van 60 euro zakgeld per maand. Dat zijn de jongens die uit de Aak komen, en die in de gevangenis hebben gezeten. Niet iedereen is verplicht om daar te komen. Maar de daklozen wel, die staan onder druk. Je kunt keuzes maken in de werkzaamheden. Stekken in potjes doen, spruitjes schillen, en als je niet de hele dag wilt zitten dan ga je naar voren, naar de tomaten. Opruimen, zaaien, nieuwe grond erop gooien, etc. Er zijn ook een paar koks, 3 of 4. De werktijden zijn 9 uur aanwezig zijn tot kwart voor 3. Je hebt om half twaalf koffiepauze en dan van half een tot kwart over een eten.

Uit het bovenstaande blijkt dat mensen met veel verschillende problemen bij elkaar worden gezet in hetzelfde project. Veel werklozen die op het spreekuur van de Bijstandsbond komen hebben hier problemen mee en klagen erover. Daarbij blijkt dat de verschillende groepen en individuen zich tegen elkaar afzetten.

Ik heb een goede opleiding gevolgd, en het enige is dat ik geen betaald werk kan vinden en wat beperkingen heb. En nu wordt ik bij allerlei mensen gezet waar ik absoluut niet mee kan opschieten. Ik pas daar helemaal niet tussen. Ik voel me daar totaal niet thuis, voel me onveilig, hoe kom ik hier vanaf.

Er vindt op zeer grote schaal inzet van vrijwilligers die met behoud van uitkering werken en van mensen op gesubsidieerde arbeidsplaatsen plaats waarbij het de vraag is of er sprake is van verdringing van betaalde arbeid en concurrentievervalsing. Het vrijwilligerswerk in thuiszorginstellingen en andere organisaties heeft een hoge vlucht genomen. Om een voorbeeld te noemen. Voor mensen in verpleeg- en verzorgingshuizen van Cordaan zijn op dit moment 1700 mensen actief als vrijwilliger. In totaal geven zij op jaarbasis omstreeks 200.000 uren extra aandacht aan cliënten. Niet meegeteld in deze aantallen zijn de vrijwilligers die via Prisma en Markant actief

zijn. Dat zijn globaal bezien nog eens 600 mensen. Veel van die mensen werken met behoud van uitkering.[5]

Wie op zoek gaat naar een algemeen overzicht van de omvang van vrijwilligerswerk met behoud van uitkering, bijvoorbeeld in Amsterdam stuit op een onoverzichtelijke lappen deken van deelnemende en organiserende organisaties, die vele projecten opzetten vanuit tal van financieringsstromen. Het zou te ver voeren, daar een volledig overzicht van te geven. Nog een voorbeeld. De Regenbooggroep maakt deel uit van het samenwerkingsverband Hi5. Dit is een samenwerkingsverband met andere organisaties die werkervaringsplaatsen en activiteiten aanbieden voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. De Regenbooggroep is hoofdaannemer van Hi5. Via Hi5 werk je met behoud van uitkering en ontvang je per gewerkt dagdeel 5 euro onkostenvergoeding.[6] Vanuit Hi5 bestaat bijvoorbeeld de kaarsenmakerij. Daar kunnen de werkers zelf kaarsen ontwerpen en maken. De kaarsen worden verkocht in de winkel van de Regenbooggroep Colors en op diverse andere plekken in de stad. Er worden opdrachten uitgevoerd van bedrijven of particulieren met bijzondere kaarsenwensen. In alle inloophuizen van de Regenbooggroep werken mensen met behoud van uitkering. De inloophuizen worden dagelijks door vele dak en thuislozen bezocht. In de inloop huizen werkt een gastheer of gastvrouw met behoud van uitkering. Ze werken samen in een team van vrijwilligers en medewerkers. De gastheer kan maximaal zes dagdelen van 4 uur daar werken. In de inloophuizen van de Regenboog worden dagelijks honderden maaltijden voor de bezoekers bereid en geserveerd. Dit gebeurt ook door vrijwilligers. Een apart project is de 'Kloofse hapjes'. Je bereidt dan hapjes en lunches die worden geserveerd bij feesten en bijeenkomsten van de Regenbooggroep. Daarbij worden producten gebruikt uit de eigen moestuin van de Regenbooggroep. De kloofse hapjes is ook weer een aanbod van Hi5 waar men het project 'koken en werken in de catering' heeft. De Regenbooggroep heeft ook het geveltuin project in het stadsdeel centrum. Een bewoner van dit stadsdeel kan een geveltuin laten aanleggen en dan een abonnement nemen op het onderhoud bij het geveltuinproject. Een dakloze geeft voor 5 euro per maand een onderhoudsbeurt aan de geveltuin. De tuin wordt schoongemaakt en de planten worden bijgehouden. De dakloze deelnemers aan dit project zijn de bezoekers van het inloophuis De Kloof aan de Kloveniersburgwal. Het project wordt mogelijk gemaakt door een waarderingssubsidie van het stadsdeel Centrum. Naast dit soort projecten in de inloophuizen is er ook een straatveegproject, waarbij daklozen een bepaald aantal uren in de week de straat vegen. We hebben nu de winkel Colors, het geveltuinproject, de straatveegploegen, caterings projecten en vrijwilliger in de inloophuizen genoemd. Daarnaast heeft de Regenbooggroep nog een intern klussenteam, een fietsenwerkplaats, de kunstprojecten Desycle en Kunstsuite, diverse kookprojecten, de Homeservice, wasseretteprojecten, bakfietsvervoer. Wat Homeservice betreft dit project presenteert zichzelf als een project van klussen voor en door mensen met een psychische beperking. De mensen die bij Homeservice werken houden zich bezig met:

- Klussen in en om het huis, zoals onkruid wieden, een muur witten, een lamp ophangen
- Opruimen en ordenen
- Verzorgen van planten en dieren

[5] J. Coolen. Vrijwilligers en mantelzorgbeleid Cordaan, juli 2011. Cordaan heeft een nota vrijwilligersbeleid opgesteld i.s.m. het expertisecentrum Vilans.
[6] Zie website . http://www.hi5amsterdam.nl

- (samen) boodschappen doen
- Hulp bij verhuizen
- Administratie, zoals het ordenen van post en het invullen van formulieren

Een voorbeeld is een vrouw die verschillende moeilijkheden heeft gehad. Ze doet vrijwilligerswerk bij Homeservice. Ze laat een werkbriefje annex urenbriefje zien dat de mensen die er werken met behoud van uitkering moeten invullen. Ze doet schoonmaakwerk, enige uren per week. Bij de mensen thuis, maar ze heeft ook wel op een project schoongemaakt. Ze vindt het te gek werk. Je bent eruit en onder de mensen. Ze verdient 2 euro per uur plus 2 euro onkostenvergoeding. Ze vindt het geen uitbuiting. De term dwangarbeid kent ze niet. Bij Homeservice werken nog ongeveer 35 mensen die allerlei klussen bij de mensen thuis doen. Loodgieteren, etc. De mensen worden niet onder druk gezet om het werk te doen. Ze doet het geheel vrijwillig.

Er zijn vele financieringsstromen. Zo werkt de Regenbooggroep in het Europese project Correlation aan de verbetering van de situatie van gemarginaliseerde groepen zoals drugsgebruikers, sekswerkers, migranten en jongeren in risicosituaties. Correlation is een netwerk van 80 partners in bijna alle Europese landen.[7]

Werken met behoud van uitkering in de horeca

We hebben het nu gehad over 1 organisatie met tien inloophuizen voor daklozen. Een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden die mensen verrichten ligt zoals we zagen op het gebied van de horeca. De horecaprojecten van de Regenbooggroep maakten ook deel uit van een initiatief, waarbij op 22 tot 25 november 2012 de 'niet normaal lekker restaurantdagen' werden georganiseerd. Tijdens die dagen konden de Amsterdammers maar ook toeristen extra lekker eten in een van de 'sociale restaurants' in de stad. Op de website worden 16 'sociale restaurants' in de stad gepresenteerd die aan de campagne meedoen. Op de website staat: Deze sociale firma's zetten zich in voor maatschappelijke participatie en re-integratie in de samenleving van kwetsbare groepen met een arbeidsbeperking. De horecaondernemingen creëren werk voor deze mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Werken in de horeca geeft hen zelfvertrouwen en helpt hen op weg richting vrijwilligerswerk, leerwerktraject of betaalde baan. Het zou te vervoeren alle restaurants op te sommen.[8]

Let wel: dit zijn normale restaurants waar iedereen kan eten. De gevolgen voor de werkgelegenheid in de horeca heeft niemand onderzocht. Het beeld wordt verder duidelijk als we bedenken, dat in het gewone commerciële bedrijfsleven ook vele uitkeringsgerechtigden met behoud van uitkering werken. Werkzoekenden die op het spreekuur van de Bijstandsbond kwamen kregen via Pantar vacatures aangebonden om als nachtportier in een hotel te werken of bij de ontbijtservice. Van een hotelketen in Amsterdam met drie vestigingen werd ons verteld dat daar bijna alleen mensen met behoud van uitkering werken, op een participatiebaan of anderszins. Je kunt je afvragen, in hoeverre gehandeld wordt in strijd met de wet op de participatieplaatsen. Wat is er additioneel aan de functie

[7] Zie http://www.correlation-net.org

[8] Zie http://www.nietnormaallekker.nl.

van nachtportier als je daar in je eentje zit? Ook lijkt het erop, dat mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt op participatieplaatsen worden gezet. Ook dit is in strijd met de wet.

Bovenstaande analyse kan ook gemaakt worden voor andere bedrijfstakken, zoals de schoonmaak, de beveiliging en de thuiszorg of zorg in bejaardentehuizen. In toenemende mate is het voor welzijnsinstellingen, in de verzorging en in andere bedrijfstakken een budgettaire kwestie: vrijwilligers moeten ingezet worden om bij bezuinigingen en kostenbesparingen die organisatie draaiende te houden en de dienstverlening op peil te houden. Niet iedereen die dit vrijwilligerswerk verricht doet dit gedwongen. Vaak doet men het om iets terug te doen voor de samenleving in zelfgekozen vrijwilligerswerk. En verricht dit werk maar tijdelijk. Soms zijn het ook goede werkervaringsplaatsen.

Gevaar voor misbruik en participatieplaatsen

Maar de deur naar misbruik staat wagenwijd open. Wat betreft de inzet van mensen die met behoud van uitkering werken voor gemeentelijke projecten is er vaak sprake van dwang, en werken onder slechte omstandigheden en voorwaarden. Er is onduidelijke wetgeving op dit terrein, waarbij de rijksoverheid experimenten van gemeenten voor het werken met behoud van uitkering toestaat en er grote onduidelijkheid bestaat over wat wel en niet mag. Dit komt door de combinatie van tegenprestatie leveren en de voorwaarden waaraan dit moet voldoen en anderzijds de stringentere wet op de participatiebanen, waar weer hele andere dingen wel en niet mogen. Er is nauwelijks tot geen controle naar de gemeenten toe over de uitvoering van deze wetten. Maar dat veel mensen onder druk worden gezet, blijkt ook uit het volgende. In 2013 is bij 847 mensen de uitkering, zoals dat genoemd wordt afgestemd wegens het niet voldoen aan verplichtingen in het kader van re-integratie. De gemeente weet zelf niet hoe streng ze in dat opzicht is, want er zijn geen cijfers beschikbaar over het percentage waarvoor is afgestemd. De gemeente heeft dus geen idee hoeveel uitkeringen stopgezet worden en wat er met die mensen gebeurt.

In Amsterdam geldt dat mensen in eerste instantie voor een jaar op een participatieplaats werkzaam zijn. Deze termijn kan twee keer met maximaal een half jaar worden verlengd als er kans bestaat op uitstroom naar regulier werk. De uitstroom van participatieplaatsen ligt volgens de gemeente op dertig tot veertig procent (een exact getal kan men niet geven) Wel is het zo, dat veel deelnemers vaak uitstromen naar parttime werk. Volgens cijfers van de gemeente zelf komt dus slechts een derde van de mensen op een participatieplaats aan betaald werk, waarbij het vaak ook nog tijdelijke baantjes zijn.

Klantmanagers hebben vaak een grote macht en beoordelen op subjectieve wijze het gedrag van hun klanten en geven vaak summier informatie over rechten maar des te meer over plichten, voorzover dat in hun kraam te pas komt. Veel bijstandsgerechtigden ervaren de contacten met de bureaucratie en de beslissingen die worden genomen als een beleid van willekeur. Ten tweede is er vanuit het eerste punt misbruik, omdat de mensen die gedwongen worden aan dergelijke trajecten deel te nemen volkomen rechteloos zijn gemaakt, waarbij het erop lijkt dat de gemeentebesturen maar half weten hoe het er op de projecten aan toegaat.

De participatieplaats moet onderdeel uitmaken van een re-integratie plan om de betrokkene een perspectief op betaald werk te geven. Dit is ook wat de rechter achteraf toetst –of daar sprake van is. Bij de generieke tegenprestatie voor mensen die geen enkele kans meer hebben op de arbeidsmarkt is dat perspectief er niet. Gemeenten hebben de vrijheid zelf naar believen het re-integratiebeleid in te richten, waarbij ze -ook vanuit het Rijk- onder grote druk staan om te bezuinigen. De gemeenten zijn er daarom op uit, bepaalde noodzakelijke publieke werkzaamheden toch uitgevoerd te krijgen, om de sociale samenhang in de steden en dorpen niet verloren te laten gaan. Daarvoor wil men op allerlei terreinen gratis arbeid inzetten. De gemeenten zijn zeer creatief in het bedenken van allerlei constructies, waar kan worden gezegd dat er geen sprake is van toeleiding naar de arbeidsmarkt en waarbij er ook geen sprake is van ‘additionele’ arbeid, maar van gewone, reguliere arbeid, waarbij bijvoorbeeld 'praktijk opleidingsplaatsen' of constructies met andere fraaie benamingen worden opgezet, die moeten verhullen dat de mensen die in dergelijke constructies terecht komen gedwongen worden dit te doen en waarbij ze rechteloos worden gemaakt en in feite gewoon regulier werk doen waarvoor zou moeten worden betaald. Daarnaast zijn er zoals we hierboven zagen

allerlei instellingen, die slechts gedeeltelijk of niet uit de gemeentekas worden gefinancierd, in de gezondheidszorg, de woningbouw, het onderwijs die ook met grote bezuinigingen te maken hebben en die er ook op uit zijn gratis of door subsidies zo goedkoop mogelijke arbeidskrachten in te zetten. Er is dus-omdat die instellingen en de gemeente een bepaald niveau van publieke voorzieningen wanhopig proberen te handhaven, een grote druk op hen om mensen te dwingen zich als gratis arbeidskracht ter beschikking te stellen. Een voorbeeld waarbij de inzet van mensen met een uitkering die regulier werk doen wordt gebruikt om goedkoper uit te zijn.

Wij hebben donderdag een vrouw op het spreekuur gehad, die receptiewerk doet bij een grote instelling in de GGZ en die met drie andere bijstandsgerechtigden werkt (een volledige werkweek van 32 uur)en er komen steeds meer, ze hebben ook een uitzendbureau met flexwerkers en die hebben nu al steeds minder werk en straks helemaal niet meer. Die vrouw voelde zich schuldig, ondanks dat ze gedwongen wordt dit doen op straffe van stopzetting van de uitkering, want zei ze, ik stoot anderen het brood uit de mond. Ze laat de notulen zien van een receptieoverleg. Citaat uit de notulen: 'X komt in de belkamer werken!. Doel hiervan is om de gaten in het rooster te dichten en om zo min mogelijk een beroep te hoeven doen op de flexpool'.

Voortraject

Bij de participatiebanen is er eerst een voortraject, 'traject participatie' of 'intro participatieplaats' genoemd. In een periode van 3 weken wordt een programma van workshops, gesprekken en oefeningen uitgevoerd. De intro wordt uitgevoerd bij het RBA op de Teleportboulevard en in het Praktijkcentrum op de Laarderhoogtweg. Een van de deelnemers spreekt over het 'participatieklasje'.

Ik zit in het participatieklasje. Er zijn twee trainsters die als ZZP-er zijn ingehuurd voor de algemene begeleiding. We krijgen lessen als hoe schrijf ik sollicitatiebrieven en hoe kom ik over. We moeten een CV maken aan de hand van de website http://www.cvforward.nl . Er zitten vogels van zeer verschillende pluimage tussen. Een timmerman, een steigerbouwer, iemand die een baan als loodgieter wil, iemand die een hogere managementfunctie in het welzijnswerk heeft gehad, een freelance journalist, mensen die universitair geschoold zijn. Niemand ziet de zin van de cursus in. Het is een verplicht nummer. Er zijn een paar gedwee, maar de rest niet. Sommigen zijn goed gebekt. Er ontstaat soms een melig sfeertje. Je gaat jennen, grappen maken, er wordt veel gelachen. Humor is ook een vorm van verzet. De meerderheid is tegen de constructie van de participatieplaatsen, eigenlijk. Men doorziet wel, wat de bedoeling ervan is. Tijdens de lesjes komt dan soms en klantmanager binnen, die zit in hetzelfde gebouw, en die haalt iemand op voor een een op een gesprek. Dus dan mag je de klas verlaten. Die gesprekken gaan er onder andere over of je naar een participatieplaats gaat of naar een traject richting betaald werk. We moeten ook rollenspellen doen. Dan is de een de werkgever en de ander de werknemer en je gaat solliciteren. Belangrijk zijn de 'kernkwadranten'. Het kan een valkuil zijn dat je ergens goed in bent, want een uitdaging en aangeven dat je ergens goed in bent kan ook doorslaan in je nadeel, dat ze denken: wat een blaaskaak. Je leert ook dat je grip moet krijgen op je kwaliteiten, dus dat je de kwaliteiten bij jezelf leert ontdekken, die je nog niet kende.

Wat betreft de participatiebanen zou je misschien het standpunt kunnen huldigen, dat inzet ervan in beperkte mate mogelijk is, bv drie maanden, maar daarmee is het misbruik niet van tafel, zeker niet wanneer de mensen rechteloos zijn gemaakt. De gemeente heeft er immers alle belang bij gedurende die drie maanden de betrokkene via werkmeesters en klantmanagers zoveel mogelijk

onder druk te zetten, uit te stromen, of af te zien van een uitkering. Daarmee is het een extra instrument in het kader van dat andere beleid om te bezuinigen, de kosten van de bijstand zo laag mogelijk te houden. Mensen onder druk zetten voor andere oplossingen te kiezen. Dus ook bij een beperking tot drie maanden zal er machtsmisbruik zijn, omdat de gemeenten onder grote druk staan. Van de voorwaarden die aan participatiebanen gesteld worden komt in de praktijk soms niets terecht, zoals blijkt uit het volgende voorbeeld. Officieel moet een participatieplaats uitzicht op betaald werk bieden, maar hier wordt meteen gezegd, dat dit er absoluut niet in zit. In het project werken meerdere mensen met een participatieplaats.

Ben op dit moment aan het werk voor mijn uitkering bij Pantar Amsterdam. Nu sta ik op het punt dat ik een contract moet gaan tekenen, En ik was benieuwd hoeveel uur ik als tegenprestatie zou moeten vervullen? Ik ben op 1 mei begonnen aan mijn participatie plaats. En er werd mij duidelijk gemaakt dat ik dit 32 uur per week moet gaan doen. En de eerste dag werd er al duidelijk gemaakt dat er ABSOLUUT GEEN kans op een vaste baan in zit bij deze (werk)(gever). Nu was ik toch van mening dat het participeren bedoeld is als arbeidsinschakeling instrument. Ik ben ontslagen bij de vorige werkgever na 1 jaar en 51 weken met plezier te hebben gewerkt. Maar de crisis was het excuus van mijn ex werkgever. De volgende dag waren er wel 4 nieuwe stagiaires aan het werk bij het bedrijf. Daarna heb ik enige tijd met een nekhernia geworsteld (27% afgekeurd) en heb zelf na een paar ingrepen aan mijn nek en redelijke genezing, het DWI verzocht om hulp bij het vinden van werk.

Ik werd linearecta doorgestuurd naar Pantar Amsterdam. Vanuit Pantar ben ik dus op een participatie plaats terecht gekomen, omdat ik moeilijk bemiddelbaar naar werk zou zijn. Maar er is NOG NOOIT ENIGE poging gedaan mij te bemiddelen. Het werk op zich is wel leuk, (gedwongen vrijwilliger) bij X als toezichthouder. Normaal zou dit volgens mij een gewoon betaalde baan zijn, maar omdat ik en meerdere deelnemers hiervoor worden ingezet verdringen wij een aantal normale arbeidsplaatsen. Ook de premie van ongeveer 2900 euro per jaar die de wet hiervoor beschikbaar stelt Is door de gemeente Amsterdam terug gebracht naar plusminus 300 euro. (waar gaat de rest naar toe?) Nu vraag ik me dus af hoeveel uur ik zou moeten vervullen op mijn participatie plaats . Hoelang ik dit moet doen? Mag ik weigeren te tekenen? (Ik teken immers alleen voor mijn plichten en geen rechten).

Een ander voorbeeld, waarin zich wreekt dat mensen niet verzekerd zijn voor de sociale verzekeringswetten.

Iemand moest van Pantar in de catering gaan werken. Hij was officieel kok-assistent maar moest ijskasten schilderen, schoonmaken, afwassen. Er werkten 2 mensen van Pantar en 2 managers en een part time kokkin. Op het werk kreeg hij een peesontsteking, omdat zijn pezen werden overbelast. Dat kwam zo. Hij moest een fust bier omhoog tillen in een vrachtauto en dat ging niet goed. De fust kwam op zijn been terecht en hij kneusde een pees. Eerst ging het nog wel, maar een week later kwam de garagedeur waar de auto in stond plotseling naar beneden precies op dezelfde plaats op zijn been. Toen kon hij niet meer werken. Hij kreeg een ontslagbrief van zijn baas, met beschuldigingen op het gebied van drankgebruik tijdens het werk en ongeoorloofd gebruik van de telefoon voor privé doeleinden. Hij had daar een half jaar moeten werken maar dat is het dus niet geworden. Het werd maar 5 maanden. Hij is daarop weer aan Pantar overgedragen en heeft sindsdien niets meer gehoord.

Andere arbeidsvoorwaarden en vage rechten

Hij is doorverwezen naar Pantar (het gemeentelijk reïntegratiebedrijf) en die brachten hem in contact met een groot landelijk bedrijf met vele vestigingen in Nederland. Die werkzoekende heeft daar naar eigen zeggen een gesprek van 2 uur gehad, met de consulent van Pantar erbij. Hij wil graag werken en ziet het wel zitten. Maar hij belde toch, want hij twijfelde toch een beetje over de arbeidsvoorwaarden. Hij beweerde dat hij nl 6 dagen per week minimaal 8 uur moet werken (dus minimaal 48 uur) en dus ook op zaterdag. Daarnaast moet hij nachtdiensten draaien en soms, als bv om 5 voor 6 iemand komt met een klus, dan moet hij dat verhelpen, en tot bv half 7 werken. En het kan ook zijn dat er bv iemand komt 's avonds om half 10, en dan wordt hij opgeroepen. 'Wij hebben hier geen van 8 tot 5 mentaliteit, aldus een van de medewerkers van het bedrijf tijdens het gezellige gesprek. Maar nu komt het. Die werkzoekende moet dus wel... eerst een half jaar werken met behoud van bijstandsuitkering. (Niets erbij). En dan wordt hij MISSCHIEN in dienst genomen. Het schijnt dat het bedrijf wel meer met bijstandsgerechtigden/werkzoekenden werkt op die basis. Er was naar zeggen van de man die wij aan de telefoon hadden in de Amsterdamse vestiging wel iemand aangenomen die eerst een half jaar met behoud van uitkering aan het werk was. Wij vragen ons in dit verband af hoe het in andere plaatsen zit met dit bedrijf.

Een ander voorbeeld

een goede dag zit met een vraag nu word ik via pantar in een participatie plaats te werk gesteld nu weet ik dat ik moet werken voor mijn uitkering waar ik geen probleem mee heb maar ik wil wel van maandag t/m vrijdag van 9 uur tot 18 uur aan het werk nu willen ze mijn ook in de avond en in het weekend laten werken waar ik geen compensatie voor krijg want je werkt voor je uitkering en dit ook niet uit komt met het maandelijkse inkomsten terwijl deze tijden zoals avond en weekenden meer zou moeten opleveren dus vind ik deze tijde uitbuiterij nu zou ik graag willen weten of dit zomaar wettelijk mag de avond en weekenden te werk worden gesteld en wat mijn recht is om dit te weigeren en alleen akkoord wil gaan met de normale 5 daagse werk week wat ik wel wil doen voor mijn uitkering wat mijn ook het meest kwa geld over een komt graag verneem ik van u een andwoord op dit probleem.

Enig navragen leverde wat de rechten bij werktijden betreft de volgende informatie op.

De algemene voorwaarden participatieplaatsen DWI bevatten de volgende zinsneden

4. Arbeidsduur, werktijd en verlof

4.1 Arbeidsduur

De arbeidsduur van de deelnemer bedraagt tenminste 16 uur met opbouw naar 32 uur en maximaal fulltime per week; in de urenopbouw is tijd beschikbaar voor scholing.

4.2 Werktijden

De werktijden zijn zoveel mogelijk in overeenstemming met de bij de instelling gebruikelijke regeling en worden nader geregeld bij de plaatsing van de deelnemer in een plaatsingsovereenkomst.

4.3 Verlof

De deelnemer heeft recht op verlof conform de volgens de WWB toegestane vakantietermijn.

4.4 Opnemen verlof

Opnemen van verlofdagen vindt plaats zoveel mogelijk overeenkomstig de regeling die bij de instelling gebruikelijk is. Bij geschillen zal de WWB leidend zijn.

4.5 Onregelmatig werk

Onregelmatig werk vindt plaats in overeenstemming met de bij de instelling gebruikelijke regeling en wordt nader geregeld bij plaatsing van de deelnemer. Eventueel bij de instelling gebruikelijke toeslagen worden omgezet in vrije tijd. [9]

Hieruit blijkt dat de werktijden en de regeling van onregelmatig werk plaatsvinden 'in overeenstemming met de bij de instelling gebruikelijke regeling'. Een verwijzing naar een CAO vinden we niet. Een vage formulering, waar je alle kanten mee uitkunt. Wij vinden dat deze algemene voorwaarden wel een stuk duidelijker moeten worden geformuleerd, om situaties als bovenomschreven te voorkomen.

Tot slot nog een recent voorbeeld van het misbruik van participatieplaatsen.

Er komt een mevrouw op het spreekuur die een half jaar in een kledingwinkel heeft gewerkt als verkoopster met behoud van uitkering. Vier maanden voor zij daar ging werken werkte er nog een betaalde verkoopster, die echter is ontslagen met het argument, dat het bedrijf te weinig inkomsten had om haar te betalen. De bijstandsgerechtigde die op het spreekuur kwam deed hetzelfde werk als die betaalde verkoopster. Zij opende de winkel, hielp klanten, deed de kassa, en ze deed alles alleen. Er was verder niemand in de winkel. In de loop van de dag kwam de eigenaar even kijken. Maar het is ook vaak voorgekomen dat hij helemaal niet kwam en dat ze de hele dag alleen stond. Op een dag kwam de klantmanager onverwachts langs. Toen stond ze er ook alleen. Het DWI was dus op de hoogte dat er totaal geen begeleiding was, dat het geen additionele arbeid betrof en dat in vele opzichten niet aan de voorwaarden voor een participatieplaats werd voldaan. Na een half jaar begon de bijstandsgerechtigde bij de klantmanager tegen te sputteren. Dit bood geen enkel perspectief. De winkel zou financieel niet in staat zijn haar in dienst te nemen. Daarop vond een gesprek plaats met de klantmanager, waarbij er eerst heen en weer gepraat werd over het antwoord op de vraag, of ze terug zou gaan naar de winkel of niet. Dit in afwachting van een andere participatieplaats. De bijstandsgerechtigde voelde zich onder druk gezet en sputterde tegen. Een andere participatieplaats werd haar enige tijd later aangeboden waarbij ze kon kiezen tussen verkoopster bij een grote drogisterijketen en een groot warenhuis. Daarbij zou er wel sprake zijn van een 'inwerkperiode' van 9 maanden met behoud van uitkering. De bijstandsgerechtigde had inmiddels notabene al 5 participatieplaatsen achter de rug, en werd kwaad. Daarop heeft ze een sanctie van 30% gekregen. Het argument was, dat ze had toegezegd terug te zullen gaan naar de kledingwinkel in afwachting van een andere plaats en dat ze dat niet had gedaan.

Bij deze vrouw blijkt, dat van het officiële beleid van de gemeente niets terecht komt. Iemand kan volgens dat beleid immers slechts maximaal een jaar op een participatieplaats werken en deze mevrouw heeft al 5 plaatsen achter de rug.

---

[9] Pantar Amsterdam begeleiden en detacheren. Algemene voorwaarden voor detachering van een WIW en WWB werknemer bij een externe organisatie

Het kans project. Nieuwe wijn in oude zakken

Er zijn momenteel 5000 mensen op trede 3 die een participatieplaats hebben of in een reintegratietraject zitten. In april 2013 is men begonnen nog eens 15.000 mensen op trede 2 van de participatieladder op te roepen om hun mogelijkheden en kansen te onderzoeken. . Deze gesprekken moeten voor het einde van het jaar afgerond worden.

Er melden zich dan ook steeds meer mensen op het spreekuur van de Bijstandsbond die een oproep krijgen voor een nieuw gesprek om over 'mogelijkheden en kansen' te praten, terwijl die mensen vaak medisch gezien niet hoeven te solliciteren en vrijgesteld zijn van het verrichten van betaalde arbeid. De oproepen leiden tot vragen als: waarom krijg ik nu ineens toch weer een oproep? Ik ben toch afgekeurd? Wat kan ik van het gesprek verwachten? Wat zijn ze nu weer van plan? Ik ben weliswaar niet afgekeurd, maar mijn kansen om aan betaald werk te komen zijn gering, ik heb toch belemmeringen en ik heb al diverse trajecten zonder resultaat doorlopen. Wat willen ze nog met mij? Etc. In eerste instantie was ook bij veel hulpverleningsorganisaties onbekend waarom mensen nu weer op zo'n grote schaal werden opgeroepen. Het bleek na enige tijd dat de DWI vorig jaar geld heeft overgehouden. Daarom werd besloten tot een beleidsintensivering, die in de Participatienota 2013 is opgenomen. Alle klanten op trede 2 van de participatieladder worden opgeroepen voor een diagnosegesprek.

Kans café

Al spoedig werden bij de Bijstandsbond ook klachten over het zogenaamde kans café naar voren gebracht. Een gedeelte van de mensen, ongeveer 30%, wordt naar dat kans café doorverwezen. Het is een cursus van 8 dagdelen om over mogelijkheden en kansen te praten.

Bij de aanvang van de cursus wordt een heel verhaal gehouden over overheidsbeslissingen, waarmee de indruk wordt gewekt dat de uitkeringsgerechtigden in dit standaardproject geduwd kunnen worden, met als slot: 'bevalt het je niet? Dan ga je maar weg!!!' Een van de deelnemers:

'Van validering was geen sprake. Validering is de vaardigheid waarmee je als het ware in de huid van de ander kruipt. Je laat door middel van validering de ander merken dat je de logica van zijn gedrag of mening werkelijk begrijpt of in ieder geval dat probeert (hoezeer je het ook helemaal niet eens met hem/haar bent!)'.

De aanwezigen moeten een oefening doen, een 1 op 1 gesprek met een andere deelnemer. Er wordt verteld dat men elkaar moest vragen naar momenten waarop ze gelukkig waren. Na afloop werd medegedeeld dat de deelnemers 1 voor 1 aan de groep moesten vertellen wat ze allemaal over de ander te weten waren gekomen. Daarbij ontstaan soms spanningen in de groep omdat mensen niet zomaar hun privé situatie en privégesprekken in een groep willen bespreken. Dat dit de bedoeling is wordt niet van te voren besproken. Mensen kunnen dus in een face to face gesprek dingen verteld hebben, die ze niet in een groep willen hebben en schrikken als die opdracht toch gegeven wordt. Een professional had geweten dat hij aan het begin van de oefening moet uitleggen dat het de bedoeling was de uitkomst aan de groep mede te delen en je dus toestemming moest vragen aan je gesprekspartner. Doe je dat niet, dan is schending van privacy.

Ook had een echte professional aan het begin van de groepstraining heel duidelijk uitgelegd dat we zelf mogen bepalen wat we wel en niet in deze training over onszelf willen vertellen, ook dat gebeurt niet.

Psychologisch onderzoekje.

Er wordt ook een meerkeuze-vragenlijst uitgedeeld waarop de deelnemers antwoorden moeten kiezen over onze persoonlijke situatie en belevingswereld. Dit zou zijn voor een evaluatie. Sommige deelnemers vinden het een beetje vreemd dat ze dit opeens zonder verdere toelichting moeten doen. Mensen die bezwaren maken krijgen te horen: 'werk je niet mee, je kunt vertrekken.

De deelnemers zouden zijn 'geselecteerd' om aan deze training mee te doen. In een geval heeft deze selectie plaatsgevonden op basis van een gesprekje waarbij een DWI-medewerker een aantal vakjes aankruiste op een formulier. Andere deelnemers hadden niet eens een voorgesprek gehad. Verder hebben de begeleiders nooit verteld dat ze onze dossiers hebben ingekeken of wat voor achtergrondinformatie ze over ons hebben, dus kan hier ook geen sprake zijn van afstemming..

De deelnemers met zeer verschillende achtergronden, opleidingsniveau en problemen zijn in een groep bij elkaar gezet en het enige dat ze hier gemeen hebben is dat ze in dezelfde trede zitten en dus een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben. De een kan om gezondheidsredenen niet werken, een ander wel en weet precies wat hij of zij nodig heeft. Uit de communicatie tussen de trainers en de deelnemers blijkt, dat de trainers nauwelijks op de hoogte zijn van de achtergronden en activiteiten van de deelnemers, en dit roept ook weer irritaties op.

Als je dit soort oefeningen doet met mensen, is het belangrijk te weten wat iemand nog wel en niet kan en wat die persoon zelf al heeft ondernomen, voordat je van alles begint te roepen. Dat kan heel deprimerend werken op mensen die ontzettend graag willen en zelf al van alles hebben ondernomen om aan werk of vrijwilligerswerk te komen.

En daarnaast: het enige wat men eigenlijk doet is een tijdslijn invullen en oefeningetjes die je zouden moeten helpen te ontdekken in welke richting je je werk, vrijwilligerswerk of iets anders moet zoeken. Het is bij DWI bekend dat verschillende deelnemers al vrijwilligerswerk doen of meerde re-integratietrajecten heb gehad, waar deze oefeningen voorbijkwamen en ze door hen dus als totaal zinloos worden ervaren.

Nadere informatie over het project

Het project Kansen is opgezet en wordt gemanaged door het gemeentelijk project management bureau, dus door mensen die ook projecten bij andere diensten doen, men beschouwd het project 'Kansen' als een tijdelijke 'interventie' in de dagelijkse doorlopende werkprocessen bij de DWI. Twee vertegenwoordigers van de Bijstandsbond hadden een gesprek met de projectleiders over het project. De projectleider van het project 'kansen' gaf een nadere uitleg. Men constateerde, dat in 2011 meer dan 700 klanten op trede 2 toch waren uitgestroomd naar betaald werk. Dus los van de beëindigingen van uitkeringen om andere redenen. Terwijl de DWI niets heeft gedaan om de uitstroom van die groep te bevorderen. Maar men heeft verder geen enkel idee waarom die mensen zijn uitgestroomd naar betaald werk. Dat is gissen. Een van de veronderstellingen is, dat bijvoorbeeld in migrantenfamilies iemand een restaurant heeft of een ander bedrijf, en dat die dan zegt ik heb iemand nodig daar en daar voor, dat kan mijn broer mooi doen. Het is niet helemaal duidelijk of die

uitstroom van meer dan 700 er ieder jaar is. Men vraagt zich af of middels een 'beleidsintensivering' dit aantal van 700 niet kan worden opgevoerd. Daarom is men alle klanten op trede 2 gaan oproepen. Men is eind juni een week of 7 bezig en men hoopt voor kerstmis alle klanten op trede 2 te hebben opgeroepen. Dat zijn er 15.000. Ongeveer een kwart van die 15.000 betreft alleenstaande ouders. Er zal dan wat betreft het 'Kans café' nog een uitloop zijn naar februari.

Men heeft veel gediscussieerd over de vraag, of wel iedereen zou moeten worden opgeroepen, bijvoorbeeld ook mensen boven de 60 of 62. Maar men vond het met het creëren van allerlei uitzonderingen een beetje te gecompliceerd worden, dus men heeft gezegd: we roepen iedereen op, ook mensen van 64.

De schatting is dat een kwart tot een derde van de mensen die worden opgeroepen zullen worden doorverwezen naar het kans café. Bij deze mensen moet nog worden gewerkt aan de motivatie om aan de slag te gaan, gericht op participatie of betaald werk. Het Kans café bestaat uit een training van 8 dagdelen, verspreid over een maand, waar mensen in de gelegenheid worden gesteld om na te denken over hun mogelijkheden, want het gaat uitdrukkelijk om de mogelijkheden en kansen en niet om de belemmeringen. Als uitkomst van het kans café wordt dan een ontwikkelingsplan gemaakt. Daarbij zijn er verschillende mogelijkheden:

• De klant kan snel aan het betaalde werk en gaat naar het 'uitstroomteam'.

• De klant kan nog niet onmiddellijk aan het werk maar op termijn misschien wel, er moeten nog werknemersvaardigheden aangeleerd worden. Deze klanten worden doorverwezen naar het Re-integratie Bedrijf Amsterdam. (RBA). Met dit RBA heeft het projectmanagement afspraken gemaakt over hoe de trajecten van deze mensen er uit moeten zien. Men stelt bijvoorbeeld dat bij moeders met kinderen soepel overleg mogelijk moet zijn om eerder met werken op te houden, in verband met het ophalen van de kinderen. En men begint in eerste instantie bijvoorbeeld 2 dagdelen in de week. Er wordt echt rekening mee gehouden dat men een grote afstand heeft tot de arbeidsmarkt en als trede 2 klant kwetsbaar is. De meeste mensen worden wel verwezen naar het RBA, maar slechts een klein gedeelte komt terecht bij de Laarderhoogtweg-Praktijkcentrum. Anderen gaan naar bijvoorbeeld de tuinderij. Ook is men bezig met de opzet van een gereedschapsherstel project.

• Een derde conclusie van het Kans café kan zijn, dat betaald werk er niet in zit. De klant is wel in staat te participeren, maar kan niet betaald werk verrichten. Deze mensen worden verwezen naar de stadsdelen. Zij komen in een traject zorg, waarover nog niet veel afspraken zijn gemaakt, een traject schuldhulpverlening of een taaltraject of ander vrijwilligerswerk.

We hebben de klachten over het kans café voorgelegd aan de projectleider van het Kans project en zijn reactie was dat mensen natuurlijk uiteindelijk wel mee moeten werken en dat het niet de bedoeling is dat je je hele hebben en houden op tafel legt, dat je voor jezelf een grens bepaalt wat je wel en niet kwijt wil.

Bij de selectie van mensen voor het Kans café is dus niet het criterium wel of geen betaald werk op termijn kunnen verrichten. Ook mensen waar er wat dat betreft twijfels bestaan, en waarvan achteraf gezegd moet worden: het zat er niet in, betaald werk, een participatietraject is het hoogst haalbare, kunnen worden uitgeselecteerd. We zagen bij de beschrijving van de gang van zaken in het kans café al, dat het bij de cursus om zeer gemêleerde groepen gaat. Deelname aan het Kans café is

verplicht. Wie niet komt opdagen, of zich eraan onttrekt, kan te maken krijgen eerst met een schriftelijke waarschuwing en daarna een korting van 30%. Deelname aan het participatietraject volgend op het kans café , dat wordt uitgezet voor een derde van bovenstaande groepen, dus mensen die niet kunnen worden verwezen naar het uitstroomteam of het RBA, is vrijblijvender: men wordt er niet toe verplicht.

Tot nu toe hebben wij het gehad over de klanten die verwezen worden naar het kans café. Dat is ongeveer een derde tot een vierde van het totale aantal. Van de anderen kan worden gezegd, dat ze al voldoende participeren en dat kan worden gezegd: meer zit er eigenlijk ook niet in, het is mooi zo.

We praten door over de medische ontheffingen. Is het zo, dat mensen ook kan worden verplicht deel te nemen aan het Kans café, of aan andere trajecten, terwijl er naar het oordeel van een keuringsarts een medische ontheffing van trajecten richting betaalde arbeid ligt, moet er dan niet eerst weer een medische beoordeling plaatsvinden over de actuele situatie? Geantwoord wordt dat bij het wel of niet opleggen van reintegratieinspanningen richting betaald werk of participatie eerst wordt gekeken of een arts een uitspraak heeft gedaan. Daar wordt terdege rekening mee gehouden. Men is zich ervan bewust dat er veel medische problemen zijn. Daarom zal eventueel altijd worden gekeken of er geen aangepast werk mogelijk is. Of dat bestaand werk kan worden aangepast. Er zijn wat betreft medische ontheffingen in trede 2 veel gradaties.

- Er is wel een urenbeperking, bijvoorbeeld kan maximaal 20 uren in de week werken.

- Betaald werk is niet mogelijk, en een volledige urenbeperking, dus ook geen 20 uur werken, maar participeren op andere wijze is wel mogelijk

- Men krijgt ontheffing op basis van artikel 9a WWB men heeft een kind onder de 5 jaar.

- Trede 1 zijn dan de mensen die voor alles afgekeurd zijn, ook voor participatie. Zij hebben een dubbele ontheffing.

Daarnaast kunnen in trede 2 mensen zitten, die geen medische ontheffing hebben, maar die wel een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben en met allerlei belemmeringen te maken hebben.

Men voert dit project ook uit, om de trede 2 groep scherper in beeld te krijgen: sommige mensen bijvoorbeeld gaan naar trede 1. Aan de andere kant van het spectrum gaan mensen naar het uitstroomteam.

Degene die bij de oproep het diagnosegesprek voert is niet de klantmanager maar een reintegratiemanager. Het is een interventie in de reguliere werkprocessen van de DWI. Bij de gesprekken wordt een speciale gespreksmethode toegepast, ieder reintegratiemanager heeft een opleiding gehad voor die gesprekstechniek. De bedoeling is om een correcte bejegening van de klant vorm te geven, op een waarderende manier gesprekken voeren. Het is een feedback methode om goede gesprekken te krijgen. Het gaat daarbij om de zogenaamde 'appreciative inquiry': de waarderende gespreksmethode.[10] Het is de bedoeling, deze gesprekstechniek DWI breed uit te rollen. Dus dat alle klantmanagers ermee gaan werken. We moeten de oproepen voor het project

---

[10] Meer over deze methode is te vinden op http://www.appreciative-inquiry.nl/
en op http://www.lerendoorwaarderen.nl/?page_id=4

dus onderscheiden van de reguliere werkprocessen, waarin ook oproepen kunnen zitten. Wij lezen de tekst voor van een brief met een oproep, die een bezoeker van het spreekuur heeft gekregen. Dit is niet de brief die in het kader van het project wordt toegestuurd. Dat is een standaardbrief, die zich onderscheidt van andere brieven uit het reguliere werkproces. De reintegratiemanager heeft een uur voor het gesprek, een half uur voorbereiding inzage van het dossier en een half uur administratieve afhandelingen. Over het algemeen heeft de klantmanager een tamelijk grote beslissingsvrijheid over wat er met de klant moet gebeuren. Hij of zij kan de afstand tot de arbeidsmarkt, de problematiek die er speelt, de leeftijd, afwegen en een beslissing nemen.

Aan het eind van het gesprek wordt gememoreerd, dat er vanwege de bezuinigingen 'meer doen met minder' wordt nagedacht over meer groepsgewijs werken. Zoals het Kans café. Dus dat klanten geen individuele oproep meer krijgen, maar groepsgewijs worden opgeroepen. Dit sluit ook aan op het participatiebeleid in de stadsdelen, waar toch de kennis over de participatieplaatsen ligt. Overigens registreren sommige stadsdelen wel, wie er waar participeert, maar sommige stadsdelen weigeren die registratie. [11]

Na het gesprek blijkt, dat de verstrekte informatie toch niet helemaal klopt en dat er ook nog andere opties zijn. Dat blijkt uit het volgende voorbeeld.

Iemand wordt opgeroepen door de reintegratieconsulent in het kader van het kans traject en heeft een gesprek. Betrokkene is afgekeurd en geeft aan, nog steeds arbeidsongeschikt te zijn. Daarop wordt hij niet naar het kans café gestuurd en het blijft ook niet bij een gesprek. De persoon wordt verwezen naar het Participatiecentrum in het stadsdeel en heeft daar een gesprek met mevrouw B, een functionaris van een organisatie vallend onder de GGZ afdeling activiteiten. Conclusie van die mevrouw is, dat nog meer gesprekken met de GGZ afdeling activiteiten moeten volgen. Ze wekt de indruk, dat de cliënt hooguit aan een soort bezigheidstherapie zal gaan meewerken. Groot is dan ook de verbazing van de cliënt, als hij een email krijgt van wat zijn nieuwe begeleidster blijkt te zijn die tussen de regels door in de email duidelijk maakt in terloopse opmerkingen, dat de cliënt nu in een project zit op weg naar betaald werk. De cliënt: 'dit bezorgt mij slapeloze nachten en veel stress, ik kan er bijzonder slecht tegen als tegen mij gelogen wordt en als mensen die ik niet eens ken, zich ineens intensief met mijn bestaan gaan bemoeien zonder dat ik daar kennelijk iets over te zeggen heb'.

Tot slot nog een recente reactie op het kans café.

Ik heb dus dat gesprek gehad met de klantmanager (mondeling) die mij heeft uitgenodigd om 'eventueel' deel te nemen aan het kans café, om kansen op werk of vrijwilligerswerk te vergroten. Ik zei: misschien. Toen kreeg ik twee weken later de uitnodiging schriftelijk en toen bleek het verplicht. Dat is een soort tsjakka bijeenkomst, een psychologische bocht die je plenair tot je dient te nemen, verder doe je wat opdrachten zoals: wanneer was ik in mijn leven blij, wanneer niet etc. Het zijn in totaal 5 bijeenkomsten in 1 maand en daarna ben je klaar en weet je beter hoe je in je vel steekt, zeg maar. Ik ben na 2 keer gestopt. Heb mijn klantmanager gezegd dat ik er erg gestrest van raakte en

---

[11] Het verhaal over het kansenproject is grotendeels gebaseerd op een verslag van een gesprek met drie ambtenaren van het project 'Kansen' van de Dienst Werk en Inkomen (DWI) d.d. 19-06-2013

toen hoefde ik van haar niet meer te gaan. Ik doe al jaren vrijwilligerswerk. Dus eigenlijk was die hele uitnodiging een beetje bizar, want het was o.a. om je te helpen vrijwilligerswerk te vinden.

Verplichte medische behandeling

Blijkbaar is het toch niet altijd zo, dat mensen die na het kans café verwezen worden naar de stadsdelen daar zonder dat ze onder druk gezet worden vrijwilligerswerk te gaan doen. Er kan alsnog een selectie plaatsvinden voor een traject op weg naar betaald werk van mensen, met name van mensen, die gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn. Ook werd deze man verwezen naar het stadsdeel zonder dat het via het kans café liep. En de contacten met de Participatiecentra in de stadsdelen zijn geen instellingen, waar je volledig vrijblijvend over vrijwilligerswerk of activiteiten kunt praten. Via GGZ instellingen worden mensen in samenwerking met de DWI beoordeeld en onder druk gezet. In dit verband ook nog het volgende. In maart 2011 nam de gemeente de volgende maatregel. Er werd een verordening aangenomen, waarbij de staat een individuele burger kan verplichten een medische behandeling te ondergaan op straffe van stopzetting van de uitkering of andere voorzieningen in het kader van de Wet Investeren in Jongeren (Wet WIJ) en de bijstand. Het ging om een nieuwe verordening inkomensvoorziening, waarbij – hoewel met voorwaarden omkleed- de staat een individuele burger die een voorziening ontvangt op grond van de inmiddels afgeschafte Wet WIJ kan verplichten een medische behandeling te ondergaan op straffe van vermindering van de verstrekte uitkering. Weliswaar wordt in toelichtingen gezegd, dat dit bedoeld is voor jongeren met een ernstige geestelijke problematiek of een verslavingsprobleem, maar zo staat het niet in de verordening. Daar staat het zo geformuleerd, dat het voor iedereen kan gelden. De Cliëntenraad bij de Dienst Werk en Inkomen in Amsterdam formuleerde een zeer kort advies. Dit kan niet.

"De Cliëntenraad heeft de stellige mening dat de verplichting om mee te werken aan een medische behandeling niet gekoppeld mag worden aan recht op een uitkering WWB. Dwang om een medische behandeling te ondergaan is aan strenge wettelijke regels onderworpen die gerespecteerd dienen te worden door DWI.

Het dreigen met sancties, en zelfs het opzijzetten van het grondrecht op bijstand terwijl er geen andere voorliggende voorzieningen zijn is onrechtmatig! De regels omtrent keuring en medische verplichtingen die een wettelijke basis hebben in bv de Wajong, met een daartoe opgetuigd instituut als het UWV, passen niet binnen de regels en de vangnetfunctie van de bijstand. Cliënten zullen nog meer in de problemen komen als zij gekort zouden worden op hun uitkering. Als klantmanagers de sanctiemogelijkheid als "stok achter de deur" hebben, bestaat het gevaar dat de sanctie wordt toegepast. Dit gaat ten koste van de noodzakelijk stimulerende en activerende benadering van jongeren met een medisch probleem ".

Het SP raadslid Maureen van der Pligt heeft nog een amendement ingediend om dan toch in ieder geval te zorgen, dat toestemming van de wethouder nodig is.

'Gehoord de discussie over het vaststellen van de beleidsregels bij de Afstemmingsverordening Inkomensvoorzieningen;

Overwegende:

- *dat het ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer van mensen iets is wat met de grootste zorgvuldigheid omringt dient te worden;*

- *dat mensen die afhankelijk zijn van een basisinkomen van de gemeente een kwetsbare positie innemen ten opzichte van de gemeente;*

- *dat de wethouder Sociale Zaken uiteindelijk de hoofd verantwoordelijke is in deze;*

Besluit:

- *op te nemen in de Afstemmingsverordening Inkomensvoorzieningen dat er pas tot sanctioneren wegens het niet nakomen van noodzakelijke behandeling van medische aard over mag worden gegaan na een schriftelijke toestemming van de verantwoordelijk wethouder.*

De motie is afgewezen en de verordening is door de gemeenteraad aangenomen met alleen de SP tegen. In oktober 2011 is de Afstemmingsverordening inkomensvoorzieningen vervangen door de Maatregelverordening Inkomensvoorzieningen. Daarbij bleef de maatregel voor het meewerken aan een medische behandeling gehandhaafd. Uit de toelichting op de Maatregelverordening:

‘Het nalaten door de jongere van de verplichting om "op advies van een arts zich te onderwerpen aan een noodzakelijke behandeling van medische aard" zoals beschreven in artikel 45 sub f van de WIJ, vormt onderdeel van de maatregelwaardige gedraging "niet meewerken aan een voorziening". De nadere beschrijving ten aanzien van deze verplichting blijft overigens gehandhaafd in de beleidsregels die luiden beleidsregel afstemmingsverordening Inkomensvoorzieningen in verband met het meewerken aan een noodzakelijke behandeling’.

Wij hebben overigens niet de indruk, dat deze juridische basis veel wordt gebruikt. Maar de mogelijkheid is wel gecreëerd.

Politieke beloften en planningsfouten

In de loop van 2011 bleek dat de gemeente Amsterdam als gevolg van rijks bezuinigingen flink op het reintegratiebudget moest bezuinigen. Hoewel Judith Sargentini indertijd als gemeenteraadslid van Groen Links had verzekerd, in een open brief, dat de bestaande ID banen behouden zouden blijven zijn deze als gevolg daarvan toch wegbezuinigd. [12] Citaat uit de brief: ‘Bij de bespreking van het nieuwe re-integratiebeleid van de gemeente Amsterdam in het kader van de nieuwe Wet Werk en Bijstand (WWB) heeft Groen Links bedongen dat de loonkostensubsidie voor ID-ers tot in lengte van dagen gegarandeerd zal zijn, zolang een ID-er niet kan uitstromen naar regulier werk’. Van die belofte kwam niets terecht. In de daarop volgende jaren werd drastisch op de ID banen bezuinigd. Duizenden ID-ers die niet konden doorstromen naar regulier werk verloren hun ID-baan en kwamen in de WW per 1 januari 2012 en er vielen hele organisaties om.

Tot 2012 had de gemeente een heel systeem van sociale activering opgetuigd, met participatieplaatsen, sociale activeringsplaatsen en maatschappelijke activeringsplaatsen. De zogenaamde map en sap –plaatsen werden ingenomen door mensen uit trede 2. In de stadsdelen werden tal van activiteiten ontplooid. Maar ook dit vrijwilligerswerk werd wegbezuinigd. Omdat de Gemeente Amsterdam minder geld kreeg van het Rijk moesten vanaf eind 2010 forse bezuinigingsmaatregelen genomen worden. Amsterdam kreeg in 2010 nog 220 miljoen euro voor re-

---

[12] Open Brief van Groen Links aan de Bijstandsbond. Judith Sargentini. Woensdag 6 september 2006. http://amsterdam.groenlinks.nl/node/22111

integratie (ook wel het W-budget genoemd). Dit is fors minder geworden in de afgelopen jaren: in 2013 krijgt Amsterdam nog 81,7 miljoen euro. Bij de bezuinigingen werden echter grove planningsfouten gemaakt. Er bleek eind 2012 een onderbesteding te zijn bij de Dienst Werk en Inkomen (DWI) van 32 miljoen euro op het budget voor het aan het werk helpen van Amsterdammers. Naar aanleiding van die onderbesteding heeft het college van B&W besloten DWI onder verscherpt financieel toezicht voor het re-integratiebudget te plaatsen. Daarop besloot men in de participatienota 2013 tot een nieuwe beleidsintensivering, die hierboven staat uitgelegd. Alle mensen op trede 2, die dus weer thuis zaten, worden nu weer opgeroepen om in de stadsdelen vrijwilligerswerk te gaan doen, dat er voor een groot gedeelte niet meer is, omdat de map en sap plaatsen zijn wegbezuinigd en hele vrijwilligersorganisaties zijn omgevallen. Hier komen de bezuinigingen in de stadsdelen zelf op buurthuiswerk e.d. nog bij.

Het kans project is het zoveelste project van hetzelfde waarmee veel bijstandsgerechtigden te maken krijgen. Door de opzet van tijdelijke projecten, waar mensen zich aan verbinden, en die dan weer door een subsidiestop worden opgeheven, door planningsfouten bij bezuinigingen en steeds weer nieuwe geldstromen wanneer oude zijn stopgezet worden veel uitkeringsgerechtigden van het ene tijdelijke project naar het andere gestuurd zonder enig perspectief. Een voorbeeld van iemands ervaringen in de praktijk, die weer naar het kans café wordt gestuurd en het zoveelste traject gaat doorlopen.

Ik zal ook mijn re-integratie ervaringen vertellen. Ik heb vanaf 2004 tot nu een aantal reintegratietrajecten doorlopen. Het begon met reïntegratiebedrijf A, waar ik een tijd ben geweest. Op een gegeven moment kwam daar een mevrouw B, die 'wel wist' hoe ze met werkelozen en arbeidsgehandicapten moest omgaan. Het resultaat was een maandenlang persoonlijk vernederingstraject waar ik voor deze mevrouw niet meer dan een nummer was in een groepje met anderen. Als er naar haar oordeel niet voldoende gesolliciteerd werd, dan werd je gekleineerd en belde ze haar bevindingen door aan UWV, die daarna een schriftelijke waarschuwing stuurde. Dit ging door totdat er steeds meer mensen gingen klagen over hetzelfde als ik bij de leiding van het reintegratiebureau. Zij is daarna niet meer teruggekeerd.

Ik heb daarna nog wat losse bijeenkomsten en gesprekken gehad met andere mensen bij reïntegratiebedrijf A.

Na dit traject heb ik zelf geprobeerd om het heft in handen te nemen. Ik ben toen opzoek gegaan naar een geschikt reintegratiebureau voor mijn individueel reintegratietraject (IRO) bij UWV. Ik kwam bij reintegratiebureau B. terecht. Ik heb tot 2 keer toe geprobeerd mijn IRO in te dienen en het is 2 keer zoek geraakt bij UWV!. Een persoon bij dit reintegratiebureau vertelde dat hij alles al wist over mij, omdat hij toegang had tot de 'UWV-database'. Ik weet niet precies wat het is, maar ik vermoed dat het een verzameling persoonsgegevens is bij UWV. Maar als iemand bij een reintegratiebureau er in kan kijken, misschien dan ook wel dat bedrijf aan wie ik net een sollicitatiebrief heb gestuurd?. Daarna ben ik bij de Gemeente terecht gekomen, omdat mijn recht tijdens de bekende WAO-herkeuringen naar beneden is bijgesteld, ondanks mijn tweede trombosebeen en diabetes na de eerste keuring. Eerst kwam ik in de IAOW terecht. Een jaar daarna werden de regels voor de IAOW aangepast en golden alleen nog voor 55plus. Aangezien ik geen 55plus was, kwam ik in de Bijstand/WWB terecht. In 2008 heeft een klantmanager mijn aangemeld bij reintegratiebedrijf C voor 32 uur per week in een soort leer/werktraject met computers. Na het halen van een certificaat werd ik

erg ziek. Ik had te kampen met zware bronchitis/longontsteking. Ik moest erg veel hoesten en had een piepende ademhaling. Ik heb een tijdlang een inhalator met poedercapsules er in moeten gebruiken omdat ik het benauwd had. Ik ben daarna terecht gekomen bij Pantar, die mij geprobeerd heeft te plaatsen bij een aantal bedrijven. Deze bedrijven wilden me niet hebben vanwege mijn handicap, dat ik over heb overgehouden na een verkeersongeluk.

Uiteindelijk hebben ze mij geplaatst bij stichting D. Ik heb daar 16 uur per week gewerkt tot het einde van het contract bij Pantar. Ik heb daarna ongeveer 2 jaar verplicht vrijwilligerswerk gedaan van 16 uur per week bij deze stichting. Gedurende deze laatste 2 jaar heb ik geen reiskostenvergoeding of vrijwilligersvergoeding gehad. Toen kreeg ik een rekening van de ziektekostenverzekeraar dat ik nog 2 jaar verplicht eigen risico moest betalen. Daar had ik geen geld voor, omdat ik dat uit heb moeten geven om naar en van het vrijwilligerswerk te komen.

Ik heb toen een afbetalingsregeling gevraagd waar ik nu net van vanaf ben. Recentelijk heb ik weer een reintegratiecursus gehad. Het zogenaamde Kans café. Deze korte cursus is gebaseerd op 'empowerment'. Met kaarten en afbeeldingen waar woorden op staan zoals vrolijk, angst of eerlijk en een aantal groepsbijeenkomsten werden mijn sterke en zwakke punten 'in beeld' gebracht. Aan de hand daarvan is een profiel bepaald en daarna moest ik mijn CV inleveren bij een zogenaamde 'CV-dokter', die het samen met mij heeft ingevoerd in het computersysteem bij DWI.

Ik heb hier toch mijn twijfels bij. Wat moet DWI met mijn CV gegevens in hun database?. Het zijn toch mijn gegevens?. Ik heb recentelijk een nieuwe klantmanager gekregen bij RBA op de teleportboulevard in Amsterdam. Zowel bij reïntegratiebedrijf A, als bij reintegratiebedrijf C. en Pantar is mij vertelt dat ik na het reintegratietraject een vaste baan zou krijgen. Deze heb ik nooit gekregen.

Ik ben bang dat de hele re-integratie ellende zich zal weer zal herhalen. Op dit moment doe ik vrijwilligerswerk. Ik heb mijn klantmanager(s) daar over ingelicht. De vrees van de bijstandsgerechtigde werd bewaarheid. Recentelijk werd hij opgeroepen om over het zogenaamde 'WSW ja/nee traject te praten. Dit is een traject waarvoor mensen worden opgeroepen om over mogelijkheden voor instroom in de WSW te praten, terwijl er een wachtlijst voor de WSW bestaat.

Door dit project gaat het volgende zich herhalen, waarmee wij o.a. op het spreekuur van de Bijstandsbond zullen worden geconfronteerd.

Er zijn veel werkzoekenden die in feite geheel of gedeeltelijk als arbeidsongeschikt kunnen worden beschouwd, maar die dit niet erkennen, of die niet ziek willen zijn, of die niet beseffen dat ze arbeidsongeschikt zijn. En die graag aan het betaalde werk willen. Ze weigeren zich ziek te melden en een keuring aan te vragen, of een beroep doen op de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, omdat ze denken dat als ze zo'n stempel van de maatschappij opgedrukt krijgen hun kansen op betaald werk voorgoed verkeken zijn. Daarom vallen er ook wel eens mensen uit de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, omdat ze de verzekering opzeggen en zeggen dat ze beter zijn. Of om het in de woorden van een werkzoekende te zeggen: ik ben nu 40, moet ik de rest van mijn leven tegen die WAO aankijken? Dat wil ik niet. Daarnaast is het zo, dat er ook in de bijstand werkzoekenden zijn, die in feite arbeidsongeschikt zijn maar die dit ontkennen en op zoek blijven naar betaald werk. Deze categorieën komen in het huidige beleid vaak in moeilijkheden. Ze zijn of worden niet afgekeurd, en vragen soms ook geen keuring aan, en melden zich niet ziek, en worden

dus door de klantmanager of Pantar ergens naartoe gestuurd voor een beoordeling. Waarbij geen rekening wordt gehouden met hun wensen en voorkeuren. Je hebt de opdracht maar te accepteren. Juridisch valt hier momenteel weinig tegen te doen. Feit is, dat je als je ergens naartoe wordt gestuurd je geen poot hebt om op te staan als je het er niet mee eens bent. De rechters gaan in de jurisprudentie uit van het principe: de gemeente bepaalt. Je kunt dus niet als de klantmanager zegt je gaat daar en daar naartoe, of als de consulent van Pantar zegt: je gaat dat en dat traject volgen, bezwaar maken. Dat bezwaar wordt niet ontvankelijk verklaard. De rechter toetst het besluit van de gemeente marginaal, heet dat. Pas wanneer je weigert, en je krijgt een sanctie, dan kun je tegen die sanctie in bewaar/beroep gaan. En toetst de rechter het overheidsbesluit volledig. Bovendien bepaalt de Centrale raad van Beroep, dat een traject van enige weken dat de bedoeling heeft een onderzoek in te stellen, d.w.z. het is bedoeld om uit te zoeken wat voor jou het meest geschikt is, niet als een traject kan worden beschouwd, en dat betekent, dat je ook als je het eigenlijk niet kunt, je in veel gevallen op straffe van sancties dat traject moet volgen. Dit alles maakt, dat veel werkzoekenden die tot de bovenomschreven categorieën behoren er onder doorgaan als ze in een traject worden gestopt of een onderzoek moeten ondergaan waarbij een bureaucratische machinerie op gang komt waarop ze geen vat meer hebben. Slapeloze nachten en erger. Waardoor ze toch arbeidsongeschikt worden verklaard maar soms ook niet. Wij hebben de indruk, dat nog steeds in veel gevallen geen rekening wordt gehouden met de persoonlijke omstandigheden van de werkzoekende en dat ze maar in de projecten moeten passen die georganiseerd zijn. Voorstellen van de kant van de werkzoekende worden genegeerd.

Er komt een vrouw binnen die een hernia heeft gehad en twee kinderen van 19 en 20. Nu wordt ze onder druk gezet in de tuinderij te gaan werken, maar naast de slechte rug heeft ze ook allergie voor bepaalde planten. Ze zegt dat ze dit niet aankan.

Ze is al twee keer geweest op het spreekuur van de Bijstandsbond. 4 kinderen, hernia, allergisch. Hooikoorts Zoon van 11. Mevrouw slikt morfine tegen de pijn. Nu is ze 6 weken geleden gekeurd en ze is opgeroepen door de klantmanager die zei: u bent goedgekeurd voor 16 uur. Ik stuur u door naar Pantar voor een gesprek voor werken in de kas van de tuinderij. Ze vroeg om een kopie van het keuringsrapport maar dat kreeg ze niet. Ze had dus een gesprek met de consulent van Pantar en die zei: 'dit rapport is alleen voor mij, hier staat dat je voor 16 uur bemiddelaar bent. De bijstand is alleen bedoeld als tijdelijk vangnet mevrouw, u moet zelfstandig in uw bestaan voorzien'. ' Ja, maar ik moet voor mijn drie kinderen en een autistische zoon zorgen'. Ja, maar u moet nu uw kinderen achter u laten. Gaat u maar in de kas aan het werk'. Er is geen beschikking verstuurd over de uitslag van de keuring waartegen beroep kan worden ingesteld.

Opgemerkt kan worden dat op het spreekuur van de Bijstandsbond nog meer lichamelijk beperkten gekomen zijn die naar de tuinderij werden gestuurd met de mededeling dat ze aangepast werk kunnen verrichten. Het is echter duidelijk geworden, dat de tuinderij geen aangepast werk heeft. Dat is tegen de Bijstandsbond gezegd.

Uit het bovenstaande wordt ook duidelijk, dat de ambtenaren mensen soms veel te hoog inschatten en er van uitgaan, dat iemand een bepaald aantal uren kan werken terwijl dit op zijn minst zeer de vraag is. Onderzoek heeft bevestigd dat dit een landelijke trend is. Reeds bij een eerste evaluatie van de Wet Participatieplaatsen werd duidelijk, dat een groot deel van de cliënten die voor een

participatieplaats worden uitgeselecteerd 'terugvallen' op de participatieladder. [13] Dus dat ze na een poosje of slechts kort op een participatieplaats gewerkt te hebben uitvallen en vervolgens van trede 3 naar 2 of 1 gaan, niet in staat in de toekomst weer betaald werk te verrichten. De participatieplaatsen hebben daarmee aangetoond dat gemeenten schijnbaar veel mensen veel te hoog inschatten qua mogelijkheden om aan het werk te gaan. In die zin zijn de participatieplaatsen meer een diagnose instrument geworden dan een re-integratie instrument. Het betekent wel, dat op grote schaal mensen die dat eigenlijk niet kunnen onder druk gezet worden bepaalde activiteiten te verrichten, verwezen door de klantmanager of de consulent. Dit leidt vaak tot grote angsten, slapeloze nachten, een beroep op medici en meer ellende voor de betrokkene, die de druk niet aankan. [14]

Ook werd uit de evaluatie duidelijk, dat de meeste gemeenten niet kunnen kwantificeren in hoeverre cliënten stijgen op de participatieladder of doorstromen naar regulier werk. Voor een gedeelte wordt dit in de evaluatie toegeschreven aan het feit, dat op het moment van onderzoek sommige gemeenten nog maar pas met de participatieplaatsen waren begonnen, maar voor een ander gedeelte worden de gegevens doodeenvoudig niet adequaat bijgehouden. Voorzover de doostroming niet lukt, blijken er 3 oorzaken te zijn.

- Betaald werk is een te grote stap
- Werkgevers stellen hoge eisen
- Er is onvoldoende gemeentelijk flankerend beleid

[13] De participatieladder waarop bijstandsgerechtigden al naar gelang hun kansen en mogelijkheden worden ingedeeld bestaat uit 5 treden. (In verschillende gemeenten niet precies gelijk gedefinieerd). Mensen op trede 1 kunnen het minste, mensen op trede 5 het meeste.

1. Zorg. Client is niet in staat betaalde arbeid te verrichten en kan ook niet een activeringstraject (vrijwilligerswerk) volgen
2. Maatschappelijke activering. Client is afgekeurd voor het verrichten van betaalde arbeid maar kan wel geactiveerd worden.
3. Arbeidsactivering. Client kan in de verdere toekomst misschien ondanks een grote afstand tot de arbeidsmarkt weer betaalde arbeid verrichten.
4. Arbeidstoeleiding. Client is er aan toe middels een gericht traject naar de arbeidsmarkt te worden toegeleid.
5. Regulier werk met ondersteuning. Client heeft begeleiding nodig op de werkplek.

Na deze treden volgt het reguliere werk zonder ondersteuning.

[14] Een stap in de goede richting?. Evaluatie Wet Participatieplaatsen. Eindrapport. Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Zoetermeer, 16 april 2012. Onderzoek van Panteia Research to Progress.

De vrije ambtenaren van Herstelling Werk en Uitvoering (HWU) en het praktijkcentrum

De Herstelling voert allerlei reintegratieactiviteiten uit voor de gemeente Amsterdam. Er is een vierdaagse training c.q. onderzoekstraject, waarin wordt bepaald voor welke van de trajecten van de Herstelling een kandidaat geschikt is. Bij gebleken geschiktheid worden de deelnemers aan de training geplaatst op een van de trajecten. De hoofdvestiging van de Herstelling is gevestigd op de Laarderhoogtweg, een bedrijfspand in Amsterdam Zuidoost, omgeven door een hek met prikkeldraad en bewaking.

De projecten van HWU worden door klantmanagers elders in de organisatie van de DWI gebruikt als dreigement en methode om werkzoekenden te disciplineren. ‘Als je dit niet doet, stuur ik je naar de HWU’. In het onderstaande verhaal zullen de projecten aan de Laarderhoogtweg uitgebreid de revue passeren. De disciplinering houdt o.a. in, dat je zonder te protesteren opdrachten vervuld, waar verder geen uitleg bij wordt gegeven. Zo werd tegen een werkzoekende gezegd: ‘om te laten zien dat je gemotiveerd bent, moet je eerst 6 weken papier prikken’. De man weigerde overigens, en kreeg geen boete want dat is juridisch niet waar te maken.

Enige tientallen klantmanagers/reintegratieconsulenten van de Herstelling en het Praktijkcentrum, in dienst van de Dienst Werk en Inkomen, en het hogere management zijn een beetje de vrije jongens en meisjes binnen de bureaucratische organisatie van de Dienst Werk en Inkomen, is onze indruk. Zij mogen dingen doen en maatregelen jegens de klanten nemen, die juridisch eigenlijk niet door de beugel kunnen, en die andere ambtenaren niet mogen nemen, en worden daarbij gedekt door de afdeling beleid van de Dienst Werk en Inkomen en de directie.

Procedurele en andere problemen.

De procedurele problemen met het DWI en het op te richten Re-integratie Bedrijf Amsterdam zijn vorig jaar begonnen, toen de samenwerking tussen het DWI en Pantar detachering en begeleiding steeds nauwer werd. Klanten kregen iemand van Pantar toegewezen als klantmanager en daarbij was niet duidelijk, wat nu precies de bevoegdheden waren van die klantmanager die het ene moment sprak namens reïntegratiebedrijf Pantar, dat niet over je uitkering gaat, en het andere moment sprak namens het DWI. Zo werden klanten die ‘afstemmingswaardig’ gedrag vertoonden opgeroepen door de consulent van Pantar, om in een verweergesprek vast te stellen of daadwerkelijk tot een sanctie zou worden overgagaan. Daarbij kwam het voor, dat iemand een sanctie kreeg in een beschikking, die was verstuurd door de DWI op briefpapier van DWI maar ondertekend door de consulent van Pantar, een organisatie die helemaal niet bevoegd is tot het opleggen van sancties. Deze ontwikkeling schiep grote onduidelijkheid voor de klanten, die niet meer wisten met wie ze te maken hadden.

Er is een emailwisseling tussen een werkzoekende en een consulent van Pantar. Uit een van de e-mails, verstuurd door de consulent: ‘o, gaan we zo beginnen ik stuur je dan naar Herstelling Werk en Uitvoering. En je krijgt van mij een afstemming’. De consulent van Pantar (die dus niet de bevoegdheid had als zodanig een afstemming op te leggen) zat echter met het probleem in zijn maag, dat de klant juridisch gezien eigenlijk geen afstemmingswaardig gedrag vertoonde. In de beschikking werd er dus bijgehaald, dat de klant onvoldoende gesolliciteerd zou hebben. Dit argument was er

duidelijk bijgehaald om de klant te kunnen pakken. De DWI erkende dit in bezwaar en de afstemming werd teruggedraaid.

Met de oprichting van het Reïntegratiebedrijf Amsterdam (RBA) onder de vleugels van de DWI was dit probleem van tafel. Tot anderhalf jaar geleden kwam het voor, dat klanten van het DWI die werden opgeroepen voor de vierdaagse training aangaven, op een bepaalde datum niet te kunnen, afbelden of om principiële redenen weigerden aan het traject mee te doen, dat de uitkering onmiddellijk werd ingetrokken. Sterker nog, in de brief van de oproep werd gedreigd met intrekking van de uitkering indien men niet zou verschijnen. De afdeling juridische zaken van het DWI, advocaten en rechters in hun uitspraken bij procedures gaven aan, dat dit in strijd was met de wet. Indien iemand niet voldoet aan de vereisten van een reintegratietraject, moet een maatregel worden opgelegd, waarbij op basis van een beoordeling van de persoonlijke situatie van betrokkene de hoogte van de maatregel moet worden vastgesteld. Rechters veegden in hun uitspraken de vloer aan met het zonder aanzien des persoons intrekken van de uitkering bij iedereen. Desondanks volhardden de afdeling beleid en de Herstelling in het intrekken van de uitkering. Je vraagt je af hoeveel mensen hier het slachtoffer van zijn geworden omdat ze niet naar een advocaat stapten. Pas na enige tijd werd die maatregel niet meer toegepast en werden de brieven met oproepen aangepast. Het lijkt erop, dat de klantmanagers daarop weer een nieuwe methode vonden om de mensen schrik aan te jagen. Wanneer iemand afbelde en niet verscheen, werd een maatregel genomen, waarvan de klant pas iets merkte als hij/zij geen uitkeringsspecificatie kreeg of geen geld op de giro. Er werden geen brieven of beschikkingen verzonden dat de maatregel is toegepast. Betrokkene had dus geen idee waar hij aan toe was. Dat dit veel voorkwam, wordt bevestigd op een bijeenkomst van het actiecomité dwangarbeid nee die op 22 april werd gehouden. Bij daadwerkelijke kortingen wordt soms niets gezegd. Noch mondeling noch schriftelijk werd er een mededeling gedaan dat je een korting krijgt. Op de betaaldag kwam je dan tot je verbazing tot de ontdekking dat er geen geld is gestort. Ook wordt het soms mondeling wel aangekondigd, maar komt er geen brief waar het in staat. Deze praktijken golden niet alleen voor de mensen die op de Laarderhoogtweg werken, maar ook voor vele bijstandsgerechtigden die werden opgeroepen om over tewerkstelling aan de Laarderhoogtweg te praten. Bovendien hield men zich bij het toepassen van de maatregelen niet aan de gemeentelijke verordening. Iemand kreeg een waarschuwing, daarna zonder brief een maand 100% korting en het kwam voor, dat iemand bv eerst 30% korting kreeg en daarna zonder verder bericht drie maanden werd uitgesloten van de uitkering. We hebben meerdere klanten op het spreekuur van de Bijstandsbond gehad die is overkomen dat ze geen brief kregen en waarbij de gemeentelijke reintegratieverordening met voeten werd getreden.

Een voorbeeld van 26 maart

Een man komt op het spreekuur. Hem is door dezelfde klantmanager -die strooit met de maatregel van drie maanden geen uitkering- een korting opgelegd en hij is niet opgeroepen om zich te verdedigen. De procedure is dat bij het niet verschijnen op een oproep voor onderzoek naar arbeidsinschakeling de eerste keer een waarschuwing, de tweede keer 30% en de derde keer 100%wordt gegeven. Hier gebeurt eerste keer 30%, de tweede keer 100 en de derde keer 300. Terwijl hij heeft afgebeld.

Deze intimiderende gedragswijze schiep een sfeer van angst bij de bijstandsgerechtigden bij wie de vierdaagse training van de Herstelling berucht is. Vooral sommige klantmanagers aan de

Laarderhoogtweg zijn zeer streng. Er valt niet met hen te praten. Ze strooien met kortingen. Enkele klantmanagers aan de Laarderhoogtweweg zijn in dit opzicht berucht. Overigens is het beleid na protesten van advocaten bijgesteld. Maar je vraagt je af hoeveel bijstandsgerechtigden het slachtoffer zijn geworden van deze praktijken.

En als de advocaten voor de rechter gelijk krijgen, dan ga je als wethouder van Amsterdam toch gewoon lobbyen in Den Haag om de illegale praktijken gelegaliseerd te krijgen ook al spreekt de onafhankelijke rechter uit dat zoiets niet kan? ? Met name door een lobby van de gemeente Amsterdam zijn de regels gewijzigd.

Per 1 juli is het strenge beleid van de gemeente Amsterdam landelijk ingevoerd bij werklozen in de bijstand die na een oproep om over betaald werk of de toeleiding naar betaald werk te praten niet komen opdagen. Of die naar het oordeel van de sociale dienst niet voldoende meewerken aan een onderzoek naar een aangeboden voorziening. Tot 1 juli gold zoals we hiervoor zagen officieel, dat iemand die niet kwam om te praten over reintegratie of een traject naar betaald werk een afstemming kon krijgen, afgestemd op de persoonlijke omstandigheden waarmee rekening moest worden gehouden. Je kon dan bijvoorbeeld eerst een waarschuwing krijgen, daarna 30% enzovoort. Na 1 juli hebben de gemeenten de beleidsruimte om **automatisch** meteen over te gaan tot volledige opschorting van de uitkering en daarna stopzetting, zonder aanzien des persoons. Overigens bestaat er onder juristen en ambtenaren grote verwarring over de interpretatie en motivatie van de nieuwe maatregel. Juristen begrijpen de teksten die op de maatregel betrekking hebben nauwelijks. In de praktijk is daarmee de individuele beoordeling van de maatregel of afstemming afgestemd op de omstandigheden van persoon of gezin ene dode letter geworden. De uitkering wordt opgeschort of stopgezet en je zoekt het maar uit. Het gaat om een wijziging van artikel 17 lid 2 WWB. Met de wijziging wil de wetgever duidelijk maken dat het meewerken aan re-integratieactiviteiten wel onder de medewerkingsplicht valt. Als gevolg daarvan wordt het mogelijk om in die situaties ook het recht op bijstand op te schorten. Het is volgens juristen opmerkelijk dat deze wijziging is verwerkt in artikel 17 en niet in artikel 54 WWB. Bovendien maakt de toelichting op de wijziging het niet duidelijker. De vraag is dan ook in welke situaties het mogelijk is de opschorting toe te passen. Laten we hopen dat jurisprudentie snel duidelijkheid geeft.

Klantmanagers hebben soms ook de strategie dat iemand gekeurd wordt, en dat zij dan de conclusies hebben over hoe belastbaar iemand is, maar ze zenden geen brief naar de cliënt. Daarop gaat de klantmanager op basis van zijn of haar eigen conclusies de betrokkene onder druk zetten, die geen idee heeft waar hij of zij aan toe is. De klantmanager probeert de conclusies van de keuring op te rekken, zodat iemand ondanks de geconstateerde handicaps toch uitstroomt naar betaald werk of in traject gaat of gaat werken met behoud van uitkering.

Ook voor het overige gedragen sommige klantmanagers van de Herstelling zich niet goed. Ze nemen de argumenten van de klanten niet serieus, spreken denigrerend over de klanten, intimideren hen en lachen de klanten uit als ze wat te berde brengen, zo van daar heb je weer een dergelijk klaploper.

Een vrouw van 52 jaar werd op een gegeven moment voor een intake naar de Laarderhoogtweg gestuurd. Ze werd onbeschoft behandeld door de klantmanager die ze daar kreeg en is kwaad weggelopen. Ze is heel boos geworden. Door de manier waarop ze werd behandeld. Er zijn in haar familie enkele mensen overleden waarover ze verdrietig was. Ze werd uitgelachen, met van: ja, die smoes kennen we al. Ze is vervolgens erg te keer gegaan op de Weesperstraat en toen hadden ze

daar iets van: o jee, downplayen. Toen is ze naar Pantar gestuurd en die gingen normaal met haar om, hadden alle begrip, en ze is daar heel tevreden over de behandeling. Ze werkt nu met behoud van uitkering in een administratieve baan.

Een ander voorbeeld van iemand die twee maanden zonder uitkering komt te zitten.

Ben eerder op de Laarderhoogtweg geweest voor integratie waarbij ik hele dagen daar moest zijn. Ik heb er aangegeven dat ik stage heb gelopen bij een fietsenwinkel alleen bij integratie word daar geen rekening mee gehouden en laten ze me liever een oud fort in Abcoude opruimen. 7.30 melden en 16.00 mag je weer weg. Ben laatst weggestuurd omdat ik dronken zou zijn en nu hebben ze mij voor 2 maanden 100% gekort op bijstand. Kan dus geen rekeningen betalen voor 2 maanden.

Het gedrag van de klantmanagers op de Laarderhoogtweg en de manier waarop ze opereren, en wie vaak over de schreef gaat, en wat de andere structurele problemen aldaar zijn, is bij de gemeente uitgebreid bekend. De wethouder zegt op vragen van de raad steeds, dat ze van geen misstanden weet, maar ze zou beter moeten weten. In het jaar 2012 zijn in totaal 900 klachten binnengekomen waarvan 200 over het eerste kwartaal van 2012. Natuurlijk hebben niet alle klachten betrekking op projecten waar gewerkt wordt met behoud van uitkering, maar een gedeelte wel. In het eerste kwartaal van 2013 wordt het beeld nog duidelijker. In dat kwartaal zijn 311 klachten binnengekomen waarvan 40 over het project Herstelling werk en uitvoering. Dit is veel, als je de intimidatiepraktijken op dat project in gedachten neemt. De problemen zijn dus bekend, en ook welke klantmanagers precies teveel over de schreef gaan.

bijeenkomst

Op 22 april 2013 werd in het Mozeshuis een vergadering gehouden van het comité dwangarbeidnee waar 50 mensen aanwezig waren, voor het grootste gedeelte bijstandsgerechtigden die dwangarbeid verrichten. Tijdens de avond werden de misstanden in kaart gebracht, met name op de Laarderhoogtweg, waar Herstelling Werk en Uitvoering gevestigd is, en ook het Praktijkcentrum van de Dienst Werk en Inkomen. Daarnaast werd gediscussieerd over de mogelijkheden hier iets aan te doen. Maar er waren ook enkele getuigenverklaringen waaruit blijkt dat de hieronder beschreven praktijken op de Laarderhoogtweg elders in de werkorganisatie van de Dienst Werk en Inkomen, bij het Re-integratie Bedrijf Amsterdam en bij Pantar voorkomen.

Hieronder een overzicht van de misstanden die naar voren kwamen op maandagavond.

Verschillende getuigen brachten over de situatie aan de Laarderhoogtweg het volgende naar voren. Sommigen werken er al lang, bijvoorbeeld 8 maanden 8 uur per dag. De aanwezigen vinden de manier waarop je behandeld wordt een moderne vorm van slavernij. Een van hen zei: ‘ik ben in een gevangenis, als je ziek wordt zeggen ze je komt morgen maar, anders gaan we je 30% korten. In de pauze mag je niet naar buiten.[15] Soms mag je zelfs niet naar het toilet. In de keuken mag je niet

[15] In discussies werd door functionarissen van de DWI en de wethouder ontkent dat mensen niet naar buiten mochten. Dat zou een overdrijving zijn, of onjuist zijn. Op woensdag 26 juni hebben wij echter nog een belronde gehouden naar mensen die op de Laarderhoogtweg werken. Daaruit bleek, dat de meeste mensen inderdaad naar buiten mochten, maar 1 persoon van een afdeling gaf aan, dat ze van die afdeling niet naar buiten mochten. Met name op een afdeling waar ze een opleiding schoonmaken en strijken volgen lijkt men

even zitten'. Ze argumenteren nooit, ze communiceren niet, ze geven nooit een toelichting op hun besluiten. Er werden tijdens de vergadering verschillende voorbeelden genoemd van dialogen met klantmanagers waaruit blijkt hoe de uitkeringsgerechtigden behandeld worden. Van de kant van de klantmanagers gaat dat in de vorm van commando's. 'Waar blijven jullie'. 'Ik vraag je toch wat, praat tegen mij'. 'We gaan nu een gesprek voeren, ga zitten nu'. 'Je werkhouding laat te wensen over, je krijgt anders een korting'. Etc.

Mooie praatjes en de werkelijkheid van de werkverschaffing

Verschillende aanwezigen zijn erg verdrietig geworden, voelen zich down, balen ervan dat ze in de mooie praatjes zijn getrapt die aan het begin van het traject worden gehouden en waar niets van terechtkomt. De aanwezigen zeggen dat ze zich klein en vernederd voelen. De mooie praatjes staan in schril contrast met wat ze moeten doen. 'Ga maar ramen lappen, de Wc's schoonmaken. En als je iets schoongemaakt hebt, komt er iemand anders die het nog een keer gaat schoonmaken. Sterker nog, na kantoortijd komt een professioneel schoonmaakbedrijf de ruimten schoonmaken. Iemand vroeg een keer: 'maar waarom moet ik dan ook hetzelfde schoonmaken?'. Het antwoord luidde: 'jullie moeten oefenen in schoonmaken'. En dat dus maanden lang. Pogingen van uitkeringsgerechtigden hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten worden tegengewerkt. Iemand wilde behalve de summiere schoonmaakcursus van de Laarderhoogtweg zelf een andere cursus volgen. 'In mijn situatie kom ik zo niet aan het werk. Daarom stelde ik een andere cursus voor, ik zei dan betaal ik het zelf wel'. De reactie was: 'dat doe je dan maar in je vrije weekend. Door de week moet je hier aanwezig zijn'. De klacht is ook, dat het onmogelijk is in de tijd van het DWI pogingen te ondernemen aan betaald werk te komen. Ze hebben niets, geen faciliteiten laat staan dat je er gebruik van kunt maken. Internet is er niet, wordt je niet aangeboden. Je moet aanwezig zijn en dat is het. Ze hebben dingen beloofd, maar er komt niets van terecht. Ze zeggen steeds we gaan voor je kijken naar een baan, we gaan ons daar voor inspannen, maar ze doen in dat opzicht helemaal niets. Als je vraagt hoelang moet ik hier blijven krijg je een ontwijkend antwoord, ze zeggen je blijft hier korte tijd, maar in de praktijk blijven mensen er heel lang.

In de schulden door het traject

Alleenstaande moeders met kinderen moeten de kosten van de kinderopvang zelf betalen. Ze krijgen 20 of 30 euro per kind per maand, terwijl de kosten van de opvang per kind minstens 90 euro zijn. Vooral vrouwen met meerdere kinderen komen hierdoor in de schulden. Een van de aanwezigen beweert dat de autoriteiten op de Laarderhoogtweg zeer inflexibel zijn als het gaat om afspraken over werktijden in verband met de kinderen. Die moeten 's morgens naar school maar je moet vroeg aanwezig zijn, praten over wat later komen omdat je de kinderen naar school moet brengen is onmogelijk. Ze dreigen onmiddellijk met kortingen van 30% en meer. Je krijgt om naar de Laarderhoogtweg te reizen een onkostenvergoeding van 20 euro per maand, maar dit is lang niet voldoende om de kosten te betalen. Er wordt aangegeven, dat je door het traject in de schulden komt als je daar al niet in zat, en dat ze daar geen enkel begrip voor hebben.

Mevrouw heeft twee kinderen op de naschoolse opvang, 180 euro per maand dat ze zelf moet betalen, maar ze heeft dat geld gewoon niet. Ze heeft nu twee maanden achterstand. Kinderen

---

bijzonder streng te zijn zoals uit een nog volgende getuigenverklaring zal blijken. Ook schijnt het zo te zijn dat het erg afhangt van de luimen van de werkmeester wat je op een gegeven moment wel en niet mag.

hebben een studiedag en ze mag er niet voor thuis blijven. Dan regel je maar wat of naschoolse opvang. Maar dat kost haar nog meer geld dat ze niet heeft. "We zijn allemaal volwassen vrouwen, maar zo worden we niet behandeld, Je leert er niks. Ze moet strijken, maar dat kan ze al lang. Volgens hen is het een traject schoonmaken van kantines en toiletten en kleding strijken voor horecabedrijven. Overdag mag je niet naar buiten. Werkt er nu twee maanden. Soms is er niks te doen en zit je naar de klok te kijken tot je weg mag. Ze weten niet hoelang ik hier moet blijven. Je moet de mensen werkmeesters nomen 'chef Henk'. Je hebt niks te willen, je moet het gewoon doen. De werkmeesters zijn het ergste, ook de vrouwen. De schoonmaakploeg bestaat uit 15 man. Ik stort helemaal in. Het gaat de verkeerde kant met mij op. Ik word er depressief van, het is gewoon te veel om dat de hele dag mee te maken. Het is echt niet te doen. Als je niet doet wat ze zeggen wordt je uitkering gekort op stopgezet. Het is echt dwangarbeid. En veel andere vrouwen spreken niet zo goed Nederlands en durven helemaal niks te zeggen. Ze mogen niet eten of drinken voor 12.00 uur. Geen koffie niks. Alleen water. En tussen de middag moeten ze om 12.00 uur verplicht aan tafel zitten. Ik wil gewoon naar buiten even een frisse neus halen en weg van daar. Ze werkt vier dagen per week en zit twee maanden bij het praktijkcentrum.

ziekmeldingen

Je mag niet ziek zijn. Iemand had jaren geleden een zwaar ongeluk en heeft nu nog last van het been. Maar als hij belt dat hij ziek is, wordt gezegd je moet morgen weer komen want anders korten we je. Als je je ziek meldt, krijg je gelijk bezoek van twee vertegenwoordigers, mensen van de administratie, de werkmeesters of anderen. Ze vragen om je medische gegevens. Ze beginnen met te vragen: 'wat heb je dan'? En dan moet je antwoord geven. Ze vragen door over de medische toestand. 'Hoe heet jouw ziekte dan?'. En dan zeggen ze soms: 'als je dat hebt stuur ik je door naar een arts'. Een van de aanwezigen zei: de controleur zei tegen mij: 'je klinkt anders heel gezond'. De klantmanagers hebben toegang tot het Raak systeem, waar al je gegevens in staan. De aanwezigen balen ervan dat bij ziekmelding wordt gedreigd met arbeidsongeschikt verklaren door een arts. 'En dan kom je bij een arts en wordt je afgekeurd, maar dat wil ik niet, ik wil een baan'. De meeste aanwezigen willen een echte baan met 200 of 300 euro meer dan de bijstand. Een van de aanwezigen zegt: 'ik wil een salaris. Dan wordt het heel wat anders als om 6 uur de wekker gaat'.

stalking

Er heerst bij de klantmanagers een cultuur die de aanwezigen omschrijven als stalking tot in je privéleven. Ze proberen regelmatig je onder druk te zetten om in je telefoon te mogen kijken en je privé email te mogen bekijken. Een van de aanwezigen had een gesprek met de klantmanager. Mensen mogen hun telefoon niet aan hebben staan tijdens de gesprekken en op het werk. Een van hen had dat toch gedaan. Tijdens het gesprek ging de telefoon. 'Zet uit, dat ding, zet uit!' schreeuwde de klantmanager. 'Maar het is de school van mijn zoon', antwoordde ze, daarop reageerde de klantmanager met: 'dat geloof ik niet! Laat onmiddellijk zien! Laat zien!'. Ze behandelen je als een kind en ze geloven je nooit. Er heerst continu wantrouwen jegens de motieven van de uitkeringsgerechtigden en dit is een punt wat alle aanwezigen spontaan beamen. Het is voorgekomen dat iemand zijn telefoon werd afgepakt.

Samenvattend zijn er de volgende grieven: • Het voelt als een gevangenis • Er is misbruik van macht door de klantmanagers • Er wordt voortdurend gedreigd met straf en die leggen ze ook op, zonder iets te zeggen of te schrijven. • Je wordt voortdurend gewantrouwd. Ze gaan ervan uit dat je liegt

totdat het tegendeel bewezen is, waarbij je privacy wordt geschonden. • Je wordt erg klein gemaakt. Een van de aanwezigen: ‘ik moet voortdurend huilen’. Een ander: je wordt daar ziek ik ben paranoïde geworden. Ik liep in de supermarkt en dacht: ‘o God, straks staat er iemand van het DWI’. Je raakt je zelfvertrouwen kwijt. Je verliest het contact met je sociale omgeving. Als je geen geld hebt, kunnen je vrienden eerst nog wel zeggen: ‘wij betalen het wel’. Maar dat houdt op een gegeven moment op, dan wil je dat ook niet meer. • Je komt in de schulden. Je werkt niet alleen gratis, het kost je geld. Je moet er geld op toeleggen. • Er worden beloftes gegeven die nooit worden waargemaakt • Ze helpen je niet om je kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Je wordt daarbij eigenlijk tegengewerkt. Je moet aanwezig zijn. • Als je ziek bent geloven ze je niet. Ze denken als we de mensen maar genoeg pesten, zoeken ze wel een baan en zien ze af van de uitkering. Maar die banen zijn er niet.

Verslag enquêteactie Laarderhoogtweg van het comité DwangarbeidNee

Het actiecomité DwangarbeidNee heeft op maandag 27 mei, woensdag 29 mei, dinsdag 4 juni en donderdag 6 juni 2013 bij het Praktijkcentrum DWI aan de met prikkeldraad omgeven Laarderhoogtweg 51 een enquête gehouden om nogmaals in kaart te brengen wat de grieven zijn van de dwangarbeiders die aldaar door de DWI tewerkgesteld zijn. In totaal heeft het comité 37 enquêtes afgenomen. De constateringen van de bijeenkomst op 22 april worden bevestigd.

Trajectvergoeding

Veel mensen klagen over het verschil tussen het bedrag van de trajectvergoeding en het bedrag dat ze daadwerkelijk kwijt zijn aan reiskosten. De trajectvergoeding is overigens geen reiskostenvergoeding; iedereen die in het traject zit, ongeacht de afstand tot de werklocatie, heeft recht op 20 euro per maand.

Sommige mensen krijgen kennelijk die 20 euro niet. De ervaring heeft geleerd dat de DWI de tewerkgestelden niet eens op de hoogte stelt van die 20 euro trajectvergoeding; zij moeten er zelf achter komen en het zelf ter sprake brengen.

Vergoeding kinderopvang

Deze is volstrekt onvoldoende en zo worden mensen met kinderen harder geraakt terwijl deze juist kwetsbaarder zijn; vooral alleenstaande moeders, waarvan wij er een aantal gesproken hebben.

Strafkorting

De DWI kan sancties treffen tegen niet alleen mensen die te laat komen of afwezig zijn, maar ook tegen mensen wier gedrag de werkmeesters niet aanstaat; met andere woorden, wie een grote mond heeft, kan een strafkorting tegemoet zien. De oplegging van kortingen blijkt nog steeds onaangekondigd te gebeuren. Deze is meestal 30% van de uitkering en vaak wordt deze zonder nader schriftelijk bericht getroffen. Soms krijgen mensen geen strafkorting als ze te laat zijn, maar zij moeten dan wel de tijd inhalen ongeacht de reden van het te laat komen.

Schulden

Veel mensen raken (verder) in de schulden omdat het traject hen geld kost. Zij moeten bijvoorbeeld brommerbrandstof of ov-abonnementen kopen om op de werkplek te komen. Daarnaast moeten mensen met kinderen iemand zoeken om de kinderen naar school te brengen en na school op te

vangen, wat dikwijls geld kost. Als daar ook nog een strafkorting bovenop komt, zijn de rapen gaar. Overigens zijn mobiele telefoons verplicht, maar wie er geen heeft, krijgt er niet een vergoed.

Werkmeesters en ander DWI-personeel

Er zijn ongeveer 40 werkmeesters en klantmanagers; de leidinggevenden moeten echt chef worden genoemd en er zijn veel klachten over hen. De dwangarbeiders zijn onderworpen aan de willekeur en grillen van de werkmeesters. Zo mogen de tewerkgestelden officieel wel naar buiten in de pauze, maar van verschillende werkmeesters mag dit niet. Ook mogen mensen in de pauze niet bellen. De consulenten van de dwangarbeiders zijn tegelijk ook hun klantmanager waardoor ze bij niemand terecht kunnen met hun klachten. Ook over de consulenten/klantmanagers zijn veel klachten.

Wanneer dwangarbeiders bijvoorbeeld klagen over de reiskosten, krijgen ze dingen te horen als “kom maar lopend” of “je moet maar fietsen”, terwijl ze van Osdorp of Geuzenveld moeten komen. Ook vertelde een mevrouw ons dat haar consulent/klantmanager in de kantine openlijk en op luide toon haar financiële situatie ter sprake bracht zodat iedereen mee kon luisteren. Een meneer vindt dat de DWI ‘de boel aan het flessen is’ onder andere omdat zij niet op de Laarderhoogtweg naar werk mogen zoeken en hij en anderen zijn ervan overtuigd dat de consulenten/klantmanagers helemaal niet willen dat de dwangarbeiders een baan vinden; het DWI-personeel zit er immers bij de gratie van de pech van de bijstandsgerechtigden.

Beloftes

De DWI maakt vaak beloftes niet waar. Zo moeten sommige mensen die al op de Laarderhoogtweg werken, elders, bijvoorbeeld in de bouw, zonder salaris werken in het kader van een zogenaamde ‘proefperiode’, maar wanneer deze verstreken is, moeten ze weer terug naar de Laarderhoogtweg. Zij worden dan vervangen door andere dwangarbeiders. Wat ook gebeurt, is dat wanneer het personeel van schoonmaakbedrijven met vakantie gaat, zoals in de zomervakantie, de DWI dwangarbeiders als vakantiekrachten ter vervanging stuurt. De dwangarbeiders werken er zonder salaris, alweer in het kader van een zogenaamde ‘proefperiode’.

Wanneer de schoonmakers terug van vakantie gekomen zijn, moeten de dwangarbeiders weer terug naar de Laarderhoogtweg. Het is de vraag hoe deze constructie financieel geregeld is. De opdrachtgevers, zoals de ING, betalen schoonmaakbedrijven voor het werk, maar de schoonmaakbedrijven betalen de dwangarbeiders niet.

Een meneer vertelde ons dat de DWI hem beloofd had dat hij door op de Laarderhoogtweg te werken een heftruck- en een Vca-certificaat zou krijgen; daar is niks van terecht gekomen.

Racisme

Veel mensen klagen over racisme en wij hebben geconstateerd dat er nauwelijks tot geen inheemse Nederlanders als dwangarbeider tewerkgesteld zijn terwijl de werkmeesters bijna allemaal inheemse Nederlander zijn. wij hebben een Hindoestaanse werkmeester gezien en twee inheemse Nederlandse dwangarbeiders.

Ziek melden

Wanneer mensen ziek zijn, worden ze eerst onder druk gezet toch te komen; “take a paracetamol and come here!” Wanneer dit niet helpt, wordt er vertrouwelijke medische informatie geëist; “let me see your prescription!” Dit terwijl er bijvoorbeeld helemaal geen ‘prescription’ is, omdat de huisarts had gezegd dat het gewoon een kwestie is van thuis in bed uitzieken.

Werkzaamheden:

Mensen die in het pand werken verrichten onder andere de volgende werkzaamheden:

– werkschoenen poetsen van collega’s en werkmeesters (de werkschoenen van de werkmeesters zijn overigens comfortabeler dan die van de dwangarbeiders vertelde een dwangarbeider ons);

– werkkleding strijken van collega’s en werkmeesters;

– formulierenbrigade

– printerpapier vervangen;

– houtjes lakken en schuren.

Andere dwangarbeiders zijn ingedeeld bij een project onder de naam ‘de Herstelling’. Zij moeten ‘s ochtends aan de Laarderhoogtweg verzamelen en worden dan met busjes naar de werklocatie gebracht. Zij moeten daar werken aan het herstel van de Stelling van Amsterdam, een serie forten in een ring rond Amsterdam. Op de website van de stichting de Herstelling wordt dit aangeprezen als “Een uniek werkervaringsproject voor vooral jonge werklozen.”

Resultaten enquête Laarderhoogtweg

Van de 37 ondervraagden werken er 35 met behoud van uitkering. De meerderheid (29) heeft de uitkering nog maar kort (korter dan een jaar). De helft (19) werkt er korter dan drie maanden. Twee van de ondervraagden werken er al 3 jaar. Niet iedereen heeft ingevuld hoeveel uren per week men op de Laarderhoogtweg moet werken; het varieert van 20 tot 35 uur, maar 25 werken er 32 uur per week. Voor 32 respondenten geldt dat de trajectvergoeding die ze krijgen veel lager is dan de reiskosten die ze maken.

Vijftien van de ondervraagden geven aan dat ze in de schulden komen door het werken behoud van uitkering. Ruim de helft (21) geeft aan dat de DWI beloftes maakt die niet nagekomen worden. Zesentwintig ondervraagden geven aan dat ze het heel erg vinden om gratis te moeten werken. Vrijwel alle ondervraagden (34) hebben liever een gewone betaalde baan met een minimumloon dan een uitkering.

Vijfentwintig van de ondervraagden ervaren een sfeer van wantrouwen: ze moeten in dit traject, omdat DWI ervan uit gaat dat ze uitvreters zijn. Ze voelen zich ook geïntimideerd door de DWI. Veertien ondervraagden hebben al eens een strafkorting gehad.

Iets meer dan de helft (20) ervaart de Laarderhoogtweg als een gevangenis. Men (21) voelt zich gekleineerd.

Twintig van hen geeft aan dat als ze ziek zijn, de DWI hen onder druk zet toch te komen. Negentien van de ondervraagden geven aan dat de DWI naar medische gegevens vraagt waar de DWI niet naar

mag vragen. Van de ondervraagden hadden er 21 recente werkervaring toen ze op de Laarderhoogtweg kwamen. Een ruime meerderheid (26) geeft aan dat ze nauwelijks tijd overhouden om een echte baan te vinden. Negentien van hen geven aan dat ze verwachten dat ze door de trajecten van de DWI nooit meer aan echt werk komen.

We hebben nu in zijn algemeenheid behandeld, hoe de mensen die op de Laarderhoogtweg werken zich behandeld voelen. We gaan nu wat meer in zoemen op de verschillende projecten die aan de Laarderhoogtweg worden uitgevoerd of vanuit daar worden opgezet. Want er zijn verschillende afdelingen, zoals keuken, schoonmaak, fietsenmakerij, groenvoorziening, formulierenbrigade.

Verschillende projecten aan de Laarderhoogtweg nader beschouwd

Facilitair en zorg

Wij baseren ons voor de beschrijving van de werkzaamheden op de afdeling Facilitair en Zorg op een 'aftekenboekje' dat wij van iemand hebben gekregen. Het aftekenboekje is bedoeld om te kunnen zien bij welke kennis en vaardigheden de deelnemers zichzelf nog kunnen verbeteren en waar de werkmeesters bij zouden kunnen helpen.[16]

Herstelling Facilitair is een project dat in 2009 van start is gegaan- maakt deel uit van de arbeidsmarktprojecten van het Werkbederijf Herstelling voor werkloze jongeren in Amsterdam en Diemen. Het dagelijkse werk van de deelnemers bestaat o.a. uit: het schoon en netjes houden van de kantine, (spoel) keuken, instructieruimte (party) catering, magazijn beheer, was sorteren, wassen, strijken, kleding uitgifte, glasbewassing.

Uit het aftekenboekje blijkt dat:

- De lunch gratis wordt verstrekt in de lunchpauze van 11.00 uur tot 11.30 uur. De lunch wordt gezamenlijk in de kantine gebruikt. De werktijden worden in het aftekenboekje niet genoemd.
- Doktersbezoek dient op roostervrije dagen gepland te worden
- Tijdens werkzaamheden moet je verplicht de voorgeschreven en verstrekte kleding schoenen en naambadge dragen.
- Tijdens het werk wordt alleen Nederlands gesproken
- De mensen die op het traject Facilitair en Zorg zitten zijn verplicht om de werkmeester "chef" te noemen.
- Het gebruik tijdens de werkzaamheden van mobiele telefoons voor prive gebruik is niet toegestaan. In bijzondere situaties dien je te overleggen met de werkmeester. Trilalarm of stilte is toegestaan.
- Er is geen discussie mogelijk over deze regels.

Het aftekenboekje is verder als volgt ingedeeld. Welke vaardigheden en vakkennis heb ik al geleerd?. Volgt een opsomming van de taken, waarbij er 3 mogelijkheden zijn in te vullen in een kolom. 'Dit kan ik zonder begeleiding', 'Dit kan ik al volledig zelfstandig', 'Hierover heb ik nu enige vakkennis'. Het lijkt erop dat deze 3 mogelijkheden een soort trap omhoog is, waarbij je op een steeds hogere trede komt. Maar wat precies het onderscheid is in de 3 mogelijkheden is ons duister.

Werkzaamheden zijn bijvoorbeeld vloeren: stof wissen, stofzuigen en moppen. Of strijkijzer: water tank vullen, of strijkijzer aanzetten. (met de 3 mogelijkheden, dat kan ik onder begeleiding, dit kan ik volledig zelfstandig, hierover heb ik nu enige vakkennis.

[16] Herstelling- Facilitair en Zorg 2012. Praktische kennismaking met vakkennis en vaardigheden van een facilitair assistent.

In het aftekenboekje staat een plaatje van een man met schematisch weergegeven hoe men gekleed moet gaan. Hieruit blijkt dat:

- Haar kort of in staart moet worden gedragen
- Heren altijd geschoren
- Geen oorbellen, kleine sieraden en piercings
- Geen ringen, armbanden en horloges
- Schoenen met anti-slipzool.

Timmerwerkplaats

Er werkt een klein aantal mensen in de timmerwerkplaats. Men helpt met deuren voor de fortificaties. Er zijn forten waar wel 70 deuren in moeten. Het zijn heel speciale dikke deuren en het is moeilijk om ze te maken. Echt vakwerk. Het is in feite zelfstandig werk zonder begeleiding. Veel hout schaven en profielwerk voor de fortificaties. Er werkt een vakman die de deuren zelf maakt en die in feite praktisch zonder begeleiding werkt. Iemand die er werkt maakt ook weer de opmerking dat de dwangarbeiders aan de Laarderhoogtweg allemaal ‘allochtonen’ zijn. Er zit geen enkele autochtone Nederlander tussen. Waar zijn die? Hoeven die geen dwangarbeid te doen?

Kantooromgeving

Een van de projecten is ‘kantooromgeving’. Daar moeten de tewerkgestelden dossiergegevens invoeren in de computer. Of het aantal bladzijden van dossiers tellen en invoeren in de computer. Als wij het goed begrijpen is de werkwijze ongeveer als volgt. De papieren in de dossiers worden op volgorde van datum gelegd, en in de computer worden gegevens ingevoerd. Daarna wordt een soort barcode geproduceerd en de dossiers gaan dan naar een inscanbedrijf in Amsterdam West, waar de papieren worden ingescand en gekoppeld aan de barcode. Het kan dossiers betreffen van de DWI zelf, van de belastingdienst of van bouw en woningtoezicht. De tewerkgestelden hebben een contract getekend dat ze niet over de dossiers mogen praten. Dit inscanproject wordt overigens ook op een andere plaats uitgevoerd. Een van de deelnemers:

Ik heb een vraag, iets wat ik graag beter wil begrijpen. Ik ben 'tewerkgesteld' door DWI, iets wat ik niet erg vind op zich, ik wil heel graag een baan vinden, en uit die uitkering raken. Het frustrerende is dat ik nu in een 'project' ben geplaatst, voor een bedrijf (bedrijf X) dat het stadsarchief inscant, ze krijgen daar een flink bedrag voor neem ik aan van de gemeente Amsterdam maar ze werken alleen met ons, tewerkgestelden dus zogezegd. Ik had een gesprek waaruit ik begreep dat ze elk half jaar de medewerkers willen verversen, dat betekent dat ze iedereen die er op dat moment werkt weer terugsturen naar de Bijlmer, naar de Herstelling, en daar weer nieuwe mensen uitvissen. Ze zijn helemaal niet van plan om mensen aan te nemen. Ik snap niet dat dat mag en kan. Het is een commercieel bedrijf, op deze manier hebben ze toch gewoon gratis werknemers, zonder dat die enige rechten hebben ook nog, we moeten flink aanpoten daar maar voor wat? Heb hun site net bekeken en daar hebben ze t over 'sociaal verantwoord ondernemen' alsof ze de maatschappij een dienst verlenen, ik snap er werkelijk niets van: eigenlijk betaalt de maatschappij voor uitkeringsgerechtigden die zij in stand houden. Ik druk me misschien onhandig uit maar t zit me zo ontzettend dwars. Ze zouden mensen een halfjaar contract kunnen geven bijvoorbeeld, dan zitten ze toch ook niet per se aan die werknemers vast? Weet u wat t is; ik solliciteer zelf ondertussen en laat t niet van t DWI afhangen of welk uitzichtloos traject dan ook om uit m.n. uitkering te raken, t werk ligt niet voor t

oprapen, er spelen allerlei factoren mee die t moeilijker maken, leeftijd, ervaring, opleiding, weet zeker, blijf geloven dat t me moet lukken als ik blijf proberen maar ondertussen zit ik wel in een traject als dit en voel ik me gebruikt > dit is zo demotiverend en t kan nog wel een tijdje duren. Hebben wij als tewerkgestelden dan geen rechten: kunnen bedrijven zomaar gebruik maken van uitkeringsgerechtigden zonder uitzicht op een tijdelijke of vaste baan? Hoe kan een bedrijf als bijvoorbeeld X hier mee weg komen onder t mom van sociaal verantwoord ondernemen ik begrijp er niets van..

En een van de deelnemers aan de afdeling 'kantooromgeving' aan de Laarderhoogtweg:

Wij voeren dossiers in in de computer. Er zijn hier verschillende afdelingen. Keuken, schoonmaak, fietsenmakerij, groenvoorziening. Als je niet verschijnt, stoppen ze je uitkering. Ik werk daar nu 4 maanden, 32 uur in de week. Ze hebben me nog nooit werk en/ of een opleiding aangeboden. Ze hebben niks voor mij. Ik ben 52 jaar. Ze hebben niet gezegd hoelang het gaat duren. Het is gewoon slavernij, eerlijk gezegd. We moeten onze reiskosten grotendeels zelf betalen. Je kunt wel naar buiten lopen en een sigaret roken, maar het hangt er erg vanaf van of de werkmeester streng is of niet. Sommigen werken hier al twee jaar. Het kan jaren duren, er is geen einddatum. Het is gewoon dwangarbeid. Ik heb ook bij het inscanbedrijf in West gewerkt. Ze werken samen met het Gemeentearchief van Amsterdam. Dossiers scannen en invoeren in de computer. Daar in West is het commerciële bedrijf gevestigd. Ze hebben een contract met de DWI en er is alleen een vrouw aanwezig. De rest werkt met behoud van uitkering. Ze schijnen in de toekomst nog te willen uitbreiden. Meer scanapparaten neerzetten. Die vrouw is heel streng. We hebben helemaal geen perspectief. Helemaal niks. Je moet in eigen tijd maar zien dat je solliciteert. Ze doen niks voor je. Je moet het gewoon zelf maar uitzoeken. Je moet zelf netwerken, zij hebben geen contacten.

Een van de projecten bij kantooromgeving is ook, dat een ploeg van tien bijstandsgerechtigden het aantal bladzijden van dossiers van het DWI moet tellen. Dat aantal moeten ze dan in de computer invoeren. Bladzijden van dossiers tellen, 8 uur per dag 5 dagen in de week. Een spreekuurbezoeker vertelde dat hij dit werk drie maanden lang heeft gedaan.

De formulierenbrigade

Een van de projecten aan de Laarderhoogtweg was tot voor kort de formulierenbrigade. De formulierenbrigade is een re-integratie-initiatief van de DWI waarbij uitkeringsgerechtigden die daar geschikt voor zijn worden uitgeselecteerd om een soort sociaal raadslieden werk te doen: formulieren invullen, mensen adviseren, belastingformulieren invullen, etc. De mensen doen dit met behoud van uitkering. Er werken ongeveer 25 mensen bij de formulierenbrigade. Een deelnemer geeft ene verdere beschrijving van de gang van zaken. Er is een kleine groep die 51 plus is en die volgens deelnemers vaan de brigade nooit meer in regulier werk komt. Ze blijven dus een bijstandsuitkering houden.

Iemand belt de Bijstandsbond. Hij is het zat. Hij werkt er nu drie jaar op die manier. Hij heeft de hele tijd hard gewerkt. Hij heeft een re-integratie consulent die tevens klantmanager is. Die zegt steeds: 'de maatregelen komen van boven, daar kan ik ook niets aan doen, het is nu eenmaal zo'. Dat is als hij aan de orde stelt, dat er nu iets anders moet gebeuren.Hij zal met zijn leeftijd en nu na 3 jaar nooit meer in regulier betaald werk aan de bak komen, denkt hij. En hoe dan verder? Daar komt bij, dat het werk steeds minder leuk wordt. Ze gaan op alles beknibbelen en bezuinigen. Eerst zat de

formulierenbrigade op de Werkpleinen van het DWI. Waar ze de mensen konden helpen. Maar nu hebben ze daarop bezuinigd en hebben ze op de werkpleinen geen kantoor meer. Ze hebben nu alleen nog een kantoor op het Praktijkcentrum op de Laarderhoogtweg. Ze zitten boven. Beneden is het project van De Herstelling waar jongeren, die met justitie in aanraking zijn geweest worden begeleid. En er zijn meer bezuinigingen. Eerst kregen ze een abonnement van het streekvervoer om op hun werk te komen. Maar dat is afgeschaft. Ze krijgen nu alleen nog 20 euro in de maand om 4 dagen in de week naar de Laarderhoogtweg te reizen. Hij heeft er genoeg van en heeft zich ziek gemeld. Hij heeft nu een brief gekregen, dat hij zich op de Laarderhoogtweg moet melden en anders komt de reintegratieconsulent, c.q. klantmanager aan de deur. Om te controleren of hij wel ziek is. Want ze driegen voortdurend met sancties. Ze worden ondanks het feit dat ze gewoon een bijstandsuitkering hebben als gewone werknemers behandeld. Sinds kort is een prikkloksysteem ingevoerd, waar bij ze om half 9 met een soort chipkaart moeten inchecken en bij einde werktijd weer uitchecken. Ze worden voortdurend in de gaten gehouden. Waarschijnlijk zal vanwege de bezuinigingen de formulierenbrigade in 2014 worden opgeheven. Wat de reiskosten betreft nog het volgende. Ze hebben nu wel een kantoor op de Laarderhoogtweg, maar ze mogen wel afspraken maken in de buitengebieden zoals het genoemd wordt, dus o.a. op de werkpleinen, om met mensen te praten. Dan moeten ze van de Laarderhoogtweg naar die buitengebieden reizen, bv naar Amsterdam Noord. Die reiskosten worden met 1 kaartje wel vergoed. Maar als ze vanuit huis naar de buitengebieden reizen, wordt de reis niet vergoed.

Ik vraag hem of er nu mensen uitstromen naar regulier betaald werk. Heel weinig, zegt hij, en als het al gebeurt, hebben de mensen daar zonder hulp zelf voor gezorgd, het voor zichzelf geregeld. Het komt niet door het reintegratietraject.

In de loop van 2012 begon er steeds meer onvrede te komen bij de deelnemers aan de formulierenbrigade. Klachten kwamen ook naar voren tijdens de enquete die we hebben gehouden.

Er zijn veel klachten over de werkwijze. “Door de werkbegeleider die haar zaken niet goed regelt”, kunnen deze dwangarbeiders geen kwaliteit leveren. Dit is “heel vervelend, vooral bij belastingpapieren. Dat is voor mensen belangrijk en dat wil je goed doen.” Of een dossier dat niet compleet was en dan “geeft ze het opeens aan iemand anders zonder afspraken.” “Ze komt zelf om half elf.” “Ik hou ervan om met anderen af te stemmen. Nu wordt er gezegd dat ik niet zelfstandig kan werken. Ik heb meer dan 20 jaar gewerkt!”

De ‘brigadisten’ besloten actie te ondernemen. Zij vroegen in november 2012 aan de teammanager op de Laarderhoogtweg toestemming om in werktijd te vergaderen. Die is ermee akkoord dat eenmalig een bijeenkomst tijdens werktijd wordt gehouden van de brigadisten onderling met daarbij de opmerking dat een apart overleg van de brigadisten niet nodig zou moeten zijn. De bijeenkomst vindt plaats op 22 november 2012. De toestemming wordt echter niet door de teammanager zelf aan de brigadisten meegedeeld. Dit gesprek over de bijeenkomst vindt plaats met de reintegratieconsulent, die optreedt namens de teammanager. Uit dit gesprek vooraf wordt duidelijk dat de teammanager zelf het gesprek met de brigadisten niet wil aangaan. Volgens de notulen komen onder meer de volgende punten aan de orde:

- De aanwezigen maken zich zorgen over de verslechterde werksfeer sinds de samenvoeging. (Bedoeld wordt: de samenvoeging van de formulierenbrigade met het Praktijkcentrum op de Laarderhoogtweg, vroeger zat de formulierenbrigade op de Werkpleinen van de DWI)

- Er dient nogmaals naar de reiskosten te worden gekeken. De beperking van het besteedbaar inkomen met tenminste 60 euro per maand is een te zware aanslag op het minimale budget van de brigadisten, die een bijstandsuitkering hebben.
- Het is duidelijk dat de werkcoaches niet op een lijn zitten maar dat is niet het probleem van de brigadisten. Dat wordt het pas wanneer tegenstrijdige informatie en opdrachten worden verstrekt.
- Uit de notulen blijkt dat de brigadisten opdrachten krijgen zonder verdere uitleg. Wanneer daarnaar gevraagd wordt zegt men: ‘dat wil de teammanager’. Hierdoor ontbreekt draagvlak bij de brigadisten. Aanpassingen in de werkwijze en werkzaamheden worden via email opgelegd en niet in het werkoverleg ter sprake gebracht. Brigadisten willen serieus genomen worden en niet als kleine kinderen worden behandeld.
- De brigadisten missen de veiligheid om zich te uiten tijdens het werkoverleg. Het werkoverleg heeft een eenzijdig karakter en er is geen sprake van een dialoog. Er moet een onafhankelijke voorzitter komen en een aparte notulist.
- De teammanager blijkt nooit op het werkoverleg te komen. De komst van de teammanager tijdens het werkoverleg en het tonen van belangstelling voor de voortgang en het persoonlijk contact worden node gemist. De brigadisten geven aan een gesprek van een afvaardiging van maximaal 3 personen met de teammanager nog steeds noodzakelijk te vinden.

En er zijn nog meer punten. Een van de brigadisten gaf aan, tijdens de vergadering, zich niet in de geschetste punten te kunnen vinden. Er wordt besloten dat in de notulen niet de namen van de aanwezigen zullen worden opgenomen en wie precies wat gezegd heeft. De notulen zijn ter hand gesteld van de teammanager en sindsdien heeft men niets meer gehoord. [17] Wel heeft de DWI besloten, vanwege bezuinigingen de formulierenbrigade op te heffen, werd begin 2013 duidelijk.

17

Het Amsterdamse Bos

Een ander project van Herstelling werk en uitvoering wordt uitgevoerd in het Amsterdamse Bos. In de eerste plaats is er het 'leerwerktraject Groen & Onderhoud' in het Amsterdamse Bos. Bij groen & onderhoud werken enkele tientallen mensen (te herkennen aan hun fluorescerende gele pakjes) regelmatig aangevuld door mensen uit andere 'leerwerktrajecten'. Op het terrein (De Uitkijk, tegenover Hockeyclub Hurley) waar zij iedere ochtend om 7.45 uur moeten verzamelen staan verschillende keten voor het personeel en een loods waarin het gereedschap ligt opgeslagen. Behalve groen & onderhoud is er ook het ' Leerwerktraject Toezicht'. De deelnemers zijn jongens en meisjes die met behoud van uitkering en walkietalkies pak hem beet zeven uur door het bos mogen slenteren. Wij hadden verder weinig contact met hen. De groepen worden begeleid/geïnstrueerd door ‘'werkmeesters' en iemand die het contact met de diverse 'klantmanagers' onderhield. Maart 2013 blijkt, dat er in de loop van 2012 bij de ploeg ‘Groen en Onderhoud’ 5 werkmeesters werken. De werkmeesters hebben een boswachterspak aan. Er werken dan nog steeds twee ploegen met behoud van uitkering in het bos. De mensen van ‘Toezicht zijn er dan 40. Zij doen in wisselende diensten stadswachtersachtige activiteiten ze hebben een aparte lunchkeet en een materiaalkeet. De groep Groen en Onderhoud bestaat dan uit 30 mensen, die weer zijn opgesplitst in twee groepen. Ze moeten o.a. brandhout kloven. Paadjes maken in het bos, door de uit een houtversnipperaar komende houtsnippers op de paadjes te strooien, takken zagen, bomen snoeien. De twee groepen worden strikt geschieden gehouden, mogen niet bij elkaar komen. Een van de deelnemers zat op een gegeven moment op een bankje met twee beveiligers te praten, en er kwam onmiddellijk iemand bij die zei, weg jullie. Vanuit het praktijkcentrum op de Laarderhoogtweg, naast de Herstelling, worden ze iedere morgen met busjes naar het bos gebracht. Ze moeten soms ook met busjes naar het Schinkelbos. Daar lopen Schotse hooglanders. Daar moeten ze takken snoeien, hekken bouwen. Maar iemand is ook een keer met de Herstelling mee geweest. Er was bij een fort een boom omgevallen en die moest in stukken gezaagd worden. Ook de mensen van de fortificaties gaan met busjes naar de forten vanaf de Laarderhoogtweg.

Iemand die in 2010 in het bos werkte vertelde het volgende. Hij vindt wel dat hij in het bos net als de anderen geïntimideerd werd, dat hij vernederingen moesten ondergaan. Hij is een tijdje in therapie gegaan om over zijn problemen van vroeger thuis te praten en dat te verwerken en zei: ik had het allemaal niet zo in de gaten, wat ze in het bos deden, ik was me er niet zo van bewust, maar door de therapie dacht ik: het lijkt hier qua gang van zaken sprekend op hoe het vroeger bij ons thuis ging, dit is niet goed. En hij besefte toen dat hij slecht behandeld werd. Op een gegeven moment vroeg hij aan een werkmeester: het lijkt wel of jullie met een emotioneel en psychologisch experiment bezig zijn. Waarop hij antwoordde: dat is ook zo, we proberen mensen te knakken en dan hopen we dat ze de goede kant op knakken. Hij bedoelde: dat ze dan zeer gemotiveerd worden om betaald werk te zoeken. Het blijkt dat er naast de twee bovengenoemde groepen nog een groep werkt, Je hebt eigenlijk 3 groepen: de boswerkers, de schoonmakers en de handhavers. De laatste groep voelt zich ver verheven boven de andere groepen. De schoonmaakploeg, ongeveer 10 man, zijn psychiatrische patienten.

Iemand anders vertelt over de deelnemers aan het bostraject: er zijn een paar jongens daklozen van een daklozencentrum die het geweldig vonden in het bos. Maar de man die het vertelt voelde zich tussen hen niet thuis. Het zijn een beetje simpele figuren, zegt hij, die bang zijn om hun mond open te

doen. Er is ook veel intimidatie als je wat zegt. Die daklozen geloven de mooie verhaaltjes die ze wordt voorgehouden. Als je nou je best doet, dan mag je over een tijdje je rijbewijs halen, etc.

De eerste klachten over de projecten in het Amsterdamse Bos komen bij de Bijstandsbond binnen wanneer F. zich in december 2011 op het spreekuur meldt. Hij is het zat. Hij vertelt de voorgeschiedenis en voegt daar een reeks van incidenten aan toe om zijn verhaal duidelijk te maken. F. ervoer het traject Groen & Onderhoud als één lange exercitie in vernedering, disciplinering d.m.v. dreigen met straf (chantage), verveling en koukleumen. Ondanks het feit dat hij drie van de werkmeesters sympathiek vond. Het is vooral het systeem dat niet deugt. Het Amsterdamse Bos kan ook door een flink hoveniersbedrijf worden onderhouden. Afgezien van de onmenselijke werkomstandigheden vindt F. dat daarom ook de kwestie 'werken met behoud van uitkering' aan de kaak moet worden gesteld. We adviseren F. een gesprek te voeren met zijn huisarts en zich ziek te melden. Verder maken we een pamflet voor zijn collega’s.

Op 15 december 2011 deelt F. aan zijn collega’s in het Amsterdamse Bos een pamflet uit van de Bijstandsbond met de vraag of ze zich bij de bond willen melden, als ze klachten hebben. Dan kunnen we de klachten inventariseren en er iets mee doen. Verschillende mensen geven aan, zeer gefrustreerd te zijn over de gang van zaken in het traject en dat zij contact met de bond zullen opnemen. 21 december. F. heeft een verslag gemaakt. Hij heeft al zijn frustraties op papier gezet. Het stuk heet ‘Kafka in het groen oftewel de hoofdstedelijke goelag’. Maar niemand van zijn collega’s heeft contact opgenomen met de Bijstandsbond. Bang? Wat is er daar gebeurd? Hieronder laten wij de tekst van het relaas van F. volgen.

Kafka in het Groen oftewel de Hoofdstedelijke Goelag

Werklozen in Amsterdamse Bos leggen een dag het werk neer.

Een getuigenverklaring

Op dinsdag 16 november ben ik begonnen met het 'leerwerktraject Groen & Onderhoud' in het Amsterdamse Bos. Op woensdag 15 december hield ik het daar voor gezien. Het 'leerwerktraject' doe je met behoud van uitkering Ik ben daar terechtgekomen via mijn 'klantmanager'. Hij heeft mij de volgende keuze voorgelegd: "of ik deel je in bij de categorie 'laag perspectief' of bij 'hoog perspectief'. Laag perspectief betekent dat het DWI de komende drie jaar niks voor je gaat doen in verband met bezuinigingen, hoog perspectief betekent dat je in aanmerking komt voor een traject." In mijn geval ging het om bovengenoemd traject en het traject Formulierenbrigade. Achteraf heb ik er spijt van dat ik niet voor 'laag perspectief' heb gekozen. Dat is althans voor mij nog altijd beter dan dat zogenaamde 'hoog perspectief'. Orwell zou overigens watertanden van de door het DWI gebezigde "Newspeak".

De eerste week heb ik alleen op dinsdag en woensdag gewerkt. Op een van die dagen was er een incident met een rastafari (helaas weet ik zijn naam niet). Ik was er zelf niet bij maar heb het vernomen van verschillende collega's. Hem werd door klantmanager M. in aanwezigheid van een aantal collega's te kennen gegeven dat zijn Rastafari kapsel stinkt en dat hij het moet wassen. De collega's die hier getuige van waren spraken er schande van dat zij het zo aanpakte; Als je er al iets van wilt zeggen dan doe je dat onder vier ogen. Dit incident bleek exemplarisch te zijn voor de mijns

inziens vernederende wijze waarop sommige werkmeesters en M. (als representante van het DWI) met ons omgingen/omgaan.

Onze groep bestond uit voornamelijk mannen in de leeftijdscategorie van ongeveer 18 tot 55 jaar.(In een van de brieven van het DWI staat dat het traject bedoeld is voor mensen in de leeftijdscategorie van 18 tot 65(!!!) jaar die fysiek in staat zijn tot het verrichten van lichamelijke arbeid.) De groep werd begeleid/geïnstrueerd door vijf 'werkmeesters' en M die het contact met de diverse 'klantmanagers' onderhield. De onvrede op het werk betrof vooral twee 'werkmeesters' en in het bijzonder M. Opvallend was ook dat de 'werkmeesters' over elkaar en over M. klaagden. Een werkmeester beweerde zelfs dat de problemen met de komst van M. waren begonnen en dat het er voor haar komst veel rustiger aan toeging.

In mijn derde week (ma 29 tot en met do 2 dec 2011) begon het te vriezen. Op dinsdag en woensdag moesten wij werkzaamheden verrichten op twee eilandjes vlak bij de Bosbaan. Die eilandjes moesten worden ontdaan van wilgenopslag. Op de tweede dag vroor het een graad of vier bij een straffe noordoostenwind. De gevoelstemperatuur was volgens het KNMI zo'n 10 a 15 graden onder nul. Diegenen die op de eilandjes moesten zagen gingen er een voor een met een piepklein en wankel bootje heen.

Aangezien de weersvooruitzichten meer vorst beloofden heb ik verschillende keren aan verschillende werkmeesters gevraagd waarom we niet wachtten tot het ijs sterk genoeg zou zijn om ons te kunnen dragen. Een bevredigend antwoord heb ik niet gekregen. Het reeds aanwezige ijs moest worden stukgeslagen alvorens het bootje te water kon worden gelaten. Er waren ook geen waadpakken aanwezig. Met een waad pak had je gewoon naar de overkant kunnen lopen. Bij het eerste eilandje stonden een man of 15 waarvan gemiddeld de helft niks te doen had en dus noodgedwongen stond te koukleumen. Er werd hierover door verschillende collega's geklaagd. Van de gerooide wilgenopslag werden bundels gemaakt die tussen de ijsschotsen door met een touw aan vaste wal moesten worden getrokken.

Tijdens (op woensdag of donderdag) het ontwilgen van het tweede eilandje is er iemand in het water gedonderd. Hij werd naar de loods gebracht en mocht daar in zijn natte kleren uren voor de kachel zitten drogen. Ik snap niet waarom ze hem niet naar huis hebben gebracht. Na dit incident werden de activiteiten op de eilandjes voorlopig gestaakt.....

Op donderdag 2 dec. hebben een aantal mensen, waaronder ondergetekende, van 9.30 uur tot 13.30 uur staan niksen op het terrein. Niksen doe je daar trouwens aan de lopende band maar die donderdag was het wel heel erg. Je dient om 7.45 uur aanwezig te zijn maar gemiddeld begin je pas om 8.30 uur wat te doen. Ik vroeg aan mijn collega's of ze er niet voor voelden om (zonder toestemming natuurlijk) naar huis te gaan. De meesten voelden er wel voor maar durfden de daad niet bij het woord te voegen. Ik ook niet.

Maandag 6 dec. heb ik me ziek gemeld. Alleen deed ik dat veel te laat. Als je ziek bent moet je dat om 7.45 uur melden en niet, zoals ik heb gedaan, om 13.00 uur. Dinsdag deelde M, blijkbaar na overleg met mijn 'klantmanager', mij mee dat dit vergrijp een "ernstige waarschuwing" waard was. Ik heb maar niet gevraagd hoeveel waarschuwingen je moet krijgen om op je uitkering gekort te worden.

DInsdag was ik weer present en vernam ik dat er maandag een man of tien hadden gestaakt. Zij wilden i.v.m. de gladheid door ijzel onder andere niet in busjes zonder winterbanden vervoerd worden. Zij werden door een van de werkmeesters gesommeerd naar de Laarderhoogtweg te gaan alwaar zich het 'opleidingscentrum' van het DWI bevindt. Misschien om zich daar bij Marleen te melden. De meesten echter kozen er voor om zelf contact op te nemen met hun 'klantmanager'.

Dinsdag werden de stakers een voor een bij M. op het matje geroepen (in de loods van de 'werkmeesters'). Twee werden er uiteindelijk geschorst. Naar ik heb vernomen was dat omdat ze hun excuses niet wilden aanbieden. Ik wil overigens benadrukken dat volgens mijn collega's deze staking niet alleen te maken had met de weersomstandigheden op maandag maar dat deze het resultaat was van een reeks min of meer vernederende incidenten (o.a. het werken op de eilandjes). Maandag was de druppel. Dat de meeste mensen blijkbaar hun excuses hebben aangeboden of hebben beloofd nooit meer zoiets te ondernemen heeft vooral met geld te maken. Het korten van de uitkering of het dreigen daarmee is het ultieme chantagemiddel van het DWI.

Maandag 13 december december werd er besloten toch weer naar die eilandjes te gaan. Met hetzelfde bootje. Aangezien het nog steeds winters was moest er weer eerst ijs gebroken worden. Ik zei tegen een van de 'werkmeesters' "gaan we nou weer hier aan de slag?" Hij keek me nogal meewarig aan. Ik ben wat anders gaan doen. Na een uur bleek dat de werkzaamheden op het eilandje gestaakt waren omdat dezelfde jongen bijna opnieuw in het water was gedonderd.

Een van de 'werkmeesters' houdt nogal van commanderen. Op een dag lag er een krant in de deuropening van de loods. Hij (de 'werkmeester') stond er met zijn neus boven. Vervolgens wees hij iemand aan en zei: "He ruim jij die krant eens even op". Hetzelfde deed hij met lege koffiebekertjes. Toen ik hem daar op mijn laatste dag op aansprak zei hij dat hij niet goed werd van de troep die wij blijkbaar achterlaten en dat hij op zijn vraag "Van wie is dit bekertje" nooit antwoord kreeg. Dus het kan ook van een van de 'werkmeesters' zijn geweest.

Wij worden ook geacht de wc's en de keet van de 'werkmeesters' en de busjes waarmee wij worden vervoerd schoon te maken hetgeen helemaal niet in de taakomschrijving van het traject staat. Als het wel in de taakomschrijving had gestaan dan was ik niet aan dit traject begonnen. Toen ik dit een van de 'werkmeesters' onder de aandacht bracht besloot hij daar meteen werk van te maken en er voor te zorgen dat dit in de toekomst wel onder de taakomschrijving valt. (Ik zie nu overigens net dat in de brochure Gedragsregels en Voorwaarden van het DWI staat dat "de basislocatie alsmede het gereedschap gezamenlijk door de deelnemers wordt schoongehouden)

Een van de 'werkmeesters' heeft de gewoonte om ieder dag een of meerdere van mijn 'donkere' collega's onder het mom van een grapje aan te spreken met: "He kutneger" of "kutantilliaan". Ik heb een van hen horen zeggen dat deze 'werkmeester' "een racist" is.

In de brochure Gedragsregels en Voorwaarden van het DWI staat dat wekelijks de planning met de deelnemers wordt doorgenomen. Dat is in die maand dat ik er was niet een keer gebeurd. Het is in naam een leerwerktraject. In de praktijk komt van dat leren bijna niets terecht. Van de 15 a 20 man waren er geloof ik drie die met een kettingzaag konden omgaan. Ik weet overigens niet of ze dat gedurende dit traject hebben geleerd of dat ze dat al konden. Wat je "leerde" was o.a. hoe je met een handzaagje dikke balken van tropisch hardhout kunt doorzagen. Je "leert" dan dat je daar ongeveer 20 minuten over doet. Terwijl er gewoon kettingzagen aanwezig zijn. Je "leert" dan verder dat het

niet met de kettingzaag kan omdat die dan bot wordt. Terwijl er gereedschap aanwezig is om de ketting weer scherp te maken.

Kortom, ik heb in een maand tijd meer incidenten meegemaakt en onbekwaamheid ervaren dan in de zes jaar bij mijn vorige werkgever. Het traject groen & onderhoud is wat mij betreft vooral één lange exercitie in vernedering, disciplinering d.m.v. dreigen met straf (chantage), verveling en koukleumen. Ondanks het feit dat ik drie van de werkmeesters sympathiek vind. Het is vooral het systeem dat niet deugt. Onze aanwezigheid daar dient echter ook een hoger doel. Wij houden met behoud van uitkering vijf werkmeesters en een consulente van het DWI uit de bijstand/WW.

22 december 2011 stuurt de Bijstandsbond stuurt het verslag van F. naar wethouder Van Es, verantwoordelijk voor de DWI, met de vraag op de beschrijving van de misstanden te reageren en maatregelen te nemen. Een afschrift wordt naar een ambtenaar gestuurd. Ook de FNV, die inmiddels op de hoogte is gebracht, stuurt een email naar de wethouder met vragen.

23 december brengt de gemeente een persbericht uit, waarin staat dat 30 werkloze jongeren worden tewerkgesteld bij het sneeuwruimen. Waaronder de werklozen, die tewerk gesteld zijn in het Amsterdamse bos. 6 januari 2012 blijkt dat er tussen Kerst en Oud en Nieuw niets gebeurd is. Maar ook in de eerste week van januari komt er geen reactie. De Bijstandsbond stuurt een email naar de ambtenaar. Natuurlijk komt er een reactie, is het antwoord, maar het vergt veel uitzoekwerk dus dat duurt even. Ook de bestuurders van FNV Bondgenoten hebben geen reactie gekregen. Zij hebben later in de week nog contact met de gemeente en krijgen een rondleiding op het project aangeboden. 12 januari stuurt de klachten coördinator Dienstencentrum Juridische Zaken in gebouw Gaudi een email naar de Bijstandsbond. De ambtenaar die wij ook hebben ingelicht blijkt hem gevraagd te hebben de zaak 'Kafka in het groen' op te pakken. De klachten coördinator wil nu een gesprek met F. Ook de betrokken medewerkers moeten gehoord worden. Het gaat allemaal wel erg lang duren. Wij hebben de indruk dat er sinds 15 december (dus bijna een maand) weinig is gebeurd en dat het onderzoek nog moet plaatsvinden. Wellicht is het onderzoek vertraagd omdat de afdeling bezwaarschriften van de DWI de vreselijk druk heeft met bezwaarschriften en klachten, zo horen wij uit betrouwbare bron. 13 januari overlegt de Bijstandsbond met FNV Bondgenoten over de ontstane situatie. We besluiten in overleg met F. het verhaal in de publiciteit te brengen. We willen antwoord van het bestuur. 's Avonds wordt het verhaal 'Kafka in het Groen' toegestuurd aan de pers, gemeenteraadsleden en alle andere leden van de Bijstandsbond mailinglijst. We laten het er niet bij zitten. Op 28 januari gaan medewerkers van de Bijstandsbond en FNV Bondgenoten naar het Amsterdamse Bos. Daar ontmoeten ze de mensen die in het Bos werkzaam zijn. We hebben aangegeven dat we klachten gehoord hadden en of zij hun ervaringen wilden delen. De meeste deelnemers gaven aan zich in de klachten te herkennen. Deelnemers gave aan dat er op dat moment negen deelnemers aan het project deelnamen. We hebben met zeven deelnemers gesproken.

Bang om te praten

Op weg naar het project kwamen wij al verschillende deelnemers tegen die met elkaar hun ervaringen met het project bespraken. Maar toen wij vertelden dat de Bijstandsbond en FNV Bondgenoten naar het Amsterdamse Bos waren gekomen om naar aanleiding van klachten ook van hen te horen wat hun ervaringen waren, viel het eerst stil en gaven de deelnemers heel snel aan dat het een prima project was en er niks mis mee was. Gaandeweg bleek dat hun ervaringen toch heel anders waren, maar dat er grote angst was om hun ervaringen te vertellen en dat dit bij de

werkbegeleiders/hun collega's bekend zou worden, dat zij hierover gepraat hadden. De meeste deelnemers geven aan zich te herkennen in de ervaringen die F over het project naar voren heeft gebracht, maar geven aan dat de sfeer in het project dusdanig is dat openheid hierover niet op prijs wordt gesteld. Ten tijde van de klacht waren de werkomstandigheden erg slecht. Dat is iets verbeterd, niet omdat het project nu beter georganiseerd is, maar omdat het wat minder koud is. Verder is er niks veranderd volgens de deelnemers die al langer aan het project deelnemen. Ook sfeer en wijze van bejegening door werkbegeleiders wordt nog steeds als niet goed beschreven. Het lijkt er volgens deelnemers op dat de werkbegeleiders het leuk vinden om macht over deelnemers te hebben en dat zij er misbruik van maken dat zij in een afhankelijke positie zitten. Ze ervaren het als machtsmisbruik en voelen de dreiging dat hun uitkering stopgezet kan worden boven hun hoofd hangen.   Vooral het werken op het eilandje (als ik weer moet, wil ik hier echt niet naar toe in dat gammele bootje) en de bejegening door werkbegeleiders waren het onderwerp.

Grote angst voor stopzetten van uitkering

Meerdere deelnemers gaven aan dat zij bang zijn, dat als zij hun ervaringen zouden vertellen en dit bekend zou worden dit voor hen persoonlijk consequenties zou hebben en werkbegeleiders aan DWI zouden melden dat zij zich onvoldoende inzetten en hun uitkering zouden laten stopzetten. Betrokkenen kunnen hun inkomen niet missen en één van beide was niet alleen bang voor dat de uitkering wordt stopgezet, maar ook voor de consequenties daarvan op deelname aan schuldsanering. Verschillende deelnemers waren er al toen de spontane staking uitbrak. Één van de betrokkenen heeft toen hiervoor excuus aangeboden. Een ander zegt hier nog steeds achter te staan. Een andere deelnemer die we spraken, zat toen nog niet in het project. Meerdere deelnemers spreken hun waardering uit dat F zijn mond heeft durven open te doen en zich te herkennen in de klachten die hij heeft verwoord.

Werkomstandigheden

Verschillende deelnemers geven aan dat zij op kwart voor 8 moeten verzamelen, maar pas veel later met de werkzaamheden te kunnen beginnen, namelijk als het licht is. Tot die tijd wordt er eigenlijk niks gedaan en vervelen mensen zich. Ook de assistent werkbegeleider die overigens wel te spreken is over het project (het is een hartstikke goed project waaraan hij met behoud van WW aan deelneemt en met goede werkbegeleiders waarmee hij kan goed opschieten) geeft aan dat mensen nadat ze zich verzameld hebben de eerste tijd niks te doen hebben en zich vervelen. Volgens hem is het logisch, want als zij zich moeten verzamelen, is het nog niet licht en dan kan er nog niet gewerkt worden. Daarna is het tempo waarin de werkzaamheden uitgevoerd worden hoog, maar volgens de assistent begeleider niet te hoog. Deelnemers zelf denken daar anders over. Er moet volgens hen productie geleverd worden en deelnemers worden erg onder druk gezet om dat ook te halen. Hierbij wordt geen rekening gehouden met wat mensen wel en niet kunnen. Je moet het gewoon doen. Één van de deelnemers geeft aan dat het tempo veel te hoog ligt en de druk groot is, maar dat hij zich niet gek laat maken. Hij werkt zo hard als hij kan, maar meer gaat echt niet. Hij weet dat hij doet wat hij kan. De productie moet gehaald worden. Er wordt geen rekening gehouden met de mogelijkheden van de mensen. De druk is enorm en de geplande werkzaamheden moeten gewoon gehaald worden. Meerdere deelnemers geven aan dat het gewoon werk is, en dat niet gewenning aan werk centraal staat.

Scholing?

Volgens de deelnemers wordt er geen scholing gegeven. Volgens de assistent werkmeester wel. Hij geeft op de vraag wat de scholing dan inhoudt, aan dat hij een cursus bedrijfshulpverlening aangeboden heeft gekregen.

Op 10 februari plaatst het steun comité sociale strijd het artikel 'Kafka in het Groen' op haar weblog. Dezelfde 10 februari plaatst iemand anoniem een reactie.

De reactie is inhoudelijk als volgt. '*Helaas ben ik er nu ook te werk gesteld, ondanks dat ik het best naar mijn zin heb snap ik nu waarom ik nooit dit soort banen kon vinden, ze zijn immers al voorzien met GRATIS medewerkers waarom dan nog normaal personeel inhuren. En idd ook wat doorstroom betreft je gaat er nooit een baan krijgen wordt je al meteen verteld nee als ze alles gratis kunnen laten doen door uitkeringsgerechtigden ga je geen volle salarissen betalen aan regulier personeel als je het voor minder ook voor elkaar hebt, ik weet niet hoe het precies zit maar iemand verdiend er flink aan!*

Verder kun je er van alles leren maar de papiertjes zijn geen knip voor de neus waard en ook geen ECHTE erkende certificaten al met al is het dus gewoon bezigheids therapie.

Ik snap niet waarom we zo hard moeten werken, want zwaar werk dat is het, zonder een klein centje extra te krijgen? vul de uitkering dan aan tot minimum loon of iets dergelijks OF NEEM ONS GEWOON AAN ALS ONDERHOUDERS VAN HET BOS problemen opgelost wij hebben een baan de gemeente minder uitkeringstrekkers, maar dit is helemaal nooit de bedoeling geweest men wil enkel goedkope arbeidskrachten om ze van traject naar traject te sturen met als excuus, dat je te ver van de arbeidsmarkt bent verwijderd dus weer moet wennen aan werk??? Ik ben werkloos sinds januari 2010 en kreeg pas in maart 2010 (mijn eerste keer ooit) een uitkering hoezo ben ik in minder dan een jaar zo ver verwijderd geraakt van de arbeidsmarkt? Inderdaad door alle stomme trainingen , cursussen en trajecten waardoor ik simpelweg weinig tot geen vrije tijd meer heb om te solliciteren, wees eerlijk als je pas aan het einde van dag tijd hebt om werk te zoeken omdat je bezig bent met een "leer/werktraject" dan zijn er of niet veel banen meer over of ze denken wat een minkukel als je wil werken had je wel s'ochtends gewerkt of niet? Ach ja jarenlange gratis uitdeel praktijken van onze domme overheden zorgen er nu voor dat de echte welwillende mensen door en door genaaid worden. De gemeente Amsterdam heeft gewoon zo een gigantische arbeidskracht die allerlei werk doen die gewoon regulier had MOETEN zijn ZE VEROORZAKEN ZELF MEER WERKLOOSHEID door dit soort onzin. Want er zijn honderden van dit soort trajecten, GEEF ME GEWOON EEN BAAN want blijkbaar zijn er genoeg mensen nodig in de stad en het bos of park MAAR HET MAG UITERAARD NIETS KOSTEN. Het ergste is nog wel dat ik altijd al een baan als dit zocht maar nooit kon vinden NEE nogal logisch alle banen worden nu dus voor rond de 743 euro per maand per uitkeringsgerechtigde gedaan TEL UIT JE WINST.

Een zeer teleurgestelde welwillende jongeman.

We roepen eronder nogmaals de mensen op hun reacties op te sturen of te publiceren. Maar dit is vergeefs. Geen wonder. Naar aanleiding van de reactie werd de betrokkene op het matje geroepen. Iedere dag is er een werkmeester die 's morgens als eerste activiteit de websites scant van Doorbraak, Bijstandsbond, steun comité sociale strijd, etc. of er een reactie is van dwangarbeiders. Hij doet dit openlijk op een computer in de keet, in aanwezigheid 's morgens van de mensen die in het bos werken. Van deze reactie konden ze de herkomst traceren. Of althans, ze konden vermoeden

wie het was, af te leiden toch uit de reactie. Betrokkene moest op het boswachterskantoortje komen en er werd gevraagd of hij het was. Dat heeft hij toegegeven. Er zaten 5 man om hem heen die hem ondervroegen en op hem inpraatten. Of hij voortaan de dingen met hen wilde bespreken en trouwens je hoeft niet meer terug te komen. Hij kreeg een sanctie van 200 euro. In de beschikking staat dat hij de werksfeer had verziekt en vergelijkbare formuleringen. Pas begin 2013 zijn we van deze gang van zaken op de hoogte geraakt, toen de betrokken jongeman zich op het spreekuur van de Bijstandsbond gemeld heeft.

Pas op 9 maart 2012 vinden de eerste gesprekken plaats met een directeur van de DWI en de directeur van Herstelling werk en uitvoering. Deze contacten eindigen op 11 mei 2011, wanneer F. met iemand van de Bijstandsbond een gesprek heeft op de Laarderhoogtweg met de directeur van de Herstelling en enkele van zijn medewerkers. Tijdens dit gesprek kwam het volgende naar voren.

De directeur houdt een korte inleiding waarin hij aangeeft, dat het project De Herstelling voortvloeit uit de wet. Maar daarnaast staat hij er ook zelf volkomen achter. Eerst wordt F gevraagd-na een vraag van de aanwezige beleidsmedewerker- zijn klachten nog eens toe te lichten. De beleidsmedewerker heeft de tekst van F die is vervat in de brief aan de wethouder niet gelezen. F geeft een toelichting. Op een vraag hoeveel mensen uitstromen naar betaald werk kwam naar voren, dat ‘meer dan de helft’ uitstroomt naar regulier betaald werk bij een reguliere werkgever. En dan ook nog naar werken in het groen, dus zeer specifiek gerelateerd aan de werkzaamheden in het Amsterdamse Bos. Van de andere helft kan gezegd worden, dat zij op termijn toch zoveel problemen hebben, bijvoorbeeld een schuldenproblematiek, maar het kan van alles zijn, die leidt tot uitval of wel tot afronding van het traject maar niet tot een betaalde baan. Van 176 mensen kan gezegd worden, dat het DWI geen idee heeft wat er met die mensen is gebeurd. Ze hebben hun uitkering opgezegd, en ze hebben niet doorgegeven dat ze nu betaald werk hebben. Maar het kan zijn, dat ze vergeten hebben of er geen zin in hadden dat door te geven.

Wel werd duidelijk, dat er ‘vele tientallen mensen’ via de Herstelling in het Amsterdamse Bos werken, en dat ze grootse plannen hebben om dit aantal flink uit te breiden. Je moet dan niet alleen denken aan groenonderhoud, maar ook aan het onderhoud van wegen en bruggen, bv verven. Want, aldus de directeur, het is een mooi project met een mooi bos en zeer geschikt voor additionele arbeid. Want we willen nadrukkelijk alleen inzetten op additionele arbeid. Dit werk zou anders niet gedaan worden, en het is mooi werk. Wij zeiden dat het geen additionele arbeid is, want het Amsterdamse Bos is van de gemeente en die zou ook gewoon mensen kunnen aanstellen om het Bos te onderhouden. De directeur was het duidelijk niet met mij eens. Er kwam een paar keer op tafel ‘bezuinigen moet’ en de directeur wilde graag ingaan op mijn argumenten, maar de klachten coördinator kapte dit af door te zeggen dat dit een politieke discussie was, die we nu hier niet moeten voeren.

We hebben verder doorgepraat over de klachten van F en de directeur stelde zich duidelijk zo op, dat hij zei de klachten zeer serieus nam, en voor waar aannam, en dat het er om ging dat ze hier dingen van leerden. Een van de dingen die we bespraken was de wat wij noemden de staking in december. Wij zeiden dat het als volgt was gegaan. De mensen waren in staking gegaan en opgehouden met werken dus. De volgende dag waren ze een voor een bij de contactpersoon tussen de DWI en de werkmeesters geroepen en moesten ze hun excuses aanbieden in individuele gesprekken. Wij zeiden dat dit het wantrouwen naar elkaar toe op het werk versterkt en de verhoudingen verder verziekt.

Waarom hebt u als directeur die verantwoordelijk is, niet gezegd We gaan de volgende dag met alle betrokkenen een groepsgesprek organiseren en in overleg, om alle knelpunten en klachten gezamenlijk te inventariseren en een oplossing te vinden. Waarom is dat niet gebeurt? De directeur gaf aan, niet exact op de hoogte te zijn van de gang van zaken tijdens en na de staking en riep een medewerker per telefoon op, om het uit te leggen. Deze kwam binnen en zei dat het als volgt gegaan was. De werkmeesters hadden de eilanden geïnspecteerd in de kou van december op maandag, en OK bevonden dat de mensen ernaar toe konden gaan om te snoeien. Daarop waren de mensen ernaar toe gegaan en 'enkelen' hadden geweigerd aan het werk te gaan omdat ze het te gevaarlijk vonden. Daarna hebben de anderen zich laten meeslepen en die zijn toen ook niet aan het werk gegaan. Maar het ging eigenlijk maar om enkelen die niet wilden. De volgende dag zijn de mensen bij hem, bij de contactpersoon en door klantmanagers op het matje geroepen en hebben de meesten aangegeven, dat ze zich hadden laten meeslepen. Sorry. Wij stelden nogmaals de vraag waarom de groep niet collectief bij elkaar was gehaald om over de klachten te overleggen. Toen bleek dat men wel degelijk allerlei maatregelen heeft ingevoerd.

1. Er is een werkoverleg ingevoerd tussen de werkmeesters en de mensen die werken in het bos over wat er die week gedaan moet worden en hoe het gedaan moet worden.

2. Wanneer mensen worden aangemeld voor een traject in het Amsterdamse Bos, krijgen ze eerst een introductie met de werkmeesters erbij. Er is een introductiefilm, met een verhaal van de medewerker over werk en de politieke situatie. Daarbij geldt, aldus de medewerker van de directeur het principe: afspraak is afspraak. Dus als de werkmeester zich niet aan de afspraken houdt, dan kan de medewerker van het Amsterdamse bos hem daarop aanspreken.

3. De directeur gaf aan, dat absoluut niet het doel is van het project om mensen af te knijpen en uit de uitkering te jagen en dat zij een netjes traject willen, waarin serieus gewerkt wordt. In dit verband kunnen uitspraken van een van de werkmeesters als kutneger niet, en de man is daarop ook aangesproken en het heeft consequenties voor hem gehad.

4. De directeur zei ook nog dat bv tropisch hardhout zagen met een handzaagje terwijl er een kettingzaag is absoluut niet kan. Dat soort dingen willen we niet. Men wil dat de werkomstandigheden goed zijn en dat er op de arbeidsomstandigheden wordt gelet. Dus ook in een wankel bootje naar een eiland varen zonder zwemvesten en dergelijke kan niet. In dit verband is een Arbo coördinator aangesteld, die daar scherp op let. Het is zelfs iemand die van de FNV is gekomen. De Arbo coördinator let echter alleen op de materiële arbeidsomstandigheden, niet op de onderlinge verhoudingen op het werk en zo.

5. De discussie kwam erop, dat mensen worden gedisciplineerd om de omstandigheden te kunnen verdragen bij slechte werkgevers en op hun tanden te bijten als ze worden vernederd. Er werd duidelijk aangegeven, dat dit niet de bedoeling was.

Met de klachten coördinator hadden wij enkele malen een korte, afgekapte discussie over enkele dingen, o.a. dat het wederkerigheidsbeginsel gaat gelden voor mensen met een uitkering. 'Dat wil de samenleving' zei ze. We kwamen ook op het aspect bejegening en ze zei, dat ze ervaren had, dat in de ongeveer 20 gesprekken die ze hierover nu gevoerd had, ze geconstateerd had: soms zeggen d e klantmanagers gewoon: 'ik ga je korten' of vergelijkbare bewoordingen. Dat moeten ze niet zo doen, dat is niet goed. Wat brengt dat bij de mensen teweeg? Vaak zijn klantmanagers zich hier helemaal

niet van bewust, ze beseffen helemaal niet wat het teweeg brengt en als er dan een gesprek komt, tussen de klantmanager en de klant, ontstaat er meer wederzijds begrip, en ervaren beiden het als een goed gesprek. Op aangeven van F dat je in het project niets leerde, en dat hij niet had gezien gedurende de maand dat hij er was, dat mensen geleerd hebben met machines om te gaan e.d., bv met de kettingzaag, en dat de enkelen die dat konden dat elders geleerd hadden, antwoordde de directeur dat dat ook niet de bedoeling van het project is. Het is bedoeld arbeidsritme op te doen en werknemersvaardigheden te leren, en niet om een ROC achtige opleiding te verzorgen.

In 2012 krijgen wij de volgende reactie binnen, waaruit blijkt dat er dan in het bos niets veranderd is.

Als bijstandsgerechtigde werk ik nu onder DWANG in het Amsterdamse Bos. Dwang = wij gaan je korten. Geen uitzicht op betaald werk. Wel schulden enz.. enzz. Ik ben volkomen overgeleverd aan de grillen van de bos werkmeesters / kampleiders. Mij wordt niets verteld. Vakantie dagen ? Verzekering? Rechten? Plichten? Niets wordt mij verteld. Ik voel mij een gevangene. Voorheen was dit een taakstraf. De werkmeesters / kampleiders gaan ook met mij om al ware ik een criminele puber die alles nog moet leren. Hoe kom ik hier uit / vanaf?????? Ik wil geen publiciteit. Het is zo begonnen. Ik krijg ene oproep. Ik ga naar de Laarderhoogtweg. We krijgen een erg vervelend standaard ingestudeerd management babbeltje van blablablabla..... neem je eigen lot in de hand...... je kan het wel en meer van dat soort onzin. Twee uur later worden we in een werkpak gehesen. Een lichtgevend pak zodat je goed opvalt. Een lichtgevend pak zogenaamd voor de veiligheid. Een lichtgevend pak zodat je bij vluchten gemakkelijk bent te traceren. Een lichtgevend pak, voorheen gedragen door mensen met een taakstraf zodat de maatschappelijke afgang goed aankomt. Een lichtgevend pak, zodat iedereen je positie kan zien...... lager dan laag. We worden geplaatst in het Amsterdamse bos / zogenaamd mochten we kiezen, maar de alternatieven waren erger of net zo erg. Mij wordt beloofd, dat we een heel goed banentraject ingaan en wordt gezorgd voor werk. ////// Niets blijkt later minder waar///. De mensen van het DWI genieten van hun nieuwe macht. Aangezien de mensen van het DWI nu meteen de uitkering kunnen beëindigen kunnen ze ons alles opdragen wat ze willen. De mensen van het DWI hebben nu eindelijk de macht waar ze al zo lang van hebben gedroomd. De mensen van het DWI maken zelfs grapjes .... haha anders stop ik je uitkering hoor .....haha !!!!!! Er heersen heel strenge regels waaronder: HET IS STRIKT VERBODEN OM EEN PETJE TE DRAGEN!!!!!!

In het bos

De leiding heet hier werkmeesters. Je merkt aan alles, dat dit project voorheen een taakstraf was. De werkmeesters behandelen ons als 16 jarige pubers die wegens een tasjes roof nu een taakstraf hebben. Je krijgt geen informatie. Je krijgt geen eten. De kampbewaarders en mensen van het DWI eten gesubsidieerd op de Laarderhoogtweg in ADAM Z-O. Vreemd / de mensen die een goed salaris hebben maken gebruik van vervoers subsidies (ze rijden onbeperkt rond in de busjes van de gemeente / ook naar huis heen en weer) en gesubsidieerde voeding terwijl de mensen in moeilijkheden NIETS krijgen. Het is net de ANIMAL FARM van George Orwell ("ALL PIGS ARE EQUAL, BUT SOME PIGS ARE MORE EQUAL THEN OTHERS"). De bevelen van de kampbewaarders dienen te worden opgevolgd. Niemand weet bij welke kampbewaarder hij wordt ingedeeld of wat hij moet gaan doen. Ik moest een dag mee om straten te maken en heb de hele dag stenen moeten sjouwen, wat ik nog steeds in mijn rug voel. Je wordt niet geacht enige verantwoordelijkheid te KUNNEN dragen. Bijv. besturen van een van de busjes. Er is een meldings plicht. S morgens om 7:30 moet je je inschrijven. Om 16:00 mag je pas weg, als de bewaker het zegt. Aangezien we geen reiskosten krijgen reizen de meeste met de

fiets. Het bos is ver weg fietsen. Dus: om 6:45 / 7:00 op de fiets om op tijd te zijn. Middags om 16:00 vertrekken en dan dus om 17:00 weer thuis. Dit maakt een 10 urige werkdag. Mijn collegae zijn een mix van van alles en nog wat. Velen hebben een (lang) strafblad. Velen hebben een geestelijke beperking en horen eigenlijk op een sociale werkplaats, wat zelfs door DWI klantmanager is bevestigd. De belofte, dat we naar werk gaan zoeken worden voor nul komma nul waargemaakt. In het bos hebben wij geen computer laat staan internet verbinding. Er lopen jongens al meer dan twee jaar rond. Deze jongens zijn volledig afgeschreven. Er wordt niets voor deze jongens gedaan. Nederland / AMSTERDAM anno 2012

Begin 2013 krijgen we de volgende reactie binnen waaruit blijkt dat alles nog steeds hetzelfde is. Ook de werkmeester die anderen uitscheldt voor 'kutneger' blijkt er nog steeds te werken en zich op dezelfde manier te gedragen.

Ik ben een anonieme werknemer en ik zit in het re-integratieproject van het DWI Herstelling in het Amsterdamse Bos ik denk dat dit eerder heb gehoord maar ik zou graag ff me verhaal willen doen over dit traject en of u daarin misschien iets kunt betekenen. Goed ik zit dus in het traject van de DWI Herstelling in het Amsterdamse bos ik zit er nu een paar maanden maar de omstandigheden zijn bar slecht vind ik en een aantal van mijn collega's in het bos. We moeten er om 7:45 s 'ochtends , zijn maar vanaf die tijd zitten we meestal tot 9:30 stil dan werken we een uurtje dan is er pauze van 10:30 tot 11:00 maar in plaats van die tijd is het van 10:30 tot 11:30. En niemand heeft die tijd nodig in plaats daarvan verveelt iedereen zich omdat er ook geen werk is op het terrein. En zo gaat het de hele dag door en als de werkmeester langs komt om te zeggen kom op aan het werk is het op zo hatelijke toon en neerbuigend en dan heb ik het over de Heer R. de achternaam weet ik ff niet maar dat is de werkmeester die erg neerbuigend tegen veel mensen is dan hebben weJ. Dat is op zich een aardige man alleen vind ik het jammer dat die donkere mensen uitscheld voor kut neger als grap lijkt het voor hem, dan hebben we M. waarvan ik wederom de achternaam niet weet dat is de topste van alle werkmeesters die werkt zelf ook en laat ons ook ons ding doen tijdens het werk, dan hebben we nog B. en R en daar heeft niemand echt over te klagen maar de ergste vinden we allemaal R want als u zou langskomen en zou vragen wie ze de minst aardige vinden zou dat R zijn. Maar daarvoor zou u echt een keer moeten langskomen voor de meningen te vragen en ze willen trouwens wel dat we sollicitaties doen en dat terwijl we bijna niks zitten te doen in het bos dus, dus in mijn opzicht lijkt het me beter dat het traject in het bos van het groen eens goed onder de loep moet worden gelegd want goed gaat het zeker niet en ik zou graag willen of u kunt langskomen en aan alle deelnemers de meningen kunt laten horen over hoe het er aan toe gaat in het bos en of u of iemand anders er dan wat mee kan

De persoon die bovenstaand verhaal heeft geschreven is later op het spreekuur van de Bijstandsbond geweest en heeft toen het verhaal bevestigd.

In 2013 hebben we verschillende keren het Amsterdamse Bos bezocht. De werkmeesters vertellen enthousiast over het project. De deelnemers zijn duidelijk minder enthousiast en na ons bezoek vertellen zij hun ervaringen. Het slaat niet aan dat als je twintig jaar betaald gewerkt hebt en buiten je schuld ontslagen bent, je een werkmeester hoort vertellen dat in het Amsterdamse Bos alleen maar mensen zitten die werknemersvaardigheden bijgebracht moet worden omdat zij bijvoorbeeld niet op tijd hun bed uit kunnen komen. Terwijl je dat je hele leven gewoon al deed…. Een paar voorbeelden van ervaringen:

“Eigenlijk ben ik jaloers op de taakgestraften die ook in het Bos moeten werken. Zij weten tenminste waar zij aan toe zijn. Op een gegeven moment zit hun straf er op. Bij ons is dat anders. Als werkloze heb je veel langer straf. Je moet blijven tot je een baan gevonden hebt. Sommige mensen zitten hier al meer dan een haar. Snappen ze dan niet dat het crisis is en je ook al wil je het nog zo graag, maar moeilijk een baan kunt vinden?”

“Het gaat niet om wat je kunt, maar over waar toevallig ruimte is. Het zijn allemaal valse beloftes die zij doen. Ze doen het voorkomen dat als je maar je best doet, je weer snel aan het werk komt en hier weer weg komt. Maar mensen werken hier niet een paar maanden, maar soms wel negen maanden of langer dan een jaar. Solliciteren moet je ’s avonds doen en op vrijdag. Net als de tandarts, schuldsanering en andere dingen die je moet regelen. Er wordt niet naar je geluisterd.

“Ik loop alleen maar rondjes door het bos. Ze helpen je niet met wat je nodig hebt. Naar school mag je niet in de tijd van het project. Ik volg al een tijdje een opleiding, maar dat moet ik in de avonduren doen. Ik vraag me af wat ik in godsnaam in dat bos moet doen”.

“Laat mij gewoon solliciteren. Ik vind dat door het bos lopen en fietsen echt zonde van mijn tijd. En de reiskosten van 20 euro zijn echt te weinig… Er wordt steeds gedreigd met korten op je uitkering. Je leeft continue in angst dat je straks zonder geld zit.”

Deelnemers geven aan dat je zo een korting te pakken hebt. Maar weinig mensen maken bezwaar: *“Er is geen kans op erkenning”*. Een van de deelnemers: *‘wat kun je doen, ze werken allemaal samen, daar heb ik geen vertrouwen in’.* Ook hier veel klachten over bejegening bij ziekte en de ontoereikende reis- en onkostenvergoeding die en flinke aanslag doet op de toch al niet zo gevulde portemonnee.

Een schimmige wereld

Op allerlei manieren worden bijstandsgerechtigden onder druk gezet in het bedrijfsleven te gaan werken. Via de Job-Hunter, in een betaalde baan waarbij de ondernemer een dikke subsidie krijgt of waarbij men met behoud van uitkering werkt en daarna hopelijk uitzicht op een betaalde baan. Meestal komt daar niets van terecht. Soms spelen ook de social return contracten een rol. Maar wie bedrijfsleven zegt spreekt wat betreft deze verzamelterm niet alleen over bonafide, betrouwbare bedrijven die volkomen legaal werken en hun administratie op orde hebben. Af en toe komen werkzoekenden op het spreekuur, die onder begeleiding van een Job-Hunter ergens moeten gaan werken (het is een moeten) en die niet alleen hun twijfels uitspreken over de arbeidsvoorwaarden en omstandigheden waar onder gewerkt moet worden (vrijwel altijd wordt men tewerk gesteld tegen het wettelijk minimumloon) maar die ook hun twijfels uitspreken over de betrouwbaarheid van het betreffende bedrijf. Op basis van verschillende waarnemingen bij een sollicitatiegesprek of wat tijdens het gesprek over het bedrijf gezegd is concluderen de werkzoekenden, dat er vage financieringsstructuren zijn, onduidelijkheid over hoe het bedrijf uit zijn productie of omzet voldoende middelen kan halen om het bedrijf te runnen en in stand te houden en vraagtekens bij de continuïteit van een bedrijf. Wat dit laatste betreft komt het voor dat het gaat om een nieuw op te starten bedrijf, waarvan de haalbaarheid vaag is. Job-Hunter lijken soms een persoon die zich als ‘ondernemer’ presenteert en die vraagt om arbeidskrachten kritiekloos te aanvaarden. Van enige kritische screening lijkt dan geen sprake te zijn. Bezwaren van de werkzoekende of de vraagtekens over het bedrijf worden weggewuifd.

Er komt een bezoeker op het spreekuur van de Bijstandsbond die in de taxibranche heeft gewerkt maar die in de bijstand terecht is gekomen omdat zijn baas ermee ophield en het bedrijf ophief. Nu krijgt hij via een Job-Hunter een baan aangeboden bij een taxibedrijf, dat met busjes passagiers vervoert. Maar hij is bekend in de taxibranche, en het bedrijf heeft een slechte naam. Hij wil de functie weigeren. Wat zijn de consequenties?

Werkgevers die vacatures aandragen lijken soms niet te worden gescreend. Het lijkt in sommige gevallen om malafide figuren te gaan, die van de subsidies en gratis arbeidskrachten een graantje mee proberen te pikken maar die na enige tijd failliet gaan of spoorloos verdwijnen waarna de werkloze het nakijken heeft en geen perspectief heeft op betaald werk bij dat bedrijf. Iemand moest drie maanden met behoud van uitkering gaan werken en daarna zou hij loon krijgen en hij heeft er nog een tijdje gewerkt. Maar het loon werd nooit uitbetaald en het bedrijf is failliet gegaan.

Nog meer verdringing: de werking van social return contracten

We hebben in het begin gezien, dat een instelling als Cordaan veel werkt met vrijwilligers. De pogingen van de gemeente, mensen te activeren hebben echter niet alleen betrekking op de inzet van vrijwilligers. Ook wordt getracht, de uitstroom uit de bijstand te bevorderen door het afsluiten van social returncontracten met instellingen waar de gemeente bijvoorbeeld in de zorg en de bouw contracten mee afsluit. De effecten van dit beleid worden duidelijk uit het volgende.

Net een vrouw gesproken die enige tijd geleden afgestudeerd is aan een kunstacademie. Ze kan geen werk vinden. Daarom vroeg ze een bijstandsuitkering aan. Daar zeiden ze tegen haar: je moet op alles solliciteren, we geven je zomaar geen bijstandsuitkering. De uitkering is nog steeds niet rond, en ze

heeft geen cent meer. Ze besloot te gaan solliciteren in de thuiszorg. Zo kwam ze terecht op een informatiebijeenkomst, de bijeenkomst van 33 vrouwen waar de vrouw over spreekt was een bijeenkomst georganiseerd door werk.nl (UWV) op het werkplein in de Jan van Galenstraat. Het ging om banen bij Cordaan. Cordaan selecteerde de weinige vrouwen die in aanmerking kwamen voor een baan in de thuiszorg. De meesten kwamen niet in aanmerking. De vrouw die ik sprak werd ook uitgenodigd. Daarop voltrok zich het volgende gesprek. O, nee, heb je nog geen uitkering. Dan kunnen we je niet aannemen. Wij werken in de thuiszorg bij Cordaan alleen met mensen, die een uitkering hebben of waarvoor we subsidie krijgen. En jij hebt nog geen uitkering, dus we kunnen je niet aannemen. De vrouw vindt dit krom. Aan de ene kant wordt ze onder druk gezet, alles te accepteren en verstrekken ze alleen onder voorwaarden een uitkering en doen ze daar moeilijk over, aan de andere kant nemen ze maatregelen waardoor haar kans om aan de bak te komen wordt geminimaliseerd. Pas als ze een uitkering heeft komt ze in aanmerking voor een baan bij Cordaan.

Cordaan afdeling werving gebeld. Het gaat om de functie huishoudelijk medewerker. Die worden wel in loondienst aangenomen, maar de voorwaarde is van Cordaan dat ze een uitkering hebben, een UWV uitkering of een DWI-uitkering. Er worden geen andere krachten als huishoudelijk medewerker meer geworven. Dat kan in de toekomst anders zijn als het reservoir van uitkeringsgerechtigden waaruit geput wordt leeg is. En ze veel vacatures hebben. Dan gaan ze wel weer extern werven. Maar nu dus niet. Dit alles gebeurt op basis van een social return contract tussen Cordaan, het UWV en DWI. Dus mensen 'van buiten' kunnen niet meer op de functie van huishoudelijk medewerker bij Cordaan solliciteren. De vacatures worden eenvoudigweg niet verspreid.

Dus bovenstaande vrouw heeft gelijk als zij zegt dat het beleid tegenstrijdig is. Aan de ene kant wordt ze onder druk gezet alvorens een uitkering aan te vragen, te solliciteren, aan de andere kant worden de vacatures voor bepaalde functies helemaal uit de markt genomen en moet ze een uitkering hebben. Op deze manier stromen er dus mensen in in de uitkering die anders misschien en baan hadden gekregen. Ook is niet duidelijk onder wat voor voorwaarden de voormalige uitkeringsgerechtigden werken die worden aangenomen. Krijgen ze scholing, hebben ze een Cao-loon, wat zijn de verdere arbeidsvoorwaarden, is er subsidie voor de mensen die worden aangenomen, zo ja, welke en wat staat er verder in het sociale return contract. Wij weten niet of de gemeente behalve met Cordaan ook met andere thuiszorginstellingen dergelijke afspraken heeft gemaakt en of daarmee a.h.w. de arbeidsmarkt voor de thuiszorg in feite gesloten is en alleen nog mensen worden aangenomen waarvoor ze subsidie krijgen.

Verdringing van arbeidskrachten op de arbeidsmarkt waardoor anderen niet aan de bak komen.

Hieronder een voorbeeld van een werkzoekende in de WW, die wordt geconfronteerd met het feit, dat vacatures alleen beschikbaar zijn voor bijstandsgerechtigheden, zonder dat dit bij de vacature wordt vermeld.

Voor de tweede keer is nu al mijn sollicitatiebrief geweigerd, omdat ik niet in de bijstand zit, zowel bij een DWI-banen Hunter voor een functie een maand geleden bij een ander bedrijf, en net vanochtend bij DWI zelf op de functie van CV Dokter, hoor ik net van Tempo Team. Deze functie was drie dagen geleden uitgezet door Tempo Team. Zij zeggen dit niet zo te mogen communiceren trouwens. Ze waren erg enthousiast over mij en hebben gister mijn intake gedaan en mij voorgedragen als zeer geschikt. Desondanks word ik dus afgewezen, omdat ik niet in de bijstand zit, maar "slechts" 1.5 jaar werkloos ben. Mijn WW stopt pas over 9 maanden en dan zit ik nog niet in de bijstand, maar moet ik

eerst mijn spaargeld opeten. Ik wil graag aan het werk, ben zeer gemotiveerd, maar de moed zinkt bij zo in de schoenen. Straks wil niemand mij meer omdat ik te lang niet gewerkt heb.

In de vacature stond dat deze ook open is voor voormalig medewerkers van de gemeente. Ik zou dolgraag gemeente-ervaring willen opdoen om mijn kansen te vergroten en dat had via de functie van CV-dokter prima gekund!

Het lijkt wel alsof ze zo met dergelijke beperkingen hun eigen targets sneller proberen te behalen. Snap ik ook wel, maar ik voel mij gediscrimineerd, en ook omdat ik nog geen 55plus ben, Tempo Team is ook niet blij - zij leveren zo in op de kwaliteit, die ze willen leveren. Het is volgens mij wel een vorm van discriminatie, als het niet direct wordt gemeld.

De eerste vacature betrof een Lid Raad van Bestuur die beleidstukken opstelt en vooral uitvoert. "Ben jij degene met een hands on mentaliteit die in een kleine zorgorganisatie goed tot zijn recht komt? Dan zoeken wij jou. Je gaat deel uit maken van de Raad van Bestuur waarbinnen we gedeelde portefeuilles hanteren. De komende periode willen we verder doorgroeien binnen de zorgregio's waarvoor we gecontracteerd zijn. Ook willen we onze kleinschalige zorg projecten uitbreiden. Kortom: genoeg te doen". Bij deze vacature stond niet vermeld dat je in de bijstand moet zitten!

De WW-er reageerde enthousiast. Volgens mij kunnen ze bij een half jaar contract mij ook nog via een proefaanstelling inhuren dus 3 maanden gratis via UWV. Het lijkt mij een hele leuke functie, waar ik prima mee uit de voeten kan!

Toen kwam dus de mededeling dat de vacature alleen voor bijstandsgerechtigden was. De werkzoekende protesteerde. In het antwoord wordt ze met een kluitje in het riet gestuurd:

Heel vervelend dat dit u is overkomen. Helaas zijn sommige banen gereserveerd voor bepaalde doelgroepen. Daar kunnen wij niets aan doen. Geef in ieder geval niet op en probeer via uw eigen netwerk te zoeken. Meestal gaat dat veel sneller en hebt u meer kans dan een sollicitant.

De constructies bij social return contracten

Door de gemeente worden dus regelmatig zogenaamde social returncontracten afgesloten. Een voorbeeld. Langdurig werkzoekende jongeren maken kans op werk bij bouwbedrijf Rutte. Dit is de bedoeling van het convenant Social Return dat wordt gesloten tussen stadsdeel Nieuw-West, werkervaringsproject Herstelling, stedelijk projectbureau Social Return, opleider SPG Amstelland (grond-, weg- en waterbouw) en bouwbedrijf Rutte Groep (wegenbouw).[18]

Het blijkt, dat soms bij dergelijke contracten vanuit het bedrijfsleven uitzendbureau-achtige constructies tussen de gemeente en het bedrijf dat de opdracht krijgt gegund worden geschoven. Die tussenpersoon verdient dan aan de constructie, waarbij het eigenlijke bedrijf waar iemand werkt wel een inleenvergoeding moet betalen naast het minimumloon, maar het voordeel heeft, dat als de klus voor de gemeente is afgelopen de desbetreffende werkkracht weer aan de dijk kan worden gezet. Dergelijke tussenbedrijven betalen slecht. Een voorbeeld.

[18] http://www.amsterdam.nl/@530886/pagina/

Er belt een jonge mevrouw naar de Bijstandsbond die op straat loopt en mobiel belt. Ze is assistent manager en verdiende in het verleden 2500 bruto per maand in die functie. Maar ze is werkloos geworden en in de bijstand terecht gekomen. Nu moet ze via een reïntegratiebedrijf annex uitzendbureau, in het kader van social return werken bij een bouwbedrijf, waarbij ze de eerste maand met behoud van uitkering werkt. Ze moest in die maand in werktijd thuis iets doen in werktijd en toen zij de manager van het uitzendbureau dat ze de 3 uur moest inhalen anders kreeg hij niet uitbetaald in de maand dat zij gratis werkt. Nu verdient ze als assistent manager via het uitzendbureau voor 24 uur 850 euro bruto. Er was tegen haar gezegd dat ze met dit aantal uren uit de uitkering zou zijn, maar dat is dus niet zo. Ze zeggen dan moet je maar meer uren gaan werken. Ze vraagt zich af of dit wel in overeenstemming is met het wettelijk minimumloon. Ook kloppen de regels voor het aantal vakantiedagen dat je krijgt niet. Een collegaatje van haar werkt 32 uur onder dezelfde voorwaarden en contracten als document controller en verdient iets meer dan 1000 euro bruto. Ze is er kapot van, want ze kan eigenlijk niet zoveel uren werken, ze is gedeeltelijk arbeidsongeschikt, maar ze moet wel, want ze heeft het geld nodig. Dat is toch geen minimumloon?

Het project controleren van mensen die in deeltijd werken

De DWI heeft ook een project waarbij nader onderzoek ingesteld wordt naar mensen die in deeltijd werken. Dit controleproject draait al een paar jaar. De werkwijze is ook al een paar jaar hetzelfde. Mensen die in deeltijd werken worden uitgenodigd voor een gesprek. Dat gesprek kan ertoe leiden dat er voorwaarden worden gesteld aan het werken in deeltijd met aanvullende uitkering. Tijdens het gesprek kan bijvoorbeeld worden geëist, dat je op een formulier uit je hoofd aangeeft, hoeveel uren je werkt en op welke tijden. Er kan vervolgens bijvoorbeeld worden geëist, dat je precies bij gaat houden hoe laat je begint met werken, en op welke dag, hoe laat je pauze hebt en wanneer je stopt. Daarbij eist de DWI vaak dat deze gegevens door de werkgever worden afgetekend. Maar de werkgever kan eigenlijk die verplichting niet worden opgelegd, want hij valt niet onder de WWB en dit levert problemen op, omdat de werkgever bijvoorbeeld zegt: ‘wat heb ik aan die bureaucratische rompslomp, ik heb er geen zin in’. Dit leidt er soms toe, dat de werkgever problemen krijgt met de werknemer, die onder druk staat van de DWI dat de urenlijsten moeten worden getekend, waarbij de werknemer bang is zijn baan te verliezen, omdat hij bijvoorbeeld een oproepcontract heeft. In andere gevallen wordt de werknemer onder druk gezet bij de werkgever aan te kaarten dat het aantal uren wordt uitgebreid, zodat de betrokkene uit de uitkering komt, waarbij de DWI zegt: ‘anders nemen wij contact op met de werkgever’.

Dinsdag 9 april is een melding binnengekomen bij de Bijstandsbond waarin de gang van zaken erg duidelijk wordt. Mensen komen dan klem te zitten, want ze hebben bijvoorbeeld een deeltijdcontract waardoor ze net niet uit de uitkering komen. Ze worden onder druk gezet meer uren te gaan werken. Terwijl ze gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn, maar ook een werkgever hebben, die niet zomaar zegt ga maar meer werken en meer verdienen, in deze tijden van crisis.

Ik heb een WWB uitkering maar daarbij ook sinds januari 2013 een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd voor 12 uur per week. Dit is verlengd en loopt af eind juni. Daarna wordt het verlengd met 16 uur per week. De DWI verlangt van mijn werkgever urenuitbreiding tot 24/26 uren per week met de mededeling dat als dit niet mogelijk blijkt de klant door DWI bemiddeld wordt naar een andere baan, en dat de klant dan mogelijkerwijs niet meer beschikbaar is voor werk in het bedrijf.

Mijn vraag is dit aanzetten tot contractbreuk, wat niet mag en moet ik er voor zorgen dat voor eind juni het contract is omgezet is naar 16 uur? Ik wil voor dit bedrijf blijven werken en zoek nog steeds zonder succes meer uren werk bij een ander bedrijf. Tevens werd mij verteld dat ondanks urenuitbreiding naar 16 uur er nog steeds een verklaring van de werkgever verlangd wordt voor 24/26 uur.

De gesprekken en de voorwaarden die naar aanleiding daarvan worden opgesteld, worden aangevuld met controles op de werkplek. Controleurs van de DWI posten buiten wanneer je op je werk komt en wanneer je weggaat. Die gegevens gaan ze dan vergelijken met de gegevens die je op formulieren tijdens gesprekken hebt ingevuld. Wanneer er afwijkingen zijn tussen wat je tijdens het gesprek op het formulier hebt ingevuld en de constateringen ter plaatse van de controleurs kan je uitkering worden stopgezet. Een voorbeeld.

Een klant heeft een vriendelijk gesprek met de DWI over zijn deeltijdbaan. Vraag: 'bent u wel eens buiten de werktijd op uw werk'. De klant antwoordt: 'o ja, dat is wel eens, een keer in de week of zo'. De klant werkt in de horeca. Vraag: 'en doet u dan wel eens iets, wat u op het werk ook doet'. Antwoord: o ja, als ik een glaasje aan het drinken ben, en ik loop naar de bar, dan neem ik wel eens lege glazen mee'. Na het gesprek is de uitkering van de klant ingetrokken. Motivatie: 'u verricht op geld waardeerbare activiteiten op de werkplek, wat niet controleerbaar is, dus bestaat er geen recht op een uitkering'. Een bezwaarschrift is gegrond verklaard en de uitkering is hersteld.

De DWI heeft de volgende reactie.

Het is een goed project, goed naar mensen die nu al deeltijd werken, want als het aantal uren uitgebreid kan worden dan is dat natuurlijk voor iedereen het beste. Daar hebben we inderdaad gesprekken over met klanten die deeltijd werken. En inderdaad ook controleren we af en toe of mensen inderdaad slechts deeltijd werken en bijvoorbeeld niet (ook) een deel van hun uren zwart uitbetaald krijgen bijvoorbeeld. Dat mag natuurlijk niet.

Wat gaan de mensen doen, als ze geen inkomen hebben?

In Amsterdam krijgen ieder jaar zo'n 800 klanten een sanctie, variërende van een maand uitsluiting van de uitkering tot kortingen van 30% en meer. Bovendien heeft de DWI een poortwachtersfunctie: nauwkeurig screenen van aanvragers van een uitkering door middel van huisbezoeken en inlevering van een reeks administratieve gegevens, om zo het recht op een uitkering te kunnen vaststellen. Ook worden mensen die al een uitkering hebben nader onderzocht, bijvoorbeeld door middel van huisbezoeken, waarbij vaak op basis van zeer subjectieve criteria iemand wordt uitgesloten van de uitkering. Veel klachten over die huisbezoeken komen er niet binnen voor zover het de gedragingen van de handhavers betreft, er lijkt ten opzichte van een aantal jaren gelden sprake te zijn van een gewenningsproces. Maar er zijn ook klachten. Zo misdroegen twee handhavers zich tegenover een geestelijk gehandicapte en zieke man die veel bij zijn familie verbleef die hem ondersteunde om zelfstandig te kunnen blijven leven.

In theorie kan de dienst werk en inkomen er 8 weken over doen om een beslissing te nemen. Dit is afhankelijk van het antwoord op de vraag, of iemand op een zogenaamd 'groen spoor' of op een 'rood spoor' zit. Dit is een onderscheid dat is ingevoerd in verband met de preventie van en opsporing van fraude. Wanneer iemand een uitkering aanvraagt en op grond van statistische

kenmerken (leeftijd, voormalig beroep, postcodegebied, etc.) op een groen spoor kan worden gezet (weinig risico op fraude) dan wordt de aanvraag binnen tien dagen afgehandeld. Bij mensen op een groen spoor vinden achteraf steekproefsgewijs controles plaats. Bij een rood spoort volgt een volledig onderzoek vooraf en de aanvrager van een uitkering moet dan 8 weken wachten voor er een beslissing komt. Dit betekent bijvoorbeeld, dat in sommige wijken de beslissing op een aanvraag over het algemeen sneller wordt genomen dan in andere wijken.

Soms wordt telefonisch tegen een beller gezegd: daar komt u toch niet voor in aanmerking of wordt de aanvraag niet in behandeling genomen, terwijl dit wettelijk verplicht is. Waar leven de mensen van, wat gebeurt er met hen, als ze worden uitgesloten? Op het spreekuur van de Bijstandsbond komen af en toe mensen, waarvoor dat geldt. Hieronder een voorbeeld.

Mensen die hun uitkering kwijtraken of er niet voor in aanmerking komen doen een beroep op hun naaste omgeving, familie, vrienden om in leven te blijven.

Mevrouw woont in bij haar moeder die AOW heeft met aanvullende bijstand en deze mevrouw heeft al meer dan een jaar geen eigen inkomen. Er zijn in het verleden diverse problemen geweest met deurwaarders en een huisuitzetting. Ze heeft schulden bij de ziektekostenverzekeraar, haar verzekering is opgeschort en ze betaalt 160 euro boete in de maand. Ze is ziek en zegt door het ziekenhuis niet geholpen te worden, maar dat blijkt toch ook weer anders te liggen. Als ze nu een uitkering aanvraagt, wat heeft dat dan voor consequenties?. Wat betreft de schulden ze kunnen wel beslag leggen op de uitkering van de dochter, niet van de moeder. Mevrouw is dus al sinds 2010 niet meer verzekerd voor de ziektekosten. .

Uitleiding

In het voorgaande hebben we slechts een aantal projecten behandeld en geen of weinig aandacht besteed aan projecten als de Vinkebrug en de Zeehoeve, waar zelfs een stormbaan is ingericht. Door een klantmanager werd de Vinkebrug omschreven als 'het afvoerputje van de maatschappij'. De Vinkebrug is officieel een speciaal traject voor jongeren met een lichte verstandelijke handicap, maar er worden ook mensen naartoe gestuurd die deze handicap niet hebben. Toen we daarover aan de bel trokken zei de functionaris van het DWI: 'nee, de Vinkebrug is voor iedereen, in principe'. We zouden dit rapport dus nog verder kunnen uitbreiden, maar we laten het hierbij. We hopen duidelijk gemaakt te hebben dat er veel mis is in de re-integratie van werkzoekenden en de werkwijze van de DWI. Wat betreft een mogelijk overleg met leidinggevenden van de DWI en de politiek is hierbij het probleem, dat zij slechts in beperkte mate greep lijken te hebben op de organisatie, d.w.z. het daadwerkelijke gedrag van het personeel. Men zegt dan: 'uit de rapportages blijkt, dat het niet voorkomt, of men zegt: er is een goede regeling, dus dat is geen probleem' Of: 'dat zijn incidenten, geef ons de namen en rugnummers van de betrokkenen dan lossen wij het op'. Of: 'we zijn er geweest, het is een prachtig project'. Maar daarmee zijn de structurele problemen niet van tafel. Laten we wat nader kijken naar het uitvoeringsbeleid. We hadden daarover een gesprek met Alex Corra. Hij is wetenschappelijk onderzoeker aan de Vrije Universiteit en promoveert over de uitvoering van het werken met behoud van uitkering. Hij is zeer goed op de hoogte van de dilemma's en knelpunten waarmee gemeenten in de uitvoering van het beleid worden geconfronteerd. Hij heeft onderzoek gedaan in een achttal gemeenten, waaronder Rotterdam, Groningen Enschede en Geertruidenberg. Daar heeft hij politici, uitvoerders en de cliëntenraad geïnterviewd.

Hij zei dat de bestuurders werken vanuit een soort ideaalbeeld van de ideale burger, die oppassend is, actief, iets doet voor de samenleving, voor zichzelf zorgt, d.w.z. betaald werk zoekt, etc. Men streeft er dan in het beleid naar, dat zoveel mogelijk of eigenlijk alle mensen aan dat ideaalbeeld van de zelfredzame, actieve burger voldoen die vanuit 'eigen kracht' vorm geeft aan zijn of haar leven. In het begin van dit rapport hebben we gezien, dat dit recent gegoten wordt in het begrip 'affectief burgerschap'. Daarvoor worden allerlei begeleidingsmaatregelen wel of niet onder dwang genomen. Maar het beleid werkt tegenstrijdig uit. Want het betekent ook, dat in de toegang tot de sociale zekerheid dit ideaalbeeld en de daarbij behorende maatregelen werken als een soort uitsluitingsgrond voor mensen die niet aan dit ideaalbeeld willen of kunnen voldoen .

In het kader van dit rapport geven wij daarbij als commentaar, dat in het kader van de bezuinigingen in de kapitalistische economie waarbij allerlei voorzieningen wegvallen en de toegang tot de sociale zekerheid wordt beperkt dit ook wel goed uitkomt: je laat de mensen die minder hoge arbeidsproductiviteit hebben aan hun lot over, je onderzoekt niet wat er met die mensen gebeurt, verdedigt dit met het ideaalbeeld dat hiervoor werd geschetst (waar de beleidsmakers dikwijls zelf van overtuigd zijn) en je hebt een motivatie om goedkoper uit te zijn waarbij goedkope arbeidskrachten beschikbaar komen die gedwongen zijn door het ontbreken van voorzieningen en sociale zekerheid zichzelf tegen elke prijs te verkopen.

Het bovengeschetste ideaalbeeld bevat verschillende sociaaldemocratische, christendemocratische en liberale elementen. Het is een compromis, een mengeling van verschillende levensbeschouwelijke visies. Het is in de eerste plaats een neoliberale visie, namelijk iedereen moet aan het ideaalbeeld voldoen van de perfect volgens marktprincipes opererende calculerende en concurrerende burger,

zodat het ideaalbeeld van de markt goed functioneert. Maar het gaat er ook om, dat bijvoorbeeld bij activering de drie bovengenoemde stromingen het erover eens zijn dat de burger geactiveerd moet worden, vanuit verschillende visies, en dat er dan een soort compromis uit de bus komt waar iedereen zich in kan vinden. Iedereen is het er wel over eens, dat de burger geactiveerd moet worden en moet participeren. Dit is het activeringscompromis.

Ook doet Corra onderzoek naar het fenomeen maatwerk. Ook daar zit een tegenstrijdigheid in. Aan de ene kant moeten specifieke maatregelen worden genomen die toegesneden zijn op het individu, maar dat houdt het gevaar van willekeur in, dus aan de andere kant moet je vanuit juridisch normatieve beginselen (iedereen is gelijk voor de wet) via een bureaucratische organisatie regels opstellen die op iedereen van toepassing zijn. Daar zit een spanningsveld in.

Corra doet ook onderzoek naar de uitwerking bij gemeenten van het fenomeen tegenprestatie leveren in ruil voor je uitkering. Tegenwoordig is het een ruilverhouding geworden, wij geven jou iets, maar daar moet je iets voor terugdoen. Vroeger was een uitkering een recht in de verzorgingsstaat. Wat hij onderzoekt is waar de grens ligt tussen dwangarbeid en terechte claims in dat verband. Om projecten op het spoor te komen, die als dwangarbeid kunnen worden aangemerkt omdat ze aan alle criteria voldoen hebben de onderzoekers 3 criteria ontwikkeld.

1. Wil er sprake zijn van dwangarbeid dan moet er sprake zijn van stigmatisering. Hij noemde als voorbeeld werklozen die in een bepaald uniform met opschrift de straat opgaan, maar met name een bakfietsenproject in een gemeente. De mannen die op de 2 bakfietsen rijden moeten bladeren in de bakfiets gooien en zwerfvuil ophalen op zogenaamde 'black spots'.

2. Wil er sprake zijn van dwangarbeid dan moet ook voldaan worden aan het criterium dat er geen keuze is in de activiteiten die je moet doen. Je krijgt van bovenaf een bepaalde taak opgelegd. Wij legden hem uit, dat dit toch de praktijk is. De ambtenaren bedenken een project, en gaan dan de mensen erbij zoeken via oproepen. Maar hij beweerde dat dit met name in kleinere gemeenten lang niet altijd het geval is. Juist het feit, dat de reintegratiegelden worden gekort en de gemeenten over steeds minder middelen beschikken maakt, dat men de klanten zelf vrijwilligerswerk laat zoeken en al blij is als iemand zelf iets gevonden heeft omdat men niet het geld heeft om grote aantallen in een duur project weg te zetten. Dus het gaat erom of de klantmanager zegt: je moet iets doen, zoek het maar uit, het kan ook het vrijwilligerswerk zijn dat je al doet.

3. Het derde criterium is dat het project of het vrijwilligerswerk of het traject niet bijdraagt aan de ontwikkeling van iemand. Het is alleen maar zinloos doosjes vouwen waar je niets leert en niets mee opschiet.

Hij zei dat hij maar 2 projecten gevonden had die aan alle drie de criteria voldeden, waaronder met een bakfiets grof vuil ophalen. Een ander project waarvan hij zei dat aan de 3 criteria voldaan was, was in een gemeente waar dak- en thuislozen en zogenaamde veel plegers met een taakstraf in eenzelfde project voor vrijwilligerswerk werden gezet, en allerlei werkzaamheden moesten verrichten. Hij zei ook dat hij in de 8 gemeenten de cliëntenraden had geïnterviewd, maar dat die weinig op de hoogte waren van de praktijk van de uitvoering en dat die meestal zoiets hadden van: die projecten zijn wel goed.

Wij kunnen hier als commentaar geven, dat naar onze mening de in dit rapport beschreven projecten in Amsterdam aan alle de drie criteria voldoen.

Corra haalde ook de positie van de uitvoerders en klantmanagers aan, want daar zit ook weer een tegenstrijdigheid in. We hadden het erover, dat in beleidsnota's wel allerlei mooie woorden staan over de participerende burger, die zich moet ontwikkelen, maar dat daar in de praktijk niets van terechtkomt. Een dat sommige klantmanagers zich keihard opstellen, terwijl andere juist heel meelevend zijn. Hierop zei hij, dat je inderdaad 2 soorten klantmanagers hebt. Of eigenlijk 3, want er zijn ook klantmanagers die zacht en begrijpend beginnen en die in de loop van de tijd steeds harder worden. Deels is dit bewust beleid. Klantmanagers worden ook echt als technisch manager opgeleid en gestuurd tegenwoordig en wat meer fundamenteler sociaal inzicht in de maatschappij en het individu daarbinnen leren ze niet meer. Dus ze kruipen gauw in de huid van de strenge, regels handhavende manager. Maar deels is dit een afgeleide van het spanningsveld tussen maatwerk en de daarbij behorende willekeur als nadeel, en anderzijds het uitvoeren van juridisch normatieve regels die voor iedereen gelijk zijn. De nieuw opgeleide managers kiezen het laatste. Terwijl er toch maatwerk moet zijn. In dit verband noemde hij een televisie uitzending van 2 jaar geleden, getiteld 'sta me bij' met een reportage over de uitvoeringspraktijk van een sociale dienst waarin de 2 soorten klantmanagers optreden: Bruno en Debbie. Dus de wetenschappers die zich hiermee bezig houden hebben het nu over de Bruno en Debbie types. De uitvoerende instanties zitten in hun maag met dat spanningsveld qua uitvoering. Daarom zie je, dat ze schuiven met het takenpakket van de klantmanagers. In sommige gemeenten halen ze de beoordeling van het inkomensdeel uit het takenpakket van de klantmanager, dus daar heb je twee soorten klantmanagers, de inkomensconsulent met zo van: dan worden daar de regels zoals het objectief is tenminste uitgevoerd, en de begeleidingsmanager, die de re-integratie en de gesprekken doet. Maar in weer andere gemeenten hebben ze die twee taken juist samengevoegd. De gemeenten zitten zelf met die tegenstrijdigheid in hun maag.

In het verleden was het verwijt, dat bij de private reintegratiebedrijven een soort afroming van het bestand plaatsvond, de best bemiddelbaren die anders ook wel aan het werk waren gekomen werden in traject genomen om hoge uitstroomcijfers te halen en geld te verdienen aan het werk wat die mensen konden verrichten, en dat de mensen met weinig kansen aan hun lot werden overgelaten. We zien nu dat de gemeenten in het licht van de bezuinigingen precies hetzelfde doen, omdat ze vanwege de bezuinigingen voor uiterst noodzakelijke publieke taken geen geld meer hebben en dus op zoek zijn naar goedkope arbeidskrachten die het werk kunnen doen. Corra vond dat het verkeerd is te beginnen aan de kant van de mensen die veel kansen hebben. Je moet eigenlijk beginnen aan de kant van de kanslozen en daar meer middelen op inzetten.

Wethouder van Es en het activeringskompromis

Laten we tenslotte eens kijken hoe Andree van Es, wethouder in Amsterdam het activeringscompromis end e daarbij behorende dilemma’s en knelpunten invult.

Op maandagavond 13 mei 2013 vond in de Rode Hoed een debat plaats over heden, verleden en toekomst van de verzorgingsstaat toegespitst op de sociale zekerheid. Dit debat werd gehouden naar aanleiding van de verschijning van een bundel met essays over de verzorgingsstaat onder de titel ‘Mij een zorg. De toekomst van de sociale zekerheid’. De essays werden geschreven door verschillende wetenschappelijke bureau ’s van politieke partijen in Nederland.

Het debat stond onder leiding van Clairy Polak. Deelnemers waren oud-premier Ruud Lubbers, wethouder werk, inkomen en participatie van de gemeente Amsterdam Andree van Es, Eimert Muilwijk, voorzitter CNV jongeren en Dennis Wiersma, voorzitter FNV Jongeren.

Clairy Polak nodigde de deelnemers aan het debat uit voortdurend 'out of the box', d.w.z. buiten de gebaande paden te denken en dit leverde m.i. verhelderende inzichten op over de analysetrant en de standpunten van de deelnemers.

Clary Polak vroeg eerst aan Van Es 'wat komt u als wethouder van werk, en inkomen als problemen van de verzorgingsstaat in de praktijk tegen'?. 'Nou, een van de moeilijkste, lastigste of slechtste dingen vind ik dat door de verfijning of de regelzucht, vooral uiteindelijk van de landelijke overheid, dat we te maken hebben met heel veel verschillende regeltjes en dus verschillende manieren om mensen te benaderen, met verschillende problemen, terwijl eigenlijk, eigenlijk het basaal gaat het over hetzelfde. Dus een enorme verfijning heeft er plaatsgevonden om net even een uitzondering te maken, of net even daar iets aan tegemoet te komen, of daar juist weer iets aan af te doen, en uiteindelijk kom ik daar heel dicht bij Ruud Lubbers als het gaat om: wat is nou echt van waarde, ben ik ervan overtuigd dat voor verreweg de meeste mensen van waarde is om mee te kunnen doen in de samenleving en ook nog eens een keer mee te kunnen doen door betaald werk. En de kunst is dus, om, dat vind ik als wethouder werk, inkomen en participatie, om dat voor zoveel mogelijk mensen te doen en daarbij te kunnen kijken naar wat ze kunnen en niet naar wat ze niet kunnen'. Polak: 'dus een verdergaande decentralisatie'? 'Ja, dat zou voor mij heel veel meer mogelijk maken'.

Van Es verdedigt hier het standpunt van de Vereniging Nederlandse Gemeenten VNG, die vindt dat er drastisch moet worden gedecentraliseerd met meer macht aan de gemeenten, zonder al te veel controle en sturing vanuit Den Haag, en dat verschillende regelingen zoals de Wajong, de WSW en de bijstand moeten worden samengevoegd. De VNG heeft een flinke onderhandelingsvinger in de pap als het gaat om de totstandkoming van de nieuwe participatiewet, en het standpunt van Van Es is dus niet alleen maar het standpunt van ene wethouder van een grote stad.

Van Es vond dat werk centraal moet staan in de verzorgingsstaat. Zij vindt het stelsel van sociale zekerheid nog wel van betekenis in die zin, dat er in deze tijd van crisis een bodem is voor mensen die dat nodig hebben, maar zij vindt het stelsel niet meer van deze tijd in de zin dat zij het stelsel veel te weinig activerend vindt, veel te weinig vindt uitgaan van mensen in hun eigen kracht en mogelijkheden zetten en dat het stelsel in een aantal opzichten veel te paternalistisch is geworden.

'Ja, dat zou ik heel simpel kunnen maken, dat heeft niet zoveel te maken met een grote visie voor de toekomst, maar ik heb best moeite moeten doen om de opstelling van de klantmanagers in dit opzicht te wijzigen'.

En dan volgt een betoog over het omzetten van 'de mind' van de klantmanager die de mensen meer moet activeren.

Clairy Polak nodigde van Es uit 'out of the box' te denken. 'Als jij nu de verzorgingsstaat zou willen reorganiseren, wat zouden dan de basiszaken zijn die je zou willen regelen'. Van Es: 'dan zou ik om te beginnen aan de werk kant met werkgevers goeie afspraken maken over arbeidsomstandigheden en arbeidsproductiviteit in die zin dat er veel meer mensen zouden kunnen meedoen aan het arbeidsproces'. Polak: ' Hoe dan'?. Van Es: 'Nou door hetzij part time werken of van hen minder

productiviteit te vragen dan ze aan anderen zouden vragen'. Polak: 'minder productiviteit maar dat vindt u wel belangrijk'. Van Es: 'Ja, dat is heel belangrijk. En dan ben ik ervan overtuigd dat er veel meer mensen mee kunnen doen op hun eigen niveau en dus ook inkomen kunnen verwerven waardoor ze geen beroep hoeven te doen op wat voor uitkering dan ook. Dat vind ik een heel belangrijke eh aan die kant vind ik dat echt essentieel'.

'En aan de andere kant zou ik wel een pleidooi durven doen dat ook de bijstandsuitkering in principe tijdelijk is en dat als je daarin terecht komt dat dat een tijdelijk vangnet is, het is de bedoeling om daar zo snel mogelijk uit te komen en dat betekent he, dat je toch iedere keer, nou, laten we zeggen een keer in het jaar eh opnieuw door de molen zal moeten, van is dit nog terecht, moet je niet eh weer een ronde solliciteren, moet je niet op de een of andere manier weer zelf het initiatief nemen om toch aan het werk te komen dus wat dat betreft strenger dan nu'. Polak: 'Ja, want als je zegt je moet een nieuwe ronde solliciteren, goed, dat moet je doen, maar als je zegt hij is tijdelijk, dan zeg je ook na – laten we even zeggen na een paar jaar – en nu, nu houden we ermee op'.

Van Es: 'Ja, maar dat ik denk dat je… ik zou graag out of the box willen springen maar.. ja, nee, maar dat zou ik wel willen, maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat je dat niet haalt. Als mensen geen andere bron van inkomsten hebben, de bijstand is toch terecht en natuurlijk ook echt de bottom line, de bodem, maar nu lijkt het wel alsof het is, of, he via een werkloosheidsuitkering kom je in de bijstand, en daar blijf je dan. En ik zou in die zin zou ik het vervolgens terecht vinden om het besef, dat dat een tijdelijk vangnet is waar je echt zelf alles aan moet doen om daar weer uit te komen, die druk zou ik graag willen opvoeren, en als dat dan zou moeten door te zeggen ja, het is tijdelijk, dat betekent ook dat we na een jaar of twee jaar echt gaan kijken heb jij dit nog wel nodig, dat dat misschien zelfs ook nog wel als consequentie zou kunnen hebben dat je ervoor mensen mee stopt'.

Polak: 'dat is een geheel nieuwe invulling van het begrip solidariteit, he want eh ik waardeer het zeer, hoor, out of the box, dus dat ga ik je niet verwijten, helemaal niet, maar wel de constatering, dat dit bijvoorbeeld iets is wat de rechtse partijen al enige tijd roepen, om niet te zeggen al jaren, en u vindt dat ook. En dat die linkse partijen zeg ik nu maar even in het algemeen dat die riepen ja, maar solidariteit. Dit is een nieuwe invulling van solidariteit'.

Van Es: 'ja, ik vind het ook aanmerkelijk solidairder om ervoor te zorgen dat mensen dus aan die werkkant de gelegenheid krijgen om aan het werk te zijn dan om ze in een gelegenheid te stellen hun leven lang in de bijstand te blijven'.

Polak: 'En dat is dan de verantwoordelijkheid van de werkgevers, die mensen meer gelegenheid moeten geven om te doen wat hun capaciteiten zijn waarna een werkgever natuurlijk roept: ja hallo hoe zit het met mijn winst'.

Van Es: 'Ja, dat zeggen de werkgevers, maar dan, dan zou je daarin moeten afspreken dat een beetje minder winst toch eigenlijk wel kan een dat ook een vorm is van solidariteit invullen, of verantwoordelijkheid invullen richting samenleving en mensen die ook recht hebben om mee te doen en dat dat een veel betere vorm is dan steeds maar de productiviteit zo op te drijven, dat je a priori al veel mensen uitsluit van het arbeidsproces'.

In de loop van de discussie werd duidelijk, dat van Es totaal geen instrumentarium heeft, als gemeentelijk bestuurder, om werkgevers inderdaad ergens ook toe te brengen. Ze wil dat er

stageplaatsen komen, dat er een quoteringsregeling komt waarbij werkgevers arbeidsgehandicapten in dienst nemen, de werkgevers moeten van de mensen minder productiviteit vragen, maar hoe de werkgevers daartoe gebracht kunnen worden blijft vaag. Het enige is dat werkgevers in goed overleg en misschien subsidies ertoe verleid worden zo te gaan werken. Want naast het 'activeringscompromis' dat hiervoor werd geschetst is er tenslotte ook het compromis met de liberalen, in de gemeente en op nationaal niveau, over de zelfstandigheid van de werkgevers in hun personeelsbeleid. Blijft deze kant van het verhaal vaag, aan de andere kant is van Es heel duidelijk. Ze gebruikt de redenering dat er arbeidsplaatsen voor gehandicapten moeten komen en voor mensen met verminderde arbeidsproductiviteit alvast als argument, vanuit het activeringscompromis, om een pleidooi te houden voor het afbreken van de bijstand. Van Es wil wel een coalitie met de vakbonden, samen naar Den Haag en naar de werkgevers toe, om betere arbeidsvoorwaarden, en plekken voor arbeidsgehandicapten te realiseren en het personeels- en arbeidsproductiviteitsbeleid van die werkgevers te beïnvloeden, misschien ook middels acties in de bedrijven. Vraag is wel, hoe die vakbonden mensen met een verminderde arbeidsproductiviteit moeten organiseren, die door het ontbreken van een sociaal vangnet gedwongen zijn hun arbeidskracht tegen elke prijs te verkopen in een situatie van grote massawerkloosheid.

Actiecomité Dwangarbeid

Nee